

KOMUNITNÍ MÉDIA

V České republice v současnosti existuje duální systém vysílání, kdy platná mediální legislativa rozlišuje pouze dva typy vysílání - veřejnoprávní a soukromé (komerční). Rada pro rozhlasové a televizní vysílání zpracovala materiál, který mapuje způsoby, jakými mohou být do stávajícího mediálního systému inkorporována tzv. komunitní (nezisková) média. Úvodní kapitolu materiálu vytvořil Nico Carpentier, Ph.D., významný mediální odborník zabývající se dlouhodobě sektorem komunitních médií, který v současné době přednáší na Karlově univerzitě, Univerzitě v Loughborough a jako docent komunikačních studií na domovské Vrije Universiteit Brussel. Další dvě kapitoly, pocházející ze studie financované irským regulačním orgánem (BAI), popisují příklady strukturálního zakotvení komunitních médií do mediálního systému a možnosti jejich financování, včetně postupů při udělování dotací na vysílání, popř. tvorbu pořadů. Části studie byly převzaty s laskavým svolením irského regulačního orgánu a výzkumného týmu, který byl sestaven z irských mediálních odborníků (Dr. Kenneth Murphy, Ciaran Murray, Niamh Farren, Dr. Gavan Titley). Na tvorbě materiálu spolupracoval v roli konzultanta také Henry Loeser, který vyučuje na Katedře mediálních studií a žurnalistiky MU v Brně a stál u zrodu studentského rádia Masarykovy univerzity.

Materiál si klade za cíl otevřít veřejnou diskuzi o možnosti změny současného duálního systému vysílání, spočívající zejména v ustavení terciálního sektoru komunitních (neziskových) médií.

Proč komunitní média v České republice? Podrobný návod na rozvoj českých komunitních médií

Nico Carpentier

1. Úvod

V mnoha středo- a východoevropských zemích se strukturální reforma mediální scény po roce 1989 řídila neoliberálním programem, což vedlo k privatizaci vysílání v kombinaci s (určitým) vývojem veřejnoprávního vysílání. Třetí sektor vysílání, komunitní média, nebyl v mnoha středo- a východoevropských zemích, včetně České republiky, do tohoto reformního procesu zařazen. V některých středo- a východoevropských zemích, jako například v Polsku, byly pokusy zavést třípilířový systém, ale tyto pokusy selhaly. Karol Jakubowicz, bývalý předseda Komise pro reformu vysílání v Polsku, jejímž úkolem bylo navrhnout nový systém vysílání v zemi, se nad tímto procesem zamyslel na nedávné konferenci asociace AMARC: „*Naší myšlenkou od počátku bylo, že by se systém měl opírat o tři pilíře: provozovatelé veřejnoprávního vysílání, komerčního vysílání a toho, co jsme nazvali ‚sociální‘ nebo ‚občanské‘ vysílání. Na této poslední frontě jsme ne zcela uspěli [...].*“ (Jakubowicz, 2010: 119) To, co měl na mysli, když hovořil o omezeném úspěchu zavádění komunitních médií (nebo provozovatelů občanského vysílání), již objasnil v jedné ze svých dřívějších publikací: „*Později byl do zákona o vysílání zaveden pojem ‚provozovatelé občanského vysílání‘, ale ve skutečnosti byl vymezen tak, že se jím v prvé řadě rozuměli provozovatelé katolického vysílání.*“ (Jakubowicz, 2001: 16) A v zemích jako Maďarsko, kde byla právní ustanovení o komunitních médiích zavedena poměrně brzy (1996), panují nyní silné obavy o jejich životaschopnost a udržitelnost, zvláště po novém zákonu o sdělovacích prostředcích z roku 2011. Jak napsala Velicsová (2012) ve zprávě CMFE: „*Většina stanic, které do konce prosince 2011 požádaly o a získaly status poskytovatele nových lineárních komunitních mediálních služeb, byly profesionální, místní nebo regionální komerční či náboženské rozhlasové stanice; mají placené zaměstnance a redaktory a postrádají dobrovolníky nebo ryzí komunitu rozhlasových posluchačů, kteří by se podíleli na rozhlasové práci.*“ Navzdory těmto pesimistickým hodnocením různých středo- a východoevropských zemí obsahuje toto pojednání horlivou obhajobu zavedení komunitních médií v těchto zemích, jako je Česká republika, jelikož tento třetí sektor nabízí strukturální obohacení oblasti vysílání. Ale tento úvod by měl vycházet z důkladné analýzy silných a slabých stránek komunitních médií a z pečlivě zpracovaného podrobného návodu, který kombinuje sociální a právní přístup, což je cílem tohoto pojednání.

2. Definice komunitních médií

Pojem komunitní média se ve své dlouhé teoretické i empirické tradici¹ ukázal být poněkud nepostižitelným. Jako všechny ostatní typy mediálních organizací seskupují komunitní média širokou paletu mediálních organizačních struktur a praktik. Byla popisována různými pojmy, včetně občanských médií, participativních médií, alternativních médií, asociativních médií, svobodných médií, autonomních médií, rhizomatických médií, radikálních médií, médií občanské společnosti a otevřených médií. Každý z těchto pojmů vychází z různých politických, kulturních a sociálních orientací a zaměření na určité aspekty komunitních médií (Servaes, 1999: 259). Pro popis této plurality je však široce přijímán výraz „komunitní média“.

¹ Viz například Janowitzova práce o komunitním tisku, která byla poprvé zveřejněna v roce 1952.

Částečně kvůli rozmanitosti je obtížné postihnout počet komunitních médií. Jedním z ukazatelů je členství v asociaci AMARC, která má asi 4 000 členů. V některých zemích jsou komunitní média velmi úspěšná. Meadows a kol. (2007) uvádí existenci více než 400 komunitních médií pouze v Austrálii. V Kolumbii je více než 600 komunitních rozhlasových stanic a více než 500 komunitních televizních stanic s licenci² (Rodriguez, 2011: 28). Komunitní média jsou také oficiálně uznávána jako „třetí mediální sektor“ například ve Spojeném království, Irsku, Rakousku, Nizozemsku, Maďarsku, ale také v Austrálii a v mnoha latinskoamerických a afrických zemích.

Navzdory rozdílům sdílejí komunitní média řadu klíčových vlastností, které je odlišují od jiných typů mediálních organizací, jako jsou veřejnoprávní média nebo komerční média. Komunitní média jsou mediální organizace, ale mohou mít mnoho různých podob a mohou využívat různé technologické platformy (tisk, rozhlas, TV, internet nebo smíšené platformy). Významnými odlišujícími charakteristikami, které etablojí komunitní média jako třetí typ sdělovacích prostředků odlišných od veřejnoprávních a komerčních médií, jsou zvláště jejich úzké propojení s občanskou společností, jejich alternativní povaha a jejich velká oddanost pro zapojení komunity a demokracii jak v jejich vnitřním rozhodovacím procesu, tak v jejich procesech výroby obsahu.

Tyto odlišující rysy lze nalézt například v „pracovní definici“ komunitního rádia přijaté asociací AMARC-Europe, evropskou odnoží Světové asociace komunitních rádií³. Ve snaze vyhnout se preskriptivní definici označuje AMARC-Europe (1994: 4) komunitní rozhlasovou stanici jako „*neziskovou*“ *stanici, která v současnosti vysílá, nabízí službu komunitě, v níž se nachází nebo pro níž vysílá, a zároveň podporuje zapojení této komunity v rádiu*“. Také v akademické literatuře můžeme nalézt různé charakteristiky. Například Howley (2005: 2) vymezuje komunitní média jako: „*místní nebo místně zaměřené mediální access iniciativy vycházející z hluboce zakořeněného pocitu nespokojenosti s formou sdělovacích prostředků a obsahem hlavního proudu, oddané zásadám svobody projevu a participativní demokracie a odhodlané zlepšit vztahy v komunitě a podporovat solidaritu v rámci komunity*.“ (Pozn. překl. – access – umožnění aktivního podílu veřejnosti na vysílání) Tabing (2002: 9) vymezuje komunitní média jako *sdělovací prostředky provozované v komunitě, pro komunitu, o komunitě a komunitou*“ a nedávná studie zadaná Evropským parlamentem vymezuje komunitní média jako „*nezisková a odpovědná společenství, jemuž mají sloužit. Komunitní média umožňují členům společenství podílet se na vytváření pořadů a řízení*.“ (KEA, 2007: 1)

Evropští tvůrci politiky nedávno uznali úlohu a hodnotu komunitních médií. Ve zprávě o občanských a alternativních médiích v Evropě přijaté v roce 2008 Evropský parlament konstatoval, že „*občanská a alternativní média plní v mediální oblasti širokou, ale často neuznávanou úlohu, zejména úlohu zdroje místního obsahu, a posilují inovace, kreativitu a různorodost obsahu*“ (Evropský parlament, 2008). V usnesení Evropského parlamentu ze dne 25. září 2008 o sdělovacích prostředcích v Evropě, které následovalo po zveřejnění zprávy o občanských a alternativních médiích v Evropě, jsou komunitní média podpořena jako „*účinný prostředek posílení kulturní a jazykové rozmanitosti, sociálního začleňování a místní identity*“. Usnesení rovněž zdůrazňuje, „*že občanská a alternativní média podporují mezikulturní dialog vzděláváním veřejnosti, bojem proti*

² Tyto počty komplikuje snaha nekomunitních médií získat licenci jako komunitní média.

³ Na Světovou asociaci komunitních rádií se obvykle odkazuje jejím francouzským akronymem AMARC neboli Association Mondiale des Radio diffuseurs Communautaires. Internetovou stránku asociace AMARC lze nalézt na adrese <http://www.amarc.org>.

negativním stereotypům a napravováním představ vytvářených masovými médii o společenských skupinách ohrožených vyloučením“, a doporučuje členským státům, „*které tak dosud neučinily, aby právně uznaly občanská a alternativní média jako zvláštní kategorii existující vedle médií komerčních a veřejnoprávních*“. Kromě toho v roce 2008 Rada Evropy také zadala zprávu o stavu komunitních médií v Evropě a její Výbor ministrů vydal v roce 2009 prohlášení. V tomto prohlášení o úloze komunitních médií při podpoře sociální soudržnosti a mezikulturního dialogu Rada Evropy (2009) zdůrazňuje úlohu komunitních médií „*při zaručování svobodného vyjadřování názorů a myšlenek a při přispívání k účinnému zapojení mnoha skupin i jednotlivců do demokratických procesů*“.

Při popisování společenské úlohy, kterou mohou komunitní média hrát, budu používat čtyři rozměry komunitních médií (uvedené v Carpentier, Servaes a Lie, 2003; Bailey, Cammaerts a Carpentier, 2007), neboť každý z nich mi umožní ukázat silné stránky komunitních médií, ale také rizika, jež jim hrozí. Stručně si tyto čtyři rozměry shrňme:

- *Komunitní rozměr* se zaměřuje na přístup a zapojení komunity, na poskytnutí příležitosti „obyčejným lidem“ projevit se a na posílení členů komunity oceněním jejich dovedností a názorů.
- *Alternativní rozměr* zdůrazňuje, že tyto sdělovací prostředky mají alternativní způsob uspořádání (často používají horizontálnější demokratickou strukturu), vysílají alternativní diskursy a sdělení a využívají alternativní formáty a žánry. Jsou vnímány jako nezávislé na trhu a státu. Zapojení a plurality se dosahuje mechanismem sebe prezentace této mnohosti alternativních hlasů.
- *Občanský rozměr* zahrnuje aspekt teorie občanské společnosti (např. Walzer, 1998). Občanské agendy umožňují občanům být aktivní v jedné z mnoha (mikro)sfér každodenního života a uplatňovat svá práva na komunikaci a usnadňují „makrozapojení“ různých společenských skupin účastí ve veřejné debatě a sebe prezentaci ve veřejných prostorech.
- A konečně, *rhizomatický rozměr* používá Deleuzovu a Guattariho (1987) metaforu pro zaměření na tři aspekty: Nepostižitelnost komunitních médií, jejich propojení (mezi sebou a [hlavně] s občanskou společností) a vazby na trh a stát. Komunitní média působí jako styčné body a katalyzátory pro různé organizace a hnutí a jako rhizomy protínají hranice a přemostují dříve existující propasti.

Rozměr 1: Služba komunitě

Z pracovní definice asociace AMARC je zřejmé, že klade velký důraz na pojem „komunita“. Navíc je zde výslovně vyzdvihnout zeměpisný aspekt („*v níž se nachází*“), ačkoliv jsou zde uvedeny i jiné typy vztahů mezi sdělovacím prostředkem a komunitou („*pro níž vysílá*“). Jak uvádí Leunissen (1986), konceptualizace komunity odkazují převážně na geografii a etnicitu jakožto na strukturální představy o kolektivní identitě nebo skupinových vztazích. Ale existuje mnoho dalších typů komunit, které nejsou svázány zeměpisně ani etnicky, jako například umělecké komunity nebo jiné zájmové komunity.

Komunitní média jsou tedy zaměřena na komunitu bez ohledu na její přesnou povahu (vymezenou zeměpisně/prostorově nebo jinak). Vztah mezi komunitním médiem a skutečnou komunitou překračuje „běžnou“ jednosměrnou komunikaci, kde „*témata vybírají stejným způsobem profesionální zprostředkovatelé zpráv a jsou zaměřena na zřejmé potřeby a zájmy publika*“ (Berrigan, 1979: 7). Jak dokládá pracovní definice

asociace AMARC (zvláště část, která stanoví, že komunitní média by měla „podporovat zapojení této komunity“), vztahy mezi provozovatelem vysílání a komunitou jsou vymezeny pojmem obousměrná komunikace.

Za klíčové vymezující faktory jsou považovány přístup a zapojení komunity. S odkazem na zasedání v Bělehradě v roce 1977 Berrigan (1979: 18) (částečně) spojuje přístup s přijímáním informací, vzdělání a zábavy, která je komunitou / pro komunitu považována za relevantní. Jiní omezují přístup na hromadné sdělovací prostředky a vnímají je jako „procesy, které uživatelům umožňují poskytovat hromadným sdělovacím prostředkům poměrně otevřené a neredigované vstupy“ (Lewis, 1993: 12). Zapojení je zde vnímáno podle Patemanové (1970: 71) jako proces, kdy jednotliví členové (komunity) mají určitou moc ovlivňovat nebo určovat výsledek uvedeného procesu. Komunitní média nejen umožňují, ale také usnadňují zapojení členů komunity do vyráběného obsahu i do organizace vyrábějící obsah. Pro definici komunitních médií je důležitý výrobní i přijímající rozměr přístupu a zapojení (viz Carpentier, 2011).

A. Význam komunitních médií v prvním rozměru: validace a posílení komunity

V tomto prvním rozměru je v popředí vztah mezi provozovatelem vysílání a komunitou. Zvolením zvláštní komunity za cílovou skupinu je (koncepte) komunita sama o sobě potvrzena a posílena. Publikum není vymezeno jako souhrn jednotlivců, kteří sdílejí pouze sociodemografickou nebo ekonomickou charakteristiku, ale jako kolektiv lidí, kteří mají řadu identifikačních skupinových vztahů. Toto pojetí zdůrazňuje situovanost publika v rámci složitého souboru sociálních struktur a prohlubuje a překlenuje tradiční dichotomie stát-občan a sdělovací prostředek-publikum, které mívají sklon formulovat veřejnost a publikum jako souhrn jednotlivců.

Cíl komunitních médií v rámci prvního rozměru (sloužit komunitě) se navíc často překládá jako umožnit a usnadnit členům komunity přístup a zapojení. „Obyčejní lidé“⁴ dostávají příležitost projevit se a být oceněni. Používání komunikačních kanálů otevřených komunitními médii mohou zvláště využít společenské skupiny, které jsou nedostatečně zastoupeny, znevýhodněny, stigmatizovány, nebo dokonce utlačovány, neboť tak mohou posílit svou vnitřní identitu, projevit tuto identitu před vnějším světem a tím podpořit sociální změnu či vývoj.

B. Hrozby pro komunitní média v prvním rozměru: Které komunitě sloužit?

Toto zaměření na komunitu také vytváří závislost na této komunitě, jelikož obousměrná komunikace vyžaduje dva partnery, kteří mají o komunikaci víceméně stejný zájem. Zatímco dominantní pojetí audiovizuálních médií vychází z jednosměrné komunikace, vzbuzení zájmu komunity jít nad rámec této omezené formy komunikace nemluví samo za sebe. Neustále panuje nedostatek dovedností a zájmu o obousměrnou komunikaci navzdory zvýšení mediální (výrobní) gramotnosti a příležitostí nabízených internetem (konkrétně Webem 2.0), které bohužel stále nejsou propojeny se stávajícími organizačními strukturami audiovizuálních (mainstreamových) médií. Pojetí komunity je navíc často omezeno na její zeměpisný význam. Toto omezení uvěznilo komunitní média v pozici malých místních médií, která postupně snižují důležitost své úlohy sloužit komunitě a nakonec ve snaze přežít kopírují formáty komerčních médií.

⁴ Jinými slovy lidé, kteří nejsou součástí společenské elity (včetně politiků, odborníků a pracovníků sdělovacích prostředků) a nejsou považováni za celebrity.

Rozměr 2: Komunitní média jako alternativa sdělovacích prostředků v hlavním proudu

Druhý rozměr vymezení komunitních médií vychází z koncepce alternativních médií. Tato koncepce zavádí rozdíl mezi sdělovacími prostředky v hlavním proudu a alternativními médii, kdy jsou alternativní média vnímána jako doplněk sdělovacích prostředků v hlavním proudu. Jelikož jsou alternativní média někdy vymezována v záporném vztahu ke sdělovacím prostředkům v hlavním proudu, měla by být zdůrazněna nahodilost této koncepce: To, co je v určitém okamžiku považováno za „alternativní“, by v jiném okamžiku mohlo být vymezováno jako hlavní proud. Společenský kontext, ve kterém alternativní média fungují, je od koncepce „alternativních médií“ neoddelitelný a slouží jako výchozí bod definice.

Současné mainstreamové sdělovací prostředky jsou obvykle považovány za velká média orientovaná na velké homogenní (segmenty) publika, za státem kontrolované organizace nebo obchodní společnosti, za vertikálně strukturované organizace, ve kterých pracují odborníci, a za nositele dominantních diskursů a sdělení. Alternativní média mohou k těmto záležitostem zaujímat opačný postoj (opačné postoje). Obvykle jsou malá, zaměřená na zvláštní komunity, eventuálně znevýhodněné skupiny, respektují jejich rozmanitost, jsou nezávislá na státu i trhu, jsou horizontálně strukturovaná, usnadňují přístup a zapojení publika v rámci demokratizace a mnohosti, jsou nositeli nedominantních (eventuálně protihegemonických) diskursů a sdělení a zdůrazňují význam sebe prezentace.

A. Význam komunitních médií v druhém rozměru: Doplnují a zpochybňují diskurs sdělovacích prostředků v hlavním proudu a odolávají mu

Tento druhý rozměr vymezuje komunitní média jako alternativu, která doplňuje sdělovací prostředky v hlavním proudu na organizační i obsahové úrovni. Na organizační úrovni existence komunitních médií ukazuje, že sdělovací prostředky mohou existovat nezávisle na státu a trhu. I když tlak na velké sdělovací prostředky v hlavním proudu, aby se více zaměřovaly na trh, bývá značný, komunitní média ukazují, že mediální organizace mají stále otevřenou „třetí cestu“. Tentýž argument lze použít pro (vnitřní) strukturu mediálních organizací, jelikož velké mediální organizace v hlavním proudu mívají sklon k vertikálnějším strukturám. Horizontálněji strukturovaná komunitní média opět ukazují, že jsou stále možné alternativní způsoby uspořádání a vyváženější nebo horizontálnější struktury. Na úrovni obsahu mohou komunitní média nabídnout sdělení a diskursy, které se liší od sdělení a diskursů ve sdělovacích prostředcích v hlavním proudu. Hlavní důvod je pevně spjat s vyšší úrovní zapojení různých společenských skupin a komunit.

Sdělovací prostředky v hlavním proudu bývají zaměřeny na různé typy elit, jak je tomu například u mainstreamových zpravodajských relací, které upřednostňují vládní zdroje, což často vede k něčemu, co je nazýváno strukturální předpojatost (viz McNair, 1998: 75 a násl.). Zaměření komunitních médií na poskytnutí průchodu názorům různých (starších i novějších) sociálních hnutí, menšin a sub-/podzemních kultur a důraz na sebe prezentaci může vést k rozmanitějšímu obsahu, který vypovídá o mnohosti společenského mínění. Kritický postoj k výrobním hodnotám „profesionální“ práce ve sdělovacích prostředcích v hlavním proudu zároveň vede k rozmanitosti formátů a žánrů a vytváří prostor pro experimentování s obsahem a formou. Tímto způsobem lze

komunitní média oprávněně vnímat jako líheň inovací, které později často převezmou sdělovací prostředky v hlavním proudu.

B. Hrozby pro komunitní média v druhém rozměru: Od alternativních k okrajovým?

Když se komunitní média nacházejí v antagonistickém vztahu ke sdělovacím prostředkům v hlavním proudu, mohou se často nalézat v méně výhodném postavení. Být malou nezávislou a horizontálně strukturovanou organizací, která vysílá nedominantní diskursy a sdělení, stěží zaručí finanční a organizační stabilitu. To je zvláště relevantní, když je antagonistický vztah mezi veřejnoprávními a komerčními médii dáván do souvislosti hospodářské soutěže a tyto sdělovací prostředky se snaží hegemonizovat svou identitu na úkor komunitních médií. V těchto případech jsou komunitní média označována za neprofesionální, neefektivní, s omezenou kapacitou oslovit velké publikum a za stejně okrajová jako některé společenské skupiny, jejichž názorům se snaží dát průchod. V tomto pojetí je potřeba alternativy popírána, jelikož se má za to, že všechny funkce považované pro společnost za důležité postihují sdělovací prostředky v hlavním proudu. Jedním z hlavních důsledků marginalizace alternativy (nebo jejího negativního vnímání, například jako naivní, irelevantní či nadbytečná) je nízká politická priorita přikládána tomu, co je považováno za „okrajové“, což přivádí komunitní média do sestupné spirály.

Rozměr 3: Propojení komunitních médií s občanskou společností

Jasně postavení komunitních médií jako sdělovacích prostředků nezávislých na státu a trhu podporuje jejich pojetí jakožto součást občanské společnosti. Prostřednictvím této definice mohou být tyto sdělovací prostředky považovány za „*třetí hlas*“ (Servaes, 1999: 260) mezi státními a soukromými komerčními médii. Výchozí bod pro vymezení komunitních médií jako (součást) občanské společnosti lze nalézt v Thompsonově modelu, který popisuje veřejnou a soukromou sféru v soudobých západních společnostech, kde jsou za konstituenty veřejné sféry považovány organizace spojené se státem. Za součást soukromé sféry jsou považovány soukromě vlastněné hospodářské organizace orientované na zisk a také osobní a soukromé vztahy. Na základě tohoto rozlišení lze občanskou společnost vymezit jako skupinu mezilehlých organizací oddělených od soukromě vlastněných hospodářských organizací působících v tržním hospodářství, od osobních a rodinných vztahů⁵ i od státních a kvazistátních organizací.

Ačkoliv se povaha a struktura občanské společnosti v jednotlivých regionech a světadílech liší, lze tento západně inspirovaný model aplikovat ve většině světadílů, jelikož převládající formou uspořádání společnosti se stalo neoliberální tržní hospodářství⁶. Můžeme také vidět dopad liberalizace na oblast sdělovacích prostředků. Deregulace sdělovacích prostředků nebo obecněji dopad neoliberálního diskursu na mediální politiky například přiměl veřejnoprávní vysílací organizace (v některých světadílech) přijmout aspekty zaměřené více na trh a efektivitu. To zahrnuje větší důraz

⁵ Cohenová a Arrato (1992: ix) do definice občanské společnosti výslovně zahrnují to, co nazývají soukromou sférou. Přesná povaha občanské společnosti a otázky, které sféry do ní zahrnovat, jsou nad rámec cílů tohoto textu.

⁶ I ve společnostech, kde se má za to, že veřejná sféra občanskou společnost potlačuje, se objevují různé formy toho, co Lewis (1993: 127) nazval „*hnízdy odporu*“, jak dobře dokládá existence Samizdatu v bývalém SSSR.

na maximalizaci publika (viz např. Ang, 1991), a tedy zaměření úsilí těchto vysílacích společností (ještě) více na společenskou úroveň a méně na úroveň komunitní.

A. Význam komunitních médií v třetím rozměru: Prohlubování demokracie

Třetí rozměr vymezuje komunitní média jako součást občanské společnosti, jako společenský segment považovaný za zásadní pro životaschopnost demokracie. Ačkoliv se povaha občanské společnosti může v jednotlivých státech a světadílech značně lišit, tvrdíme, že podle Cohenové a Arrata (1992: vii–viii) se toto pojetí týká většiny typů soudobých společností a občanskou společnost lze vnímat jako významné místo pro rozšiřování nebo prohlubování demokracie zvyšováním úrovně zapojení (viz Held, 1987). Komunitní média lze v první řadě vnímat jako „běžnou“ součást občanské společnosti, jako jeden z mnoha typů organizací, které působí v oblasti občanské společnosti. Demokratizace sdělovacích prostředků, jak to nazývá Wasková a Mosco (1992: 7), umožňuje občanům být aktivní v jedné z mnoha (mikro)sfér každodenního života a uplatňovat své právo komunikovat. V rámci komunitních médií se klade velký důraz na dobrovolnickou práci kombinovanou v některých případech s prací základní skupiny (skromně) placených zaměstnanců.

Zadruhé, jak upozorňují různí političtí filozofové (od Rousseaua, J. S. Millera a Wollstonecraftové dál), tyto formy mikrozapojení je třeba považovat za důležité, protože lidem umožňují učit se a zaujímat demokratické nebo občanské postoje, a tak posilují (možné formy) makrozapojení. Zaměříme-li se na specifickou provozovatelů vysílání a jejich potenciální úlohy jakožto (jedné z) významných veřejných sfér a nebudou-li komunitní média vymezována jen jako „běžné“ součásti občanské společnosti, stanou se tyto sdělovací prostředky důležitými, protože přispívají k tomu, co Wasková a Mosco (1992: 13) nazývají demokratizace *prostřednictvím* sdělovacích prostředků. Komunitní média nabízejí různým společenským skupinám a komunitám příležitost pro široké zapojení do veřejné debaty a pro sebe prezentaci ve veřejné sféře (nebo v jedné z nich), čímž umožňují a usnadňují makrozapojení ve společnosti.

B. Hrozby pro komunitní média v třetím rozměru: Životaschopná občanská společnost?

Tento rozměr také umožňuje zaměřit se na boj mezi komunitními médii (jakožto součástí občanské společnosti), státem a trhem. Komerční (a veřejnoprávní) média vnímají komunitní média jako „*soutěžící v darwinovském zápase mezi komerčně zaměřenými médii*“ (Prehn, 1992: 266). Odmítání reklamy jakožto hlavního zdroje příjmu komunitních médií je staví do finančně nebezpečné situace a někdy se potácejí od jedné finanční krize k druhé. Situace komunitních médií se ještě zhoršuje, když jsou (jako součást občanské společnosti) považována za hrozbu pro represivní stát, jak tomu někdy bývá. Cíle komunitních médií mohou přimět některé státní aparáty k zásahu, což někdy dostává personál do situací ohrožujících život. Ale i když existují finanční mechanismy na podporu komunitních médií (organizované benevolentními státy), jako přímé dotace nebo dotace na projekty prostřednictvím fondů pro komunitní média⁷, mohou problémy se závislostí přetrvávat.

Zaměříme-li se na vnitřní fungování komunitních médií, mělo by se zdůraznit, že „*přimět demokracii fungovat*“ (1993), abychom citovali název jedné z hlavních Putnamových publikací, je velmi obtížný úkol, který vyžaduje neustálou pozornost.

⁷ Příklady viz níže.

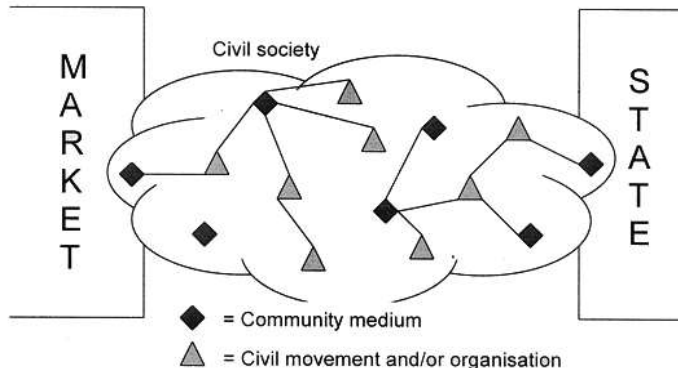
Organizace, které jsou horizontálně strukturovány a zaměřeny na zapojení komunity, se musí potýkat s určitou mírou neefektivity, kvůli které je jejich fungování a uskutečňování jejich cílů někdy nemožné nebo jsou tyto cíle zneužívány.

Rozměr čtyři: Komunitní média jako rhizom

Ačkoliv občanský rozměr vymezuje komunitní média v (záporném) vztahu ke státu a trhu, zůstává tato teoretická pozice často založena na samostatné identitě různých aktérů. V mnoha případech ignoruje nahodilost a vzájemnou závislost těchto identit⁸. Z tohoto důvodu se relacionistické prvky, které jsou přítomny v občanském rozměru, kombinují s některými kritickými rozměry komunitních médií jakožto alternativních médií, jak je zpracoval Downing (2000) a Rodriguezová (2001), a dále se podle Deleuzovy a Guattariho metafory o rhizomu (1987) radikalizují a sjednocují.

Tato metafora vychází z porovnání rhizomatického a arborescentního myšlení⁹. Arborescentní myšlení je lineární, hierarchické a pevně ukotvené, lze je reprezentovat jako „*genealogickou stromovou strukturu, větve, které se dále dělí na menší a menší kategorie*“ (Wray, 1998: 3). Podle Deleuze a Guattariho to je filozofie státu. Na druhou stranu rhizomatické myšlení je nelineární, anarchické a nomadické. „*Na rozdíl od stromů nebo jejich kořenů rhizom spojuje jakýkoliv bod s jakýmkoliv jiným bodem...*“ (Deleuze & Guattari, 1987: 19). Pojetí rhizomu umožňuje zahrnout vysokou úroveň nahodilosti, která charakterizuje komunitní média. Jak díky jejich zakotvenosti v proměnlivé občanské společnosti (jakožto součást větší sítě), tak díky jejich antagonistickému vztahu ke státu a trhu (jako „alternativa“ veřejnoprávních a komerčních médií v hlavním proudu) je identita komunitních médií velice těžko postižitelná. V rámci tohoto rozměru tvrdíme, že tato nepostižitelnost a nahodilost, jak je tomu u rhizomu, tvoří jejich hlavní vymezující součást.

Obr. 1: Občanská společnost a komunitní média jako rhizom

⁸ Jeden příklad teoretizování vzájemné závislosti občanské společnosti a státu lze nalézt ve Walzerově práci (1998: 138), když formuluje svůj paradoxní argument o občanské společnosti: „...*stát je jiný než všechna ostatní sdružení. Ohraničuje občanskou společnost a zároveň v ní zabírá prostor. Stanovuje omezující podmínky a základní pravidla veškeré spolkové činnosti (včetně politické činnosti).*“ Později pokračuje často citovanou a zpochybňovanou větou: „*Pouze demokratický stát může vytvořit demokratickou občanskou společnost; pouze demokratická společnost může udržet demokratický stát.*“ (Walzer, 1998: 140)

⁹ Deleuze a Guattari vyvinuli teorii, která je situována v oblasti gnozeologie. Zde se více zaměřujeme na organizační struktury, které jsou vnímány jako sedimentace arborescentních nebo rhizomatických způsobů myšlení.

MARKET	TRH
Civil society	Občanská společnost
Community medium	Komunitní médium
Civil movement and/or organisation	Občanské hnutí nebo organizace
STATE	STÁT

Jako rhizomy protínají komunitní média hranice a přemostují dříve existující propasti. „*Rhizom neustále navazuje spojení mezi sémiotickými řetězci, organizacemi moci a okolnostmi umění, věd a sociálních zápasů*“ (Deleuze & Guattari, 1987: 7). V případě komunitních médií se tato spojení týkají nejen ústřední úlohy, kterou komunitní média hrají (mohou hrát) v občanské společnosti, ale také vazeb, jež mohou komunitní média (a jiné občanské organizace) vytvářet se segmenty státu a trhu, aniž by ztratila svou vlastní identitu. V tomto smyslu komunitní média nepůsobí zcela mimo trh nebo stát, ačkoliv identita komunitních médií je zároveň vymezována v antagonistickém vztahu k trhu a státu (jako alternativa hlavního proudu). Komunitní média (svou existencí) navíc potenciálně destabilizují (Deleuzovým a Guattariho jazykem „deteritorializují“) nepružnost a jistoty veřejnoprávních a komerčních mediálních organizací, což umožňuje vyplout na povrch nestabilnějším aspektům těchto organizací.

A. Význam komunitních médií ve čtvrtém rozměru: Propojování občanské společnosti

Tento čtvrtý rozměr staví na významu, který je přisuzován občanské společnosti a (ve vztahu k) demokracii, a rozšiřuje jej. Na rozdíl od třetího rozměru není hlavní důraz při popisování významu komunitních médií kladen na jejich úlohu v rámci veřejné sféry, ale na jejich katalyzační úlohu, kterou mohou hrát díky tomu, že fungují jako křižovatky, kde se setkávají a spolupracují lidé z různých typů hnutí a aktivistických uskupení, jako lidé z různých ženských, rolnických, studentských nebo protirasistických hnutí.

V tomto pojetí komunitní média fungují nejen jako nástroj, který propůjčuje hlas skupině lidí spojených s konkrétním tématem, ale (nebo) mohou také fungovat jako katalyzátor, jenž seskupuje lidi, kteří již aktivně různým způsobem bojují za rovnost (či jiná témata). Zvláště v oblasti radikální demokratické teorie je značný důraz kladen na nutnost propojit různé demokratické snahy s cílem umožnit „*formulaci například antirasismu, antisexismu a antikapitalismu*“, jak uvádí jedna ze zastánkyň této teorie (Mouffe, 1997: 18). Dále zdůrazňuje nutnost nastolit rovnocennost těchto různých snah, neboť nepovažuje za dostatečné vytvořit „*pouhou alianci*“ (Mouffe, 1997: 19), ale má za to, že je nutné upravit „*samotnou identitu těchto snah..., aby obrana zájmů pracujících nebyla na úkor práv žen, přistěhovalců nebo spotřebitelů*“ (Mouffe, 1997: 19).

Rhizomatický rozměr komunitních médií také umožňuje zdůraznit nestabilitu a nahodilost (komunitních) mediálních organizací oproti neměnným způsobům, jakými často fungují (musí fungovat) veřejnoprávní a komerční média v hlavním proudu. Kvůli své nepostižitelné identitě mohou komunitní média – svou pouhou existencí a fungováním – zpochybňovat a destabilizovat nepružnost a jistoty veřejnoprávních a komerčních mediálních organizací. Zároveň je kvůli této nepostižitelnosti obtížné komunitní média (jako celek) kontrolovat a zapouzdřit v právních předpisech, což zaručuje jejich nezávislost.

B. Hrozby pro komunitní média ve čtvrtém rozměru: Odchylné zájmy a nedostatek jednoznačných „společných zájmů“

Tento čtvrtý rozměr nám umožňuje zabývat se dalšími hrozbami pro existenci a fungování komunitních médií. Jejich potenciální úloha na křižovatce různých sociálních hnutí se jednoduše nemusí realizovat, když si komunitní mediální organizace například zvolí izolacionistický postoj nebo propagují jeden silný typ sociálního boje. Tato úloha může tyto organizace také navíc vystavit nebezpečí, pokud jsou cíle (jednoho z) těchto hnutí v rozporu s cíli samotného provozovatele vysílání a kdy může být ohrožena nezávislost vůči těmto hnutím nebo občanským organizacím. Dále, složitý vztah se státními a tržními organizacemi vytváří riziko začlenění komunitních médií do těchto státních a tržních organizací nebo ztrátu jejich nezávislosti, například finanční. Existuje například značné riziko začlenění komunitních médií do politických stran. Rhizomatický rozměr komunitních médií odhaluje čtvrtou potenciální hrozbu pro jejich existenci: Tyto sdělovací prostředky se vyznačují nestabilitou a nahodilostí mediálních organizací na rozdíl od nepružnosti a jistot veřejnoprávních a komerčních mediálních organizací. Tato samotná nepostižitelnost by mohla zabránit existenci „společných zájmů“, na jejichž základě lze budovat politiku. Tento nedostatek jednoznačných „společných zájmů“, které by komunitní média jako taková sjednocovaly a strukturovaly, komplikuje fungování organizací, jež zastupují komunitní média (jako například AMARC, ale také CMFE¹⁰), a dlouho bránil vzniku řádně vymezeného hnutí komunitních médií.

Tyto čtyři rozměry a vyvozené argumenty, které ukazují význam i slabé stránky komunitních médií, jsou shrnuty na obrázku č. 2. Tento přehled formuluje komunitní média jako významný, ale stále zranitelný typ mediální organizace, která vyžaduje dobrý regulační rámec, ale také pevné ukotvení v demokratické (organizační) kultuře.

¹⁰ Community Media Forum Europe (Evropské fórum komunitních médií) – viz <http://www.cmfe.eu>.

Obr. 2: Shrnutí čtyř rozměrů

Rozměry komunitních médií	1 Služba komunitě	2 Komunitní média jako alternativa sdělovacích prostředků v hlavním proudu	3 Propojení komunitních médií s občanskou společností	4 Komunitní média jako rhizom
Význam komunitních médií	- validace a posílení komunity - přístupování k publiku jako k situovanému v komunitě - umožnění a usnadnění přístupu a zapojení členů uvedené komunity - členové uvedené komunity mohou diskutovat o tématech považovaných pro komunitu za důležitá - otevření komunikačního kanálu pro nedostatečně zastoupené, stigmatizované nebo utlačované společenské skupiny	- komunitní média ukazují, že mediální organizace mají stále otevřenou „třetí cestu“ - jsou stále možné alternativní způsoby uspořádání a vyváženější nebo horizontálnější struktury - komunitní média mohou nabídnout sdělení a diskursy, které se liší od sdělení a diskursů ve sdělovacích prostředcích v hlavním proudu - důraz na sebe prezentaci vedoucí k mnohosti společenského mínění - rozmanitost formátů a žánrů – prostor pro experimenty	- význam občanské společnosti (jako takové) pro demokracii s komunitními médii jakožto součástí občanské společnosti - demokratizace sdělovacích prostředků v souvislosti s mikro- a makrozapojením - demokratizace prostřednictvím sdělovacích prostředků: široké zapojení do veřejné debaty a příležitosti pro sebe prezentaci ve veřejné sféře (nebo v jedné z nich)	- komunitní média jako křižovatky, kde se setkávají a spolupracují lidé z různých typů hnutí a aktivistických uskupení - prohlubování demokracie propojováním různých demokratických snah - zdůraznění nestability a nahodilosti mediálních organizací - zpochybňování a destabilizace nepružnosti a jistot veřejnoprávních a komerčních mediálních organizací a zároveň vytváření prostoru pro spolupráci a partnerství - díky nepostižitelnosti je obtížné komunitní média (jako celek) kontrolovat a zapouzdřit – záruka jejich nezávislosti
Hrozby pro komunitní média	- závislost na komunitě - vzbuzení zájmu komunity o obousměrnou komunikaci, když dominantní diskurs sdělovacích prostředků v hlavním proudu vychází z jednosměrné komunikace - nedostatek dovedností a zájmu o obousměrnou	- nedostatečná finanční a organizační stabilita, neboť se jedná o malé nezávislé a horizontálně strukturované organizace - označována za neprofesionální, neefektivní, s omezenou kapacitou oslovit velké publikum a za stejně okrajová jako některé	- komunitní média jako soutěžící mezi komerčně zaměřenými médii - odmítání reklamy jakožto hlavního zdroje příjmu vede k finančně nebezpečným situacím - nebezpečí způsobovaná represivním státem - potýkání s určitou mírou neefektivity	- neuvědomění si své úlohy jakožto křižovatek - odchýlné nebo protikladné cíle ve vztahu k cílům občanských organizací, což ohrožuje nezávislost sdělovacího prostředku na těchto organizacích - začlenění do státních a tržních organizací, ztráta nezávislosti

	komunikaci - nedostatek audiovizuálních technologií, které by usnadnily obousměrnou komunikaci v mediálních organizacích (oproti možnostem na internetu) - omezení komunity na zeměpisný význam, což uvěznilo komunitní média v pozici malých místních médií, která postupně snižují důležitost své úlohy sloužit komunitě	společenské skupiny, jejichž názorům se snaží dát průchod - nízká politická priorita přikládána „okrajovému“	- přimět demokracii fungovat vyžaduje neustálou pozornost	na těchto organizacích - nedostatek jednoznačných „společných zájmů“, který vede k nedostatečnému politickému úsilí, komplikuje fungování reprezentativních organizací a brání vzniku řádně vymezeného hnutí komunitních médií

3. Podrobný návod na zřízení komunitních médií

3.1 Nutnost vlastnictví ze strany občanské společnosti a společenské podpory

Zásadní chybou, které je nutné se při zřizování komunitních mediálních organizací a stanovování legislativního rámce vyhnout, by bylo jejich rychlé zavedení shora dolů, jež by postrádalo podporu, odhodlání a psychologické přivlastnění (budoucích) zúčastněných komunit. Z tohoto důvodu bude muset být uspořádán poměrně rozsáhlý proces konzultací, odborného vzdělávání a jednání s cílem zřídit komunitní mediální organizace, které budou udržitelné (viz např. Internews, 2009) i participativně-demokratické. Jelikož nelze předpokládat participativně-demokratickou povahu ani udržitelnost komunitních mediálních organizací, bude jejich zřízení také vyžadovat určitou dobu zaškolení, aby se zainteresované subjekty obeznámily s organizační participativně-demokratickou kulturou, strukturami a řízením komunitních médií.

V mnoha případech vyrostly komunitní mediální organizace z (částí) zvláštních komunit. Ačkoliv ani toto endogenní vytvoření (abychom použili pojem Ayeduna-Alumy, 2011) není bez problémů, považuje se situovanost komunitních médií v jejich komunitách za zásadní pro jejich úspěch. Slovy Ayeduna-Alumy (2011: 64), do velké míry záleží na „*kulturním a sociálním původu mediálních technologií vymezovaných jako komunitní média*“. To vyvolává strukturální problémy u intervenčních projektů zaměřených na zřízení komunitních mediálních organizací, jelikož existuje riziko, že vytvoří čistě exogenní mediální organizace, které vycházejí z „*exogenních definic komunit a z využívání omezených řešení kulturní komunikace [...]*“ (Opubor, 2000: 13, citováno v Ayedun-Aluma, 2011: 64). Počet problémů, kterým tyto exogenní mediální organizace musí čelit, je značný a následky by mohly být vážné. Ayedun-Aluma (2011: 64) zmiňuje „*problémy v podobě zbavení způsobilosti hostitelské komunity, špatné adaptace sdělovacích prostředků a možného odmítnutí sdělovacích prostředků komunitou*“.

Z toho nevyplývá, že každý zásah do komunity s cílem zřídit komunitní mediální organizace je nutně odsouzen k neúspěchu. Intervenční strategie musí vzít tyto potenciální problémy v úvahu. V praxi to znamená, že členové komunit (a občanských společností) musí být ze všeho nejdříve informováni o povaze a potenciálu komunitních médií, což jim umožňuje vědomě se rozhodnout, zda do intervenčního projektu vstoupí (či nikoliv). Z druhé z toho také vyplývá, že proces zřizování musí být sám o sobě participativní a musí usilovat o vysokou úroveň zapojení komunity do budování komunitních médií na finanční, organizačně-strukturální, personální, novinářsko-redaktorské, politické i kulturní rovině. Vzhledem ke složitosti těchto participativních zásahů je zde také vysoce zapotřebí reflexivní složka, která bude tyto společenské zásahy podporovat a korigovat.

3.2 Legislativní dilemata

Vzhledem ke stabilně zvláštní povaze komunitních médií vyvolávají právní předpisy o komunitních médiích řadu zvláštních otázek. Na soudobé (audiovizuální) mediální scéně se regulace komunitních médií nyní zjevně stala prakticky nevyhnutelnou, ačkoliv v praxi zůstávají významnými možnostmi určité alternativní cesty, včetně pirátského vysílání nebo internetové mediální produkce. Nicméně celá řada evropských zemí se rozhodla pro právní předpisy o komunitních médiích, některé již před delší dobou (např. Francie a Německo) a jiné nedávno (např. Rakousko, Spojené království a Irsko). Mnoho komunitních mediálních organizací se rozhodlo pro jistotu, kterou toto právní postavení poskytuje. Také zastřešující organizace AMARC-EUROPE a CMFE upřednostňují (a aktivně lobují za) formální uznání komunitních médií prostřednictvím právních rámců.

A. Rhizomatická a arborescentní struktura

Navzdory tomu, že většina evropských komunitních mediálních organizací upřednostňuje toto formální právní uznání, zůstává zde strukturální rozdíl mezi spíše rhizomatickou povahou komunitních mediálních organizací a spíše arborescentní strukturou státu. Všechny právní předpisy o komunitních médiích způsobí kolizi mezi dvěma velmi odlišnými světy, kde participativně-demokratickou logiku s odlišným tempem a prioritami nelze tak snadno sladit s více byrokraticky-administrativní logikou. Tento strukturální rozdíl vytváří řadu napětí, která by dokonce, alespoň potenciálně, mohla ohrozit existenci komunitních mediálních organizací, neboť by je mohla přetvořit v mini provozovatele veřejnoprávního vysílání nebo kvazistátní organizace. Nemají-li se tato nebezpečí zhmotnit, musí zákonodárci a regulační orgány do hloubky pochopit organizační praktiky a kulturu komunitních médií, zatímco komunitní média musí být schopna přicházet s tvůrčími a konstruktivními formami odporu, které zákonodárci a regulační orgány neznepřátelí, a přitom je stále udrží v bezpečné vzdálenosti (viz například Carpentier & Santana, 2008).

B. Byrokracie

Z právních předpisů často vyplývají správní požadavky, které jsou orientovány na velké mediální organizace, jež mají strukturální zdroje na jejich provedení. V případě komunitních médií, což jsou téměř vždy malé občanské organizace, tyto zdroje často chybějí. Například strukturální a projektové řízení často zahrnuje předkládání rozsáhlých zpráv různým agenturám, což komunitní média často znevýhodňuje a nutí je věnovat cenné zdroje na oblasti, které pro komunitní mediální organizace nejsou přímo prospěšné. Například Gordonová (2009: 66) píše: „*Stanice v Austrálii i Spojeném království uváděly problémy s psaním zpráv poskytovatelům grantů a s jejich ujišťováním, že podmínky udělení byly splněny.*“ Komunitní mediální organizace mohou navíc také nadměrně zatěžovat požadavky na licence a na sledování činnosti spojené s obsahem a technologiemi. Zde je životně důležité nalézt rovnováhu mezi regulací (jako při vytváření pravidel) na jedné straně a důvěrou a podporou na straně druhé.

C. (Právní) definice komunitních médií

Nejvýznamnější složkou veškerých komunitních právních předpisů je samotná definice komunitních médií, jejíž formulace je však zároveň vzhledem ke složitosti a rozmanitosti této oblasti nesmírně obtížná. I v rámci samotného hnutí komunitních médií je definice výrazně zpochybňována a je předmětem téměř neustálých debat. Zároveň je definice zásadní pro dosažení hlavního legislativního cíle, a to regulace komunitních médií. Příliš restriktivní legislativní definice vylučuje (často nejvýznamnější) komunitní mediální organizace nebo omezuje jejich kapacity, zatímco příliš otevřená definice by umožnila zahrnutí nekomunitních mediálních organizací (či polokomunitních mediálních organizací), opět na úkor komunitních mediálních organizací.

Z tohoto důvodu jsou vymezující prvky v právních předpisech o komunitních médiích co do počtu často omezené a kombinují složky výše popsanych čtyř přístupů. Často používanými prvky jsou: Služba komunitě (komunitám), neziskovost (nebo alternativa trhu), nezávislost (mimo státní kontrolu) a usnadňování zapojení komunity (komunit), kterým chtějí sdělovací prostředky sloužit. Jeden příklad této definice lze nalézt v britském nařízení o komunitním rádiu z roku 2004 (viz příloha 3); tato definice odráží výše uvedené prvky, ale má také problematičtější složku, která zdůrazňuje poskytování společenského přínosu. Toto dynamické kritérium se ukázalo být všemi zúčastněnými stranami docela těžko uchopitelné (viz Gordon, 2009: 66).

D. Ochrana občanské společnosti

Pojem nezávislost otvírá komplikovaný vztah mezi komunitními médii, trhem a státem. V rámci přístupu z hlediska občanských médií se velmi zdůrazňuje, že komunitní média jsou strukturálně odlišná od trhu a státu, ale rhizomatický přístup zároveň vyzdvihuje potenciál komunitních médií překračovat tyto hranice a vytvářet propojení s trhem a státem. Jeden výzkumný projekt o dvou belgických alternativních rozhlasových stanicích (Santana & Carpentier, 2010) ukazuje silnou ukotvenost těchto rozhlasových stanic v občanské společnosti a zároveň jejich schopnost vytvářet propojení s tržními a státními aktéry (byť je využívána pouze zřídka).

Hlavním problémem, se kterým se musí právní předpisy vypořádat, je riziko začlenění komunitních médií do tržních a státních/vládních aktérů. Komunitní média jsou před trhem často chráněna povinnostmi, že musí zůstat nevýdělečnými nebo neziskovými organizacemi. Jelikož fungují v kapitalistických společnostech, samozřejmě stále provádějí všechny druhy finančních transakcí, ale nevýdělečný nebo neziskový cíl brání tomu, aby případné zisky byly vyvedeny mimo komunitní mediální organizaci. Součástí této legislativní strategie je také zabránit příliš strukturální spolupráci s podniky, kterou lze využít k zakrytí těchto převodů. Někdy se také používají omezení pro členy správních rad komunitních mediálních organizací, kteří nesmějí zároveň zastávat klíčové řídicí funkce nebo funkce ve správních radách společností. Druhou strategií, která se někdy používá k ochraně komunitních médií před trhem, je zákaz nebo omezení reklamy. Často jde o úplný zákaz, ale například ve Francii nemohou zdroje získané z reklamy a od sponzorů překročit 20 % obrátu. Tato strategie však není vždy využívána a některá komunitní média směřují používat „trojramenný“ finanční model (komunity, financující subjekty (včetně nevládních a vládních finančních programů) a inzerenti – List, 2003), ačkoliv by se nemělo zapomínat, že podíl inzerentů je často poměrně nízký. A konečně třetí strategií používanou k ochraně komunitních médií před trhem je zabránit jim nadměrně používat žánr/formát „hitrádia“, který je vnímán jako typicky komerční model. V zemích, jako je Kanada, se to projevuje jako povinnost zařazovat mluvené slovo.

Legislativní úsilí vyprovokovala také hrozba začlenění do vlády nebo politických stran. Ústřední myšlenkou tohoto úsilí je opět chránit ukotvenost komunitních médií v občanské společnosti a k jejich obraně před zásahy vlády nebo politických stran bývá použito mnoho strategií popsaných výše (v souvislosti s trhem). Příkladem je zabránění příliš strukturální (např. finanční) provázanosti s konkrétními politickými stranami nebo omezení členů správních rad komunitních mediálních organizací, kteří nesmějí zároveň zastávat klíčové funkce ve vládě či v politických stranách. Někdy je také zakazována přímá vládní podpora, je-li ad hoc a není-li součástí strukturálního (vládního) finančního programu nebo fondu. V extrémnějších případech jsou zaváděna více nežádoucí ustanovení, například omezování politických debat v komunitních médiích (Beaud, 1980: 70). V tomto případě pokusy chránit ukotvenost komunitních médií v občanské společnosti komunitu očividně depolitizují a zacpávají jí ústa v zásadní oblasti.

E. Udržitelnost a financování

Jelikož se komunitní média často nacházejí mimo logiku trhu (a státu), jsou jejich finanční zdroje omezené, a tak je často ohrožena jejich udržitelnost. V zásadě používají komunitní média „trojramenný“ finanční model, kdy zdroji na pokrytí provozních nákladů komunitních mediálních organizací přispívají komunity, vládní a nevládní financující subjekty a někdy inzerenti (viz List, 2003).

Pro otázku udržitelnosti komunitních médií je zásadní jejich velké spoléhání na dobrovolníky, někdy v kombinaci s malým týmem placených zaměstnanců, kteří komunitním médiím umožňují strukturálně omezit jejich provozní náklady. Stejně významné je jejich zvláštní legislativní postavení, které například přináší (výrazné) snížení nákladů spojených se získáváním frekvencí a s využíváním materiálu chráněného autorským právem.

Bylo vyvinuto několik modelů financování na podporu komunitních médií, které se často kombinují (viz CONNECTUS, 2009). Zaprvé, komunitní média jsou někdy přímo financována z (části) koncesionářských poplatků placených domácnostmi nebo z přerozdělení příjmu z reklamy vytvořeného provozovateli komerčního či veřejnoprávního vysílání. Zadruhé, komunitní média lze financovat vládními granty rozdělovanými samotnými vládami, regulačními orgány nebo zvláštními fondy. Příklady těchto fondů jsou francouzský Fonds de soutien à l'expression radiophonique locale, rakouský Fonds zur Förderung des Nichtkommerziellen Rundfunks, kanadský Community Radio Fund of Canada / le Fonds canadien de la radio communautaire a jihobelgický Fonds d'aide à la création radiophonique. Zde existuje jeden klíčový rozdíl ve strategiích financování mezi strukturální a projektovou podporou, který má na otázku udržitelnosti velký dopad. Ale navzdory těmto zdrojům je existence ustanovení o financování, které neohrožuje nezávislost komunitních médií, ve většině evropských zemí zásadní pro vytvoření a zachování prosperující komunitní mediální scény.

F. Odborné vzdělávání a koordinace

Legislativní debaty jsou často omezeny na regulaci komunitních mediálních organizací a ignorují zvláštní potřeby komunitních médií v oblasti podpory a odborného vzdělávání. Ačkoliv komunitní média mohou zorganizovat vlastní podporu a odborné vzdělávání na organizační úrovni, existují také samostatné organizace, které tuto podporu a odborné vzdělávání poskytují na vnitrostátní úrovni a pobírají vládní podporu. Jedním příkladem je švýcarská rozhlasová škola Klip+klang¹¹. Dalším (ještě zárodečným) příkladem je Kyperské středisko pro komunitní média¹², které by mohlo v procesu vývoje kyperské komunitní mediální scény sehrát zásadní koordinační úlohu.

¹¹ <http://www.klippklang.ch>.

¹² <http://www.cypruscommunitymedia.org>.

G. Translokálnost a svázanost s lokálností

Jedním z hlavních omezení, se kterým se musí komunitní média vypořádávat, je svázanost s lokálností, což komunitu uvězuje na jedné straně dichotomie místní-celosvětové. Tento dominantní režim lokálnosti lze vysvětlit důrazem, který je na něj kladen v propojujících přístupech zaměřených na tradiční média. Přístup alternativních médií používá jako referenční bod velké sdělovací prostředky v hlavním proudu, což téměř automaticky staví komunitní média na druhou stranu této binární soustavy. Přístup z hlediska služby komunitě často čerpá z dominantních pojetí komunity, která převážně odkazují na geografii. Jak je uvedeno v tomto textu, pojem komunita lze vymezit mnoha různými způsoby, přičemž definice komunity jako zeměpisně vymezené entity, lokálnost, je pouze jedním z nich. Z tohoto hlediska je spojení komunitních médií a místních médií naprosto problematické. Předpoklad, že komunitní média jsou totéž jako místní média, ignoruje specifickou komunitních médií ve vztahu k místním komerčním a místním veřejnoprávním médiím a omezuje jejich kapacitu zaměřovat se na a oslovovat jiné komunity a sloužit jiným komunitám, které nejsou vymezeny zeměpisně, ale existují translokálnějším způsobem.

4. Závěr

Komunitní média zůstávají zásadní složkou jakéhokoliv systému vysílání a přispívají k demokratické povaze mediální sféry a společnosti jako celku. Tím, že dávají komunitám hlas, že vytvářejí alternativní diskursy a poskytují alternativní mediální kulturu, že posilují občanskou společnost a vytvářejí demokraticko-komunikativní síť v rámci společnosti, prokázala svou hodnotu v mnoha zemích světa. Jejich existence by zároveň neměla být slepě oslavována, aniž by byly ukázány složitosti, rozpory a problémy, které je také charakterizují. Ale tyto nuance by neměly být využívány proti komunitním médiím jako třetímu sektoru, ale měly by být použity ke zlepšení právního rámce, ve kterém fungují, k optimalizaci jejich organizační kultury a k maximalizaci jejich participativních schopností.

Země střední a východní Evropy až na výjimky přejímají model komunitních médií pomalu, ale tento nedostatek pozornosti nyní také nabízí příležitosti pro usnadnění jejich zřízení. Přejí-li si země jako Česká republika obohatit svůj systém vysílání povolením tohoto třetího sektoru, musí být přijata řada opatrných kroků. Na právní úrovni je zapotřebí pozorně vystavět právní rámec, který chrání životaschopnost a udržitelnost komunitních médií, ale který také zaručuje, že komunitní média budou komunitními médii (a nikoliv například vládními mluvčími nebo provozovateli místního komerčního vysílání). Ale musí být také zaktivována česká občanská společnost, aby se zabránilo tomu, že právní rámec pro komunitní média (bude-li skutečně vyvinut) zůstane prázdnou schránkou nebo že budou zřízena pouze polokomunitní média. Každý proces zřizování komunitních médií v zemích, jako je Česká republika, bude vyžadovat, aby se česká občanská společnost obeznámila se zkušenostmi provozovatelů komunitních médií a naučila je převést jejich demokratickou logiku do (komunitní) mediální sféry. Sociální a právní přístup společně nabízejí tu nejlepší záruku pro prosperující budoucí český sektor komunitních médií.

Příloha 1 – Evropská charta komunitních rádií z roku 1994

Uznávajíc, že komunitní rádio je ideálním prostředkem podpory svobody projevu a informací, rozvoje kultury, svobody forem, protikladných názorů a aktivního zapojení do místního života, a konstatujíc, že různé kultury a tradice vedou k rozmanitosti forem komunitního rádia, určuje tato charta cíle, které komunitní rozhlasové stanice sdílejí a o jejichž dosažení by měly usilovat.

Komunitní rozhlasové stanice:

1. prosazují právo na komunikaci, pomáhají s volným pohybem informací a názorů, podporují tvůrčí vyjadřování a přispívají k demokratickému procesu a pluralitní společnosti;
 2. poskytují přístup k odborněvzdělávacím, výrobním a distribučním zařízením, podporují místní tvůrčí talenty, prosazují místní tradice a poskytují pořady pro blaho, zábavu, vzdělání a rozvoj svých posluchačů;
 3. usilují o to, aby reprezentovaly místní zeměpisně uznatelné komunity nebo komunity se společnými zájmy;
 4. jsou při určování své programové politiky redakčně nezávislé na vládě, komerčních a církevních institucích a politických stranách;
 5. poskytují právo na přístup menšinovým a opomíjeným skupinám a podporují a chrání kulturní a jazykovou rozmanitost;
 6. snaží se poctivě informovat své posluchače na základě informací čerpaných z rozmanitých zdrojů a v závislosti na vážném zkusení poskytují právo na odpověď jakékoliv osobě nebo organizaci;
 7. jsou zřízeny jako organizace, které nejsou provozovány za účelem zisku, a zajišťují svou nezávislost financováním z různých zdrojů;
 8. uznávají a respektují příspěvky dobrovolníků, uznávají právo placených pracovníků vstoupit do odborů a oběma těmito skupinám poskytují uspokojivé pracovní podmínky;
 9. uplatňují řídicí, programové a pracovní praktiky, které jsou proti diskriminaci a které jsou otevřené a odpovědné vůči všem příznivcům, zaměstnancům a dobrovolníkům;
 10. podporují výměnu mezi provozovateli komunitního rozhlasového vysílání prostřednictvím komunikace s cílem získat větší pochopení v zájmu míru, tolerance, demokracie a rozvoje.
- Přijato dne 18. září 1994 v Lublani (Slovinsko) na první Panevropské konferenci provozovatelů komunitního rozhlasového vysílání pořádané asociací AMARC.

Příloha 2

Krátký seznam příkladů komunitních médií

Radio LoRa 97,5 MHz, Curych, Švýcarsko
<http://www.lora.ch/>

ORANGE 94.0 – das Freie Radio in Wien, Rakousko
<http://o94.at/>

Radio Robin Hood 91,5 MHz, Finsko
<http://www.radiorobinhood.fi/>

Radio Corax, Halle, Německo
<http://959.radiocorax.de/>

Radio Centraal, Antverpy, Belgie
<http://www.radiocentraal.be/>

Aarhus Global Media, Dánsko
<http://www.aarhusglobalmedia.dk/>

Radio Student Ljubljana 89,3 MHz, Slovinsko
<http://www.radiostudent.si/>

NEAR 90FM, Dublin, Irsko
<http://www.near.ie/>

Příloha 3: Článek 3 nařízení o komunitním rádiu z roku 2004 (Spojené království)

Charakteristika komunitních rozhlasových služeb

3. 1) Pro komunitní rozhlasové služby je charakteristické, že se jedná o místní služby poskytované v první řadě
 - a) pro dobro veřejnosti nebo členů konkrétních komunit a
 - b) s cílem poskytnout společenský přínos, nikoliv v první řadě z obchodních důvodů nebo za účelem finančního či jiného materiálního zisku jednotlivců, kteří se na poskytování služby podílejí.
- 2) Pro každou komunitní rozhlasovou službu je charakteristické, že má v první řadě sloužit jedné nebo více komunitám (bez ohledu na to, zda slouží také jiným částem veřejnosti).
- 3) Pro každou komunitní rozhlasovou službu je charakteristické, že osoba, která službu poskytuje,
 - a) tak nečiní kvůli finančnímu zisku a
 - b) použije veškerý zisk vytvořený při poskytování služby zcela a výlučně k zajištění nebo zlepšení budoucího poskytování služby či k poskytování společenského přínosu veřejnosti nebo členům komunity, které má služba sloužit.
- 4) Pro každou komunitní rozhlasovou službu je charakteristické, že členům komunity, kterým má sloužit, jsou poskytnuty příležitosti podílet se na provozu a řízení služby.
- 5) Pro každou komunitní rozhlasovou službu je charakteristické, že v souvislosti s poskytováním uvedené služby se osoba, která službu poskytuje, zodpovídá komunitě, jíž má služba sloužit.

Literatura

- AMARC-Europe (1994). *One Europe – Many Voices. Democracy and access to communication*. Zpráva z Panevropské konference provozovatelů komunitního rozhlasového vysílání pořádané asociací AMARC-Europe, Lublaň, Slovinsko, 15.–18. září 1994, Sheffield: AMARC.
- Ang, I. (1991). *Desperately seeking the audience*. Londýn, New York: Routledge.
- Ayedun-Aluma, V. (2011). „Theorizing popular community media for democracy and development”, in H. Wasserman (ed.) *Popular media, democracy and development in Africa*. Londýn – New York: Taylor & Francis, s. 63–88.
- Bailey, O., Cammaerts, B., Carpentier, N. (2007). *Understanding Alternative Media*. Maidenhead: Open University Press / McGraw & Hill.
- Beaud, P. (1980). *Community Media?: Local radio and television and audio-visual animation experiments in Europe*. Štrasburk: Rada Evropy.
- Berrigan, F. J. (1979). *Community communications. The role of community media in development*. Paříž: UNESCO.
- Carpentier, N., Lie, R., Servaes, J. (2003). „Community media – muting the democratic media discourse?”, *Continuum: Journal of Media and Cultural Studies* 17 (1): 51–68.
- Carpentier, N. (2011). *Media and Participation. A site of ideological-democratic struggle*. Bristol: Intellect.
- Carpentier, N., Santana, M. (2008). „Chameleon strategies of BBOT-BNA, a Brussels digital storytelling organisation. Dealing with the urban community, institutional politics and participation”, *Politics and Culture*, 4, dostupné on-line na adrese <http://www.politicsandculture.org/2010/09/19/chameleon-strategies-of-bbot-bna-a-brussels-digital-storytelling-organisation-dealing-with-the-urban-community-institutional-politics-and-participation/>.
- Cohen, A. P. (1989). *The symbolic construction of community*. Londýn: Routledge.
- Cohen, J., Arato, A. (1992). *Civil society and political theory*. Londýn: MITpress.
- CONNECTUS Consulting Inc. (2009). *International Approaches to Funding Community & Campus Radio. Final Report*. Ottawa, Ontario: CONNECTUS. Z <http://www.crtc.gc.ca/eng/publications/reports/radio/connectus0903.htm>.
- Rada Evropy (2008). *Promoting Social Cohesion: The Role of Community Media*. Štrasburk: Rada Evropy.
- Rada Evropy (2009). *Declaration of the Committee of Ministers on the Role of Community Media in Promoting Social Cohesion and Intercultural Dialogue*. Z <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1409919>. Získáno dne 1. května 2010.
- Deleuze, G., Guattari, F. (1987). *A thousand plateaus. Capitalism and schizophrenia*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Downing, J. s Ford, T. V., Gil, G., Stein, L. (2000). *Radical Media. Rebellious communication and social movements*. Londýn: Sage.
- Evropský parlament (2008). *Zpráva o občanských a alternativních médiích v Evropě, 2008/2011(INI)*, schválena dne 25. září 2008.
- Evropský parlament (2008). *Usnesení ze dne 25. září 2008 o sdělovacích prostředcích v Evropě* (2008/2011(INI)), z <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P6-TA-2008-0456&language=CS>. Získáno dne 1. května 2010.
- Fraser, C., Estrada, S. R. (2001). *Community radio handbook*. Paříž: UNESCO.
- Girard, B. (Ed.) (1992). *A passion for radio*. Montreal: Black rose books.
- Gordon, J. (2009). *Notions of Community: A Collection of Community Media Debates and Dilemmas*. New York: Peter Lang.
- Gumucio, D. A. (2001). *Making waves*. New York: Rockefeller Foundation.
- Held, D. (1987). *Models of democracy*. Cambridge: Polity Press.
- Howley, K. (2005). *Community media. People, places, and communication technologies*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Jakubowicz, K. (2001). „Westernisation and Westification: Social and Media Change in Central and Eastern Europe. A Polish Case Study“, *Medij. istraž.*, 7 (1–2): 5–24.
- Jakubowicz, K. (2010). „Community media: „Flavour of the decade“ worldwide. A keynote address at the AMARC Europe Conference“, *Telematics and Informatics*, 27 (2): 119–121.
- KEA – Kern European Affairs (2007). *The State of Community Media in the European Union*, studie pro ředitelství pro vnitřní politiky Unie – politický odbor pro strukturální politiku a politiku soudržnosti, dokument IP/B/CULT/FWC/2006-169/Lot03/C01.
- Leunissen, J. (1986). „Community“ en „Community Development“ bij de Australische Aborigines“, in M. Van Bakel, A. Borsboom & H. Dagmar (Eds), *Traditie in Verandering; Nederlandse Bijdragen aan Antropologisch onderzoek in Oceanië*. Leiden: DSWO Press, s. 57–82.
- Lewis, P. (Ed.) (1993). *Alternative media: linking global and local*. Paříž: UNESCO.
- Lindlof, T. R. (1988). „Media audiences as interpretative communities“, *Communication yearbook*, 11, 81–107.
- List, D. (2003). *Participative Marketing for Local Radio*. Wellington: Original Books.
- McNair, B. (1998). *The sociology of journalism*. Londýn, New York, Sydney, Auckland: Arnold.
- Meadows, M., Forde, S., Ewart, J., Foxwell, K. (2007). *Community Media Matters. An audience study of the Australian community broadcasting sector*. Brisbane: Griffith University.
- Mouffe, C. (1997). *The return of the political*. Londýn: Verso.
- Opubor, E. A. (2000). „If community media is the answer, what is the question?“, in Bofo, S. T. Kwame (ed.) *Promoting community media in Africa*. Paříž: UNESCO, s. 11–24.
- Pateman, C. (1970). *Participation and democratic theory*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Prehn, O. (1991). „From small scale utopism to large scale pragmatism“, in N. Jankowski, O. Prehn & J. Stappers (Eds.), *The people's voice. Local radio and television in Europe*. Londýn, Paříž, Řím: John Libbey, s. 247–268.
- Putnam, R. D. (1993). *Making democracy work*. Princeton: Princeton University Press.
- Rodriguez, C. (2001). *Fissures in the mediascape. An international study of citizens' media*. Cresskill, New Jersey: Hampton Press.
- Rodríguez, C. (2011). *Citizens' media against armed conflict. Disrupting violence in Colombia*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Santana, M., Carpentier, N. (2010). „Mapping the rhizome. Organisational and informational networks of two Brussels alternative radio stations“, *Telematics and Informatics*, 27 (2): 162–174.
- Servaes, J. (1999). *Communication for development. One world, multiple cultures*. Cresskill, New Jersey: Hampton Press.
- Tabing, L. (2002). *How to do Community Radio. A Primer for Community Radio Operators*. Dillí: UNESCO.
- Thompson, J. B. (1995). *The media and modernity. A social theory of the media*. Cambridge: Polity Press.
- Velics, G. (2012). „Decline of Hungarian community radios“, <http://www.cmfe.eu/support/decline-of-hungarian-community-radio>.
- Walzer, M. (1998). „The idea of civil society. A path to social reconstruction“, in E. J. Doinne Jr. (Ed.) *Community works: the revival of civil society in America*. Washington, D. C.: Brookings Institution Press, s. 124–143.
- Wasko, J., Mosco, V. (Eds) (1992). *Democratic communications in the information age*. Toronto & Norwood, NJ: Garamond Press & Ablex.
- Wray, S. (1998). *Rhizomes, Nomads, and Resistant Internet Use*. Z <http://www.nyu.edu/projects/wray/RhizNom.html>.

Následující dvě kapitoly jsou převzaty z odborné studie, která byla vytvořena dle zadání a pro účely irského regulačního organu (BAI). Cílem výzkumného projektu bylo prozkoumat, jakým způsobem mohou vládou zřízené programy, podporující tvorbu pořadů, přispět k postavení/výkonnosti a udržitelnosti sektoru komunitních rádií. Pro srovnávací analýzu byly vybrány režimy podpory komunitních rádií v Rakousku, Kanadě, Dánsku, Francii a Novém Zélandu. Tyto země byly vybrány záměrně, jelikož jejich terciální sektor (komunitní média) a mediální politika je v mnoha ohledech podobná irskému prostředí. Dané země taktéž představují několik různých modelů financování komunitních médií. Všechny vybrané země mají v rámci svých jurisdikcí inkorporovaný systém podpory programové produkce zřízené/spravované/dotované státními úřady zodpovědnými za vysílání, u kterých mohou zájemci z řad komunitních médií žádat o podporu.

5. Nadnárodní srovnávací analýza režimů financování komunitního rádia

Provozní neboli „základní“ fondy, jak jsou spíše známy, jsou roční objem finančních prostředků, které mají provozovatelům vysílání zajistit část jejich nákladů na údržbu stanice a výrobu pořadů. Základní financování obvykle směřuje na podporu osvěty v oblasti získávání finančních prostředků, řízení, správy, finančního řízení a výkaznictví, výroby obsahu, odborného vzdělávání, technologického plánování, vnějšího dopadu a dobrovolnických organizací a výzkumu. Důvodem je to, že financování stanic a jejich provozu poskytne kapacitu na průběžnou výrobu komunitních rozhlasových pořadů, což časem povede k větší efektivitě financování. Projektové fondy/režimy bývají cílené fondy, které podporují konkrétní prvky komunitních rádií, např. jednorázové odborněvzdělávací iniciativy, jednorázové granty na výrobu pořadů, jednorázové granty na zlepšení stanic atd. Co se týče výroby pořadů, dostávají stanice finanční prostředky na výrobu dohodnutého pořadu nebo souboru pořadů, které putují pouze na výrobní náklady na uvedený dohodnutý pořad. Důvodem je, že toto financování umožňuje provozovatelům komunitního vysílání vyrábět kvalitní pořady, podporuje efektivitu ve všech okruzích výroby pořadů a vede k prokazatelným výstupům veřejného financování. Co se týče třetího typu fondů, jedná se o potenciální křížení fondů, kdy se v jednom režimu financování určitým způsobem kombinují provozní a projektové fondy. Žádná ze stávajících sektorových zpráv dostatečně podrobně nepopisuje, jak se tento systém zavádí do praxe.

Tabulka 1 – Přehled modelů financování v deseti zemích

Země	Subjekt pro financování pořadů	Vyplácení prostředků	Financování	Rysy sektoru komunitního rádia
Rakousko	RTR: rakouský orgán regulující vysílání	Granty na tvorbu pořadů a na budování kapacity v oblasti výroby pořadů	Finanční prostředky získané z určitého procenta koncesionářských poplatků	Legislativně uznávaný jako struktura nekomerčních médií zaměřená na stanice
Belgie	Ministere de la Communautae Francais: ministerstvo	Zvláštní financování tvorby pořadů ve francouzskojazyčných médiích (Fond de l'aide de creation radiophonique)	Fond financovaný určitým procentem z celkového objemu koncesionářských poplatků	Vymezen jako „nezávislé“ rádio. Institucionální rozdíly mezi jednotlivými jazykovými komunitami
Kanada	Kanadský fond pro komunitní rádia: Vytvořen sdruženími komunitních rádií a certifikován CRTC	Granty, které podporují budování kapacit v oblasti výroby pořadů	Fond financovaný z příspěvků, z vybraných finančních prostředků a ze základního finančního mechanismu CRTC	Vymezen jako komunitní médium a většinou zaměřen na stanice
Dánsko	RTB: Národní rada pro rozhlasové a televizní vysílání (mediální sekretariát)	Dotace na počet hodin pořadů určitých žánrů týdně	Z koncesionářských poplatků	Legislativně uznávan jako komunitní médium. Kombinace „access“ a „staničního“ modelu
Francie	Fond pro udržitelné radiofonní vyjadřování (FSER)	Základní financování a doplňkové granty pro komunitní rozhlasové stanice	Fond financován z poplatku vybíraného od provozovatelů komerčního vysílání	Uznán v právních předpisech a strukturován kolem komunitních rozhlasových stanic
Německo	LMA: Zemské orgány pro sdělovací prostředky	Rozdělují programové finanční prostředky na iniciativy v oblasti mediální gramotnosti	Získáváno z části koncesionářských poplatků; různé nastavení v jednotlivých LMA	Legislativně uznán jako komunitní médium, „staniční“ model. V každé spolkové zemi jiné rysy
Nový Zéland	New Zealand on Air: účelově vybudovaný královský subjekt pro financování tvorby pořadů (polostátní subjekt)	Finanční prostředky rozdělovány na tvorbu nekomerčních pořadů v rámci zvláštních programových témat	Finanční prostředky získávány z grantů ústřední vlády	Legislativně uznán jako komunitní médium. Kombinace „access“ a „staničního“ modelu
Švýcarsko	Federální úřad pro komunikaci (Ofcom)	Finanční prostředky distribuovány komunitním rádiím na konkrétní projekty na základě odpovídajících finančních prostředků získaných komunitními rádií	Fond financován z části koncesionářských poplatků	Vymezen jako doplňkové stanice. Kombinace „access“ a „staničního“ modelu
USA	Korporace pro veřejnoprávní vysílání: soukromá nezisková korporace vytvořená Kongresem	Rozděluje finanční prostředky na zvláštní iniciativy v oblasti tvorby pořadů. Financuje hlavně veřejnoprávní rozhlas, ale žádat mohou také komunitní rádia	Finanční prostředky získávány z každoročního grantu od ústřední vlády	Vymezen jako nekomerční rádio. Kombinace „access“ a „staničního“ modelu

Mezinárodní modely financování (Rakousko, Kanada, Dánsko, Francie, Nový Zéland, Irsko)

Následující přehled podle jednotlivých zemí bude sestávat z popisu politiky, o kterou se opírá provoz výrobních fondů, z označení organizací, jež rozdělují finanční prostředky, a z popisu kritérií financování, včetně souhrnného postupu rozdělování finančních prostředků. V následující kapitole budou vzájemně porovnány různé základní prvky výrobních fondů. Tabulka níže uvádí shrnutí některých strukturálních a procesních rozdílů a podobností zjištěných v různých režimech výroby pořadů.

Je nutné si povšimnout strukturálních rozdílů mezi režimy financování. V Dánsku, Francii a Kanadě byly režimy iniciovány jako fondy vyhrazené pro produkci komunitních médií/rádíí a podle toho se vyvíjely právní předpisy a politika. V Rakousku byl režim zakotven v zákoně a vyvinut jako fond vyhrazený pro výrobu komunitního vysílání spolu s fondem vyhrazeným pro sektor komerčního vysílání. Na Novém Zélandu byl režim zakotven v zákoně jako obecný fond pro výrobu „místního obsahu“ (otevřený provozovatelům komunitního, komerčního i veřejnoprávního televizního a rozhlasového vysílání) a byl přizpůsoben tak, aby umožňoval politiku financování vyhrazeného pro access¹³/komunitní rozhlasovou výrobu v rámci širšího režimu. V Irsku vzešel režim financování z právních předpisů o fondu pro výrobu „národního obsahu“ otevřeného provozovatelům vysílání (komunitního, komerčního i veřejnoprávního) i nezávislým producentům. Režim je „obecný“ a otevřený všem těmto sektorům, nejedná se tedy o režim vyhrazený pro komunitní média ani neobsahuje samostatný režim financování výroby pro komunitní média.

Všechny modely podpory se vzájemně liší. Vzhledem k odlišnému hospodářskému, politickému a sociokulturnímu kontextu a ke konkrétní historii vysílání a komunitního rozměru lze rozpoznat různé přístupy k podpoře výroby pořadů. Kromě toho lze každý z modelů podpory chápat jako vývojový z hlediska toho, jak se postupně vyvíjel v reakci na zásadní změny a nové poznatky o fungování tohoto sektoru. Základní logika režimů podpory je však srovnatelná, jelikož uznává, že fondy pro výrobu pořadů pomáhají dosáhnout politických cílů v oblasti komunitního rozhlasového vysílání, i když se tyto cíle mohou v jednotlivých zemích lišit.

Tato tabulka uvádí přehled klíčových strukturálních a procesních rysů různých režimů výroby zjištěných při výzkumu:

¹³ Umožňující aktivní podíl veřejnosti na vysílání.

Tabulka 2 – Přehled: fondy pro výrobu pořadů ve Francii, na Novém Zélandě, v Dánsku, Rakousku, Kanadě a Irsku

	Francie	Nový Zéland	Dánsko	Rakousko	Kanada	Irsko
<i>Status fondu</i>	Vyhrazený	Všeobecný	Vyhrazený	Vyhrazený	Vyhrazený	Všeobecný
<i>Zdroj fondu</i>	Komerční poplatek	Státní grant	Koncesionářský poplatek	Koncesionářský poplatek	Komerční poplatek	Koncesionářský poplatek
<i>Základní nebo. projektový</i>	Základní + výběrový grant	Základní	Základní programový grant	Projektový (tematický)	Projektový (specifikován)	Projektový (specifikován)
<i>Distribuce</i>	Odstupňovaná	Odstupňovaná	Spojená s licencí	Omezené finanční prostředky	Otevřená	Otevřená
<i>Kapacitní, procesní a kvalitativní cíle</i>	Kap, P & Kval	Kap & P	Kap	Kap, P & Kval	Kap, P & Kval	P & Kval
<i>Cyklus podávání žádostí</i>	Roční	Roční	Roční	Roční	Roční	Průběžný

Rakousko

V současnosti sestává rakouský sektor komunitních rádií ze 14 provozovatelů nekomerčního rozhlasového vysílání. V každé z devíti spolkových zemí působí alespoň jedna stanice. Podle reprezentativního orgánu, VFRO¹⁴, mají nekomerční rádia dosah čtyři milióny posluchačů. Orgán také odhaduje, že 40 placených pracovníků různých stanic doplňuje asi 2 500 dobrovolníků. Kromě úřední řeči, rakouské němčiny, se pravidelné pořady vysílají v 25 různých jazycích.

Sektor se spoléhá na smíšené příjmy pro nekomerční vysílání. Smíšené financování sestává z veřejného financování, spolufinancování s jiným subjektem, financování projektů, darů a sponzorství. Místní sponzorství a každoroční dary jsou významné z hlediska toho, že podporují nekomerční příjmy, ale na každodenní a investiční náklady nepostačují. Významným zdrojem většiny finančních prostředků bylo financování na spolkové úrovni, které však bylo po politických změnách po roce 2000 sníženo. Záchrané lano hodilo sektoru krátkodobé místní nebo regionální financování projektů, které však bylo nekonzistentním a nerovnoměrným zdrojem financí. VFRO se tedy aktivně zasazuje za vytvoření předvídatelnějšího zdroje financování na spolkové úrovni. Po řadě výzkumných konzultací orgán VFRO odhadl, že roční finanční potřeby nekomerčních rozhlasových stanic z hlediska vybavení, zařízení a personálu činí 366 000 EUR ročně. Celkové požadavky sektoru byly

¹⁴ Verband Freier Radios Österreich

odhadnuty na 6 mil. EUR ročně. Od roku 2006 se orgán VFRO zasazoval za to, aby na uspokojení těchto potřeb putovala část koncesionářských poplatků vybraných pro provozovatele veřejnoprávního vysílání ORF¹⁵.

V roce 2009 byl novelou zákona o úřadu KommAustria¹⁶ (2009) zřízen vedle fondu pro komerční vysílání také Fond na podporu nekomerčního vysílání. Fond nabízí roční granty pro nekomerční rozhlasové a televizní stanice, které mají v Rakousku licenci. Fond je financován z poplatků vybraných podle rakouského zákona o poplatcích za vysílání (které předtím všechny putovaly do spolkového rozpočtu a pak k provozovateli veřejnoprávního vysílání). Po podrobném přezkoumání Evropské komise z hlediska státní podpory začal fond působit v roce 2010. Objem 1,56 mil. EUR, které má sektor k dispozici, je hluboko pod úrovní, za niž se zasazoval orgán VFRO, ale v období 2011 až 2013 se má zvýšit (možná až trojnásobně)¹⁷. Fond potenciálně představuje v průměru 90 000 EUR ročně pro každou komunitní rozhlasovou stanici. Fond spravuje orgán RTR¹⁸, který uděluje granty za účelem podpory vysoké kvality a rozmanitosti vysílání. Konečné rozhodnutí o poskytnutí finančních prostředků spočívá na vrchním řediteli divize RTR pro vysílání v souladu s pokyny ke grantům a s doporučením zvláštního poradního výboru.

Klíčovým účelem fondu je prosazovat vysílání nekomerčních pořadů na rakouské mediální scéně a v souladu s legislativními cíli úřadu KommAustria podporovat poskytování rozmanitých a vysoce kvalitních programových služeb. Zákon stanoví, že prostředky vyplácené z fondu by měly přispívat k podpoře rakouské kultury, kulturní rozmanitosti, rakouského a evropského povědomí a rozvoje informovaného, participativního a vzdělaného obyvatelstva. Orgán RTR je ze zákona pověřen vypracováním kritérií/pokynů, jejichž cílem je prosazovat tvorbu pořadů poskytováním finanční podpory na výrobu původních pořadů, na projekty, které vedou k výrobě a vysílání, a na specializované příslušné vzdělávání a odbornou přípravu zaměstnanců v oblasti tvorby pořadů, řízení a využívání technologií; prostředky lze také využít na vývoj kvantitativních a kvalitativních výzkumných postupů pro hodnocení výkonnosti nekomerčního sektoru¹⁹.

Fond je vyhrazený a je otevřen pouze provozovatelům vysílání, kteří mají licenci jako provozovatelé nekomerčního vysílání podle zákonů o soukromém rádiu a televizi. Provozovatelé vysílání smějí uzavírat partnerství s neziskovými mezinárodními organizacemi, ale musí zajistit, aby veškeré vyrobené pořady byly konkrétně určeny rakouskému publiku. Pro účely právních předpisů jsou provozovatelé nekomerčního vysílání vymezeni jako „subjekty, které jsou neziskové, jejichž program neobsahuje žádnou reklamu a které zajišťují otevřený přístup veřejnosti k tvorbě pořadů v rámci svého programu“. Vytvoření fondu tedy také přispělo k uznání sektoru nekomerčních médií v právních předpisech.

Fond spravuje RTR, společnost s ručením omezeným plně vlastněná spolkovou vládou a vytvořená za účelem provozní podpory úřadu KommAustria. Jako podpůrný orgán RTR pracuje na podpoře vůdčích záměrů úřadu KommAustria a řídí „nekomerční fond“ v souladu s cíli rozmanitosti a kvality. RTR má divizi pro vysílání a divizi pro telekomunikace a na každou z nich dohlíží její příslušný vrchní ředitel. Institucionální výklad legislativního východiska „fondu“ při konzultaci s nekomerčním sektorem řídil vrchní ředitel divize pro vysílání. Rozhodnutí o financování vycházejí z legislativního rámce, jak je popsáno výše,

¹⁵ Rozhovor s Helmutem Peisslem, předsedou Verband Freier Radios Oesterreich (dále jen „VFRO“), z roku 2010. Dokumentace VFRO dostupná na internetové stránce VFRO na adrese http://www.freie-radios.at/index.php?ordner_id=27 (získána dne 1. prosince 2010).

¹⁶ Rakouský regulační orgán pro rozhlasové a televizní vysílání.

¹⁷ Rozhovor s Petrou Heideggerovou, orgán pro regulaci vysílání a telekomunikací RTR, 2010.

¹⁸ Rakouský regulační orgán pro vysílání a telekomunikace (zastřešuje KommAustria a Telekom-Control Kommission).

¹⁹ Novela spolkového zákona o zřízení Rakouského úřadu pro spoje (KommAustria) a Nejvyšší spolkové rady pro spoje z roku 2009 (dále jen „zákon o úřadu KommAustria – KOG“).

a z pokynů vypracovaných RTR a přijímá je poradní výbor po konzultaci s vrchním ředitelem²⁰.

Granty podporují tvorbu komunitních rozhlasových pořadů ve třech okruzích:

1. Financování obsahu a projektů: Výroba a vysílání pořadů, seriálů, částí pořadů nebo projektů, které vedou k výrobě a vysílání pořadů (80 % finančních prostředků);
2. odborné vzdělávání na podporu výroby pořadů (10 % finančních prostředků) a
3. kvalitativní a kvantitativní průzkum mezi posluchači (10 % finančních prostředků).

Způsobilými žadateli jsou provozovatelé nekomerčního vysílání s licenci, kteří fungují alespoň jeden rok.

Programový fond je určen pro obecné programové okruhy. Projektovou žádost formulují provozovatelé vysílání, nikoliv tvůrci pořadů. Cílem pokynů je podporovat tvorbu pořadů, ve kterých se projevuje rakouské i evropské hledisko a které jsou určeny zvláštním skupinám v rámci distribuční oblasti pořadů. Obsah musí sestávat z pořadů, seriálů a projektů, které jsou rozmanité, vysoce kvalitní a inovační a přispívají k rozvoji občanské společnosti. Chce-li provozovatel vysílání dosáhnout na finanční prostředky, musí mít vysílání příslušné poslání, musí být nekomerční a nesmí vysílat reklamu. Musí již také produkovat minimálně čtyři hodiny „premiérových“ pořadů denně. Musí taktéž produkovat 80 % svého programového schématu.

Finanční prostředky jsou přidělovány na široce pojaté programové projekty, které splňují obecné charakteristiky tvorby pořadů. Tyto charakteristiky byly vybrány po konzultaci se samotným sektorem. Obecně musí celá programová skladba a tvorba splňovat tyto podmínky:

1. Otevřený přístup: provozovatel vysílání musí být přístupný jednotlivcům i skupinám za účelem rozšiřování svobody projevu a přístupu k informacím v rámci obecných právních rámců pro vysílání v Rakousku.
2. Participativnost: provozovatel vysílání musí umožnit veřejnosti aktivně se podílet na výrobě pořadů a poskytovat platformu pro odborné vzdělávání, výrobu a distribuci veřejně vyrobených pořadů.
3. Neziskovost: provozovatelem vysílání musí být neziskový subjekt, nesmí mít komerční provozy a nesmí vysílat komerční reklamu.
4. Průhlednost: kritéria uspořádání, zpracování, výroby, návrhu a výběru v souvislosti s výrobou a programovou skladbou musí být průhledná a ověřitelná.
5. Místní charakter: provozovatel vysílání musí svou úlohu vnímat jako umožňování komunikace v místních a regionálních oblastech a jako podporu regionálního rozvoje.
6. Nezávislost: z hlediska uspořádání a obsahu musí být provozovatelé vysílání nezávislí na veřejných, komerčních a církevních institucích a politických stranách.
7. Zásadovost: provozovatelé vysílání se při svém působení nebo ve svých výstupech musí vyvarovat jakékoliv formy diskriminace a musí podporovat sociální solidaritu, svobodu projevu, pluralismus, rovnost, lidskou důstojnost a demokracii.
8. Původnost: provozovatelé rozhlasového vysílání musí vlastnit, vyrábět a navrhovat alespoň 80 % pořadů a musí produkovat 50 % své programové skladby.

Tvorba pořadů může spadat do řady obecných programových okruhů. Obecnými okruhy jsou:

- informace, umění a kultura,

²⁰ RTR (2010): Finanční prostředky na podporu nekomerčního vysílání: pokyny, Vídeň: RTR.

- vzdělávání, věda a výzkum,
- ekonomie a technologie,
- sociální témata, demografie a zdraví,
- politika, náboženství a historie a
- rovnost, národní odkaz nebo sport²¹.

Pořady by měly být formálně vyráběny v Rakousku, přičemž alespoň 80 % programového rozpočtu by mělo být utraceno v zemi. Sportovní zpravodajství by se mělo týkat místních a regionálních událostí a mělo by se vyhnout sledovaným sportovním akcím (jako je Bundesliga). Ve zpravodajství se musí projevovat místní a regionální rozmanitost a musí obsahovat materiál relevantní pro distribuční oblast pozemního vysílacího signálu.

Pomoc v oblasti odborného vzdělávání

10 % finančních prostředků je využíváno k dotování činností v oblasti vzdělávání a odborné přípravy. Účelem je zvýšit kvalifikaci manažerů i zaměstnanců v oblasti výroby, technologií a vedení. To může zahrnovat účast zaměstnanců ve stávajících odborněvzdělávacích programech v oblasti žurnalistiky, vzdělávání, technologie a obchodu s potenciálním dalším přenosem těchto dovedností na zúčastněné osoby ve stanici nebo poskytování tohoto odborného vzdělávání na úrovni stanic.

Oprávněné náklady: U institucionálního odborného vzdělávání lze uplatňovat náklady školitelů a účastníků kurzů i cestovné. Kromě toho lze započítat výdaje vzniklé v souvislosti s poskytnutím materiálů a vybavení i odpisy těchto nástrojů a vybavení. Lze také účtovat náklady na poradenství v souvislosti s poskytováním odborného vzdělávání spolu s administrativními náklady, nájemným a režijními náklady na vedení odborněvzdělávacího programu. Účastníci kurzů si také mohou vyúčtovat hodiny odborného vzdělávání jako odpracované hodiny, a to v souvislosti s odborným vzděláváním i přípravou.

Podpora výzkumu v rámci sektoru

O 10 % finančních prostředků lze zažádat na zpracování kvantitativních a kvalitativních výzkumných projektů za účelem zvýšení znalostní kapacity sektoru. Potenciální projekty zahrnují průzkum posluchačské a divácké základny nekomerčních pořadů a vnímání nekomerčních pořadů s cílem zdokonalit kvalitu výroby lepším poznáním odezvy publika. Studie navržené jednotlivými provozovateli vysílání v rámci fondu musí:

1. být zaměřeny na zlepšení znalostí za účelem rozvoje programových idejí, kvality a potřeb publika;
2. být prováděny institucionálními nebo komerčními odborníky;
3. být prospěšné pro zadávajícího provozovatele vysílání, jiné provozovatele vysílání a pro pochopení sektoru ze strany široké veřejnosti;
4. být nákladově efektivní;
5. být plně přístupné pro RTR a
6. být plně přístupné (nejsou-li osobně nebo finančně citlivé) široké veřejnosti.

Oprávněné náklady zahrnují náklady na provádění průzkumů v místní spádové oblasti a náklady na výzkum toho, jak zlepšit kvalitu pořadů. Tyto náklady zahrnují náklady na přípravu, cestování, poradenství a publikace.

²¹ Pokyny RTR z roku 2010.

V pokynech RTR jsou stanoveny podmínky přístupu k nekomerčním finančním prostředkům v daném programovém roce. Provozovatelé vysílání nemohou žádat o finanční prostředky na pořady a projekty, na které již získali spolkový nebo místní grant. Co se týče financování výroby, žádný jednotlivý provozovatel vysílání nemůže mít přístup k více než 10 % všech finančních prostředků ve fondu (granty pro jednotlivé stanice jsou tedy omezeny). Co se týče vzdělávacích grantů, nemohou překročit 60-80 % celkových nákladů na vzdělávací projekt a to v závislosti na velikosti stanice. Pro náklady, které lze uplatňovat v rámci grantu na výzkum v oblasti výroby a na průzkum publika, neexistují žádná omezení.

Kanada

V Kanadě v současnosti působí 200 komunitních stanic. Sektor je financován z reklamy, ze sponzorských darů posluchačů a z finančních prostředků federální vlády. Většina finančních prostředků pochází ze sponzorských darů posluchačů. Jazykové zaměření stanice má dopad na výši vládních finančních prostředků, které má sektor k dispozici. Francouzsky hovořící stanice získávají více federálních finančních prostředků, přičemž stanice vysílající ve francouzštině nebo angličtině mají větší pravděpodobnost, že získají finanční prostředky, je-li jejich jazyk v oblastech, kde vysílají, menšinový. Částka federálních finančních prostředků je omezená a tvoří malou část finančních zdrojů jakékoliv stanice²². Dostupné jsou také rozmanité finanční prostředky od uměleckých rad, ministerstev kultury a veřejných nadací.

Komunitní rádio je z federálních zdrojů financováno jen málo, jelikož veřejné finanční prostředky se rozdělují na regionální/obecní úrovni. V roce 2007 však Kanadská rozhlasová a televizní komise (angl. Canadian Radio and Television Commission, dále jen „CRTC“)²³ pověřila Kanadský fond pro komunitní rádia (angl. Community Radio Fund Canada, dále jen „CRFC“) (viz níže), aby poskytoval financování na pořady vyráběné v kanadském komunitním sektoru, a stanovila mechanismus, kterým lze přidělovat komunitním rádiím finanční prostředky z fondů pro rozvoj kanadského obsahu (angl. Canadian Content Development, dále jen „CCD“)²⁴. Komise CRTC také odstranila omezení výše příjmů z reklamy v sektoru, aby podpořila jeho finanční životaschopnost. CRTC odhaduje, že průměrný příjem provozovatelů komunitního a univerzitního vysílání činil v roce 2008 cca 238 509 dolarů (171 533 EUR) na stanici.

Od roku 2008 byly finanční prostředky z CRFC (Kanadský fond pro komunitní rádia), určené na tvorbu pořadů, dostupné i na činnosti, které podporují rozvoj tvůrčích programových schopností sektoru komunitního rádia. Fond CRFC byl založen třemi hlavními sdruženími komunitních rádií (NCCRA, ARC a ARCQ), která na něj v současnosti dohlížejí. Fond CRFC byl zřízen jako finanční nástroj pro sektor komunitních rádií a své finanční prostředky získává ze soukromých i veřejných zdrojů. Fond CRFC má pověření CRTC a zatím jsou hlavním zdrojem jeho finančních prostředků fondy CCD. Prozatím fond těží z grantu, který byl poskytnut fondem CCD. Podle CRFC:

„V současnosti se výhradně spoléháme na dobrovolné příspěvky z CCD. Dobrovolný příspěvek od Astral Media nám umožnil vytvořit kancelář a zajistit pro sektor první kolo financování. Jedná se o jedinečný, byť malý mezník v historii univerzitního a komunitního rádia v Kanadě. Toto partnerství prospívá fondu i společnosti Astral. Komise vlastně nedávno schválila žádost společnosti Astral z prosince o přesměrování dalších 300 000 dolarů (215 757 EUR) do fondu²⁵.“

²² E-mailový rozhovor, Annie LaFlammová, sekční koordinátorka, CRTC, 2010.

²³ Kanadský regulační orgán v oblasti vysílání a telekomunikací.

²⁴ <http://www.communityradiofund.org/index.php?lang=en> (získáno dne 1. prosince 2010).

²⁵ Prezentace CRFC pro CRTC v reakci na konzultaci CRTC 2009-418 ze dne 18. ledna 2010.

Programové finanční prostředky jsou provozovatelům komunitního vysílání přidělovány prostřednictvím dvou režimů financování, „režimu pro rozvoj rozhlasových talentů“ a „režimu pro rozvoj mládežnických stáží“. Tyto režimy jsou pozůstatkem režimů, jež byly původně specifikovány provozovateli komerčního vysílání, kteří přispívali do fondů pro rozvoj kanadského obsahu (CCD). Základní složkou každého z těchto režimů nově pojatých fondem CRFC je odborné vzdělávání a tvorba místních pořadů²⁶.

V každém z těchto režimů je ročně k dispozici 80 000 dolarů (57 535 EUR). Tyto režimy umožňují tvorbu pořadů, přičemž v rámci projektů v oblasti výroby dochází k odbornému vzdělávání. Například v rámci režimu pro rozvoj rozhlasových talentů zahrnoval jeden grant školení ředitele zpravodajství za účelem inovace výstupů dané stanice. Školení umožnilo výrobu studiových zpráv a také zajistilo, že na stanici zůstal kvalifikovaný personál ještě dlouho poté, co se finanční příspěvek snížil. V současnosti finanční prostředky CRFC určené na tvorbu pořadů směřují na zvláštní projekty, které zvyšují kapacitu provozovatelů vysílání vyrábět pořady. Finanční prostředky jsou poskytovány na tvorbu specifických pořadů, ale uvedený proces musí mít zároveň odborněvzdělávací nebo vzdělávací aspekt. Režim je poměrně nový (2007/2008), zatím se v rámci něj uskutečnila dvě kola finančních iniciativ a bylo financováno 42 projektů.

Nedávno se fond CRFC zapojil do vleklé konzultace s regulačním orgánem, CRTC, s cílem rozšířit dostupné finanční prostředky prostřednictvím ministerstva pro národní dědictví, které dozoruje fondy CCD. Jelikož bylo fondu CRFC naznačeno, že dojde k navrhovanému navýšení finančních prostředků z CCD, chystá se seřadit potřeby provozovatelů komunitního vysílání i jejich posluchačů takto:

1. Udržitelnost a budování kapacit: dovednosti a znalosti nezbytné k tomu, aby komunitní rozhlasové stanice dokázaly účinně sloužit místním komunitám;
2. místní komunitní zprávy a přístup: místní zprávy, veřejné záležitosti, umění, přístup komunity a tvorba pořadů s přesahem, včetně odborného vzdělávání a výroby;
3. komunitní hudba a projevy: pořady a projekty, které vyzdvihují a podporují místní a nově vznikající hudbu a hudebníky všech žánrů, a projevy komunity všech typů; a
4. vznikající distribuční technologie: plánování a zavádění systémů na podporu nových technologií pro přenos pořadů, včetně digitálního, satelitního a internetového přenosu a přenosu přes bezdrátové sítě²⁷.

V červenci 2010, po obsáhlé konzultaci s tímto sektorem a se širším okruhem zainteresovaných stran, komise CRTC oznámila, že se CRFC stane příjemcem vymezeného procenta finančních prostředků z CCD (předtím finanční prostředky pro CRFC závisely na volném uvážení provozovatelů komerčního vysílání). Důvodem takového rozhodnutí je, že komunitní rádia podporují rozvoj kanadského obsahu a talentů a potřebují k zajištění svého růstu a udržitelnosti bezpečnější a spolehlivější model financování. Do fondu CCD přispívají komerční rozhlasové stanice podle svých ročních příjmů a příspěvky jsou pak rozděleny agenturám, které prosazují a podporují výrobu kanadského audio obsahu.

Podle komise se bude nová finanční iniciativa vyznačovat těmito vlastnostmi:

- Po novelizaci předpisů by přispívaly všechny komerční rozhlasové stanice (včetně etnických stanic a stanic vysílajících mluvené slovo), které vydělávají nad 1,25 miliónu dolarů (898 987 EUR), do fondu CRFC 15 % ze svého základního

²⁶ Rozhovor s Melissou Kaestnerovou, výkonnou ředitelkou, Kanadský fond pro komunitní rádia, 2010.

²⁷ Pověření CRFC dostupné na adrese

http://www.communityradiofund.org/index.php?option=com_content&view=article&id=65&Itemid=53&lang=en (získáno dne 6. prosince 2010).

ročního příspěvku pro CCD. Tato částka je přerozdělena z příspěvků, které by obvykle byly poukazovány na iniciativy FACTOR nebo MUSICACTION (soukromé neziskové iniciativy pro rozvoj hudby).

- Plánem je přinést do CRFC přibližně dalších 775 000 dolarů (557 352 EUR). Tato podpora umožní univerzitním a komunitním stanicím stabilizovat určité aspekty svého provozu, neboť budou mít k dispozici další prostředky na podporu dobrovolníků, tvorbu pořadů a zapojení komunity. To zase povede k větší publicitě nových a místních talentů.
- Provádění tohoto přístupu je podmíněno: a) schválenou strukturou odpovědnosti vypracovanou fondem CRFC, b) schválenou restrukturalizací CRFC a c) přijetím potřebných novel předpisů²⁸.

V rámci nového přístupu k politice financování budou různé finanční prostředky ze stávajícího režimu podpory obsahu přiděleny fondu CRFC, který je bude výlučně rozdělovat mezi komunitní rádia. Kromě toho bude mít CRFC přístup k další, jasně vymezené, části fondu CCD a to tzv. balíčku hmotných příspěvků. Zde se vybírá 6 % ze všech ziskových převodů vlastnictví a kontroly v sektoru soukromého rádia. Podle přepracovaného politického rámce bude mít CRFC automatický nárok na jednu dvanáctinu finančních prostředků získaných z tohoto zdroje. Není známo, kolik to do fondu přinese, jelikož obchodní transakce jsou nepředvídatelné, ale tento mechanismus je další potenciální cestou pro sporadická finanční dorovnání celkového režimu CRFC. K oběma opatřením o financování z CCD připojila komise CRTC tyto podmínky:

„Komise se domnívá, že podpora z CCD věnovaná univerzitním a komunitním rozhlasovým stanicím by měla v první řadě směřovat na zlepšení tvorby pořadů a odborného vzdělávání dobrovolníků. I když věcná a technická podpora nebude k dispozici, komise konstatuje, že provozovatelům komerčního vysílání nebude nic bránit v nabízení tohoto druhu podpory prostřednictvím dalších příspěvků. Komise podporuje opatření spolupráce mezi komerčními rozhlasovými stanicemi a sektorem univerzitních a komunitních rádií. Otázkami, které se týkají nových médií a výskytu on-line, se zabýváme později v tomto dokumentu²⁹.“

Poslední podmínka znamená, že CRFC nebude moci zahrnout do svých plánů na financování výše uvedených kanálů vznikající distribuční technologie, budou-li jediné dostupné finanční prostředky pocházet z fondů CCD. Umožňuje však CRFC vyvíjet finanční iniciativy, které vyvažují potřeby v oblasti zlepšení výroby pořadů a budování kapacit v rámci stanic. Na své straně musí fond CRFC také změnit svou strukturu a uspořádání, aby splnil požadavky CRTC na průhlednost a spravedlivost svých veřejných režimů financování.

CRFC musí zavést postupy pro dokumentování toho, jak využívá finanční prostředky a jak jsou následně využívány granty. CRFC a stanice, které financuje, se budou muset zodpovídat komisi, přičemž stanice se musí zodpovídat CRFC³⁰.

CRFC je poměrně nový režim, který se od ostatních odlišuje skutečností, že byl iniciován samotným sektorem komunitního rádia, jenž na něj také dohlíží. Představuje tedy přístup k získávání finanční podpory na výrobu komunitních rozhlasových pořadů zdola nahoru. To

²⁸ Regulační politika vysílání CRTC 2010-499, politika v oblasti univerzitních a komunitních rádií.

²⁹ Regulační politika vysílání CRTC 2010-499, politika v oblasti univerzitních a komunitních rádií.

³⁰ Plán, který musí CRFC nyní zavést, zahrnuje:

strukturu administrativního financování, plán kádrového zabezpečení, včetně úkolů a platu každého zaměstnance, seznam dalších administrativních výdajů, vhodnou řídicí strukturu, která prokáže nezávislost na stanicích a sdruženích, způsob přidělování finančních prostředků s konkrétními kritérii a jejich zamýšleným využitím, mechanismus pro výběr finančních prostředků od provozovatelů komerčního vysílání a výdaje stanic způsobilé k financování.

se částečně projevuje v jeho zájmu o udržitelnost a budování kapacit, kdy klade důraz na získávání kvalifikovaných tvůrců komunitních pořadů. Regulační orgán, CRTC, podporuje odklon od čistého financování projektů k financování projektů, které vyžadují budování kapacit v rámci stanic.

Dánsko

V Dánsku je v současnosti vydáno 175 „nekomerčních komunitních“ programových licencí. Držitelé těchto samostatných licencí je 70 různých provozovatelů. To znamená, že existuje 70 různých komunitních rozhlasových stanic, které mají různé licence na vysílání různých programových služeb, jež tvoří produkci stanice. Financování nekomerčních místních médií v současnosti pochází ze sponzorství, z příspěvků, z darů a z grantů (včetně programových dotací a obecních a státních grantů). „Stanice“ je poskytovatel pořadů a programového schématu s licenci, který může sdílet infrastrukturu i kmitočty. Podle právních předpisů jsou licence provozovatelům nekomerčního místního vysílání poskytovány, jakmile se uvolní frekvence³¹. Frekvence mohou sdílet „tvůrci pořadů“ v částečném úvazku, takže množství licencí nutně nevypovídá o počtu fyzických stanic. Rozhlasová a televizní rada uděluje licence a je také zodpovědná za schvalování žádostí provozovatelů vysílání o centrálně přidělované financování. Počet licencí, které jednotlivec nebo organizace může mít, není omezen, a mnoho komunitních mediálních výrobních družstev má více licencí.

Financování pořadů: orgán regulující vysílání, RTB, má k dispozici roční finanční grant 50 mil. DKK (6 mil. EUR) (2009) určené výlučně na dotace pořadů v nekomerčních (bez reklam) komunitních médiích. V roce 2010 získala komunitní rádia z fondu 18,5 mil. DKK (2,5 mil. EUR), což představuje 35 % z celkového objemu fondu. Do fondu plyne část koncesionářských poplatků, které podporují veřejnoprávní vysílání v Dánsku. Finanční prostředky se přidělují na náklady spojené s výrobou pořadů včetně osobních, pevných/spotřebních a výrobních nákladů a to až na 15 „premiérových“ vysílacích hodin týdně v rámci programové skladby. Dotace je tedy provozní grant na vysílání stanoveného množství nezávislých pořadů, které mohou být vyráběny stanicí nebo získány zvenčí. Důraz se tedy klade na „nezávislou rozhlasovou programovou skladbu“, nikoliv na „nezávislou tvorbu“. Nezávislé pořady mohou být vyrobeny stanicí nebo získány, pokud jsou původní, zařazeny do programu originálním způsobem a nejedná se o opakované pořady. Pořady tedy mohou být vyrobeny jiným subjektem, ovšem stanice sama musí rozhodnout o jejich zařazení do programového schématu.

O grant mohou požádat všechny komunitní rozhlasové stanice s programovou licenci. V roce 2010 o dotaci požádalo a dotaci obdrželo 175 držitelů licencí. Částky grantů jsou poměrně rovnoměrné, přičemž v roce 2010 činil průměrný grant 15 164 EUR. Ve své žádosti každý držitel licence specifikuje své programové plány a závazky na nadcházející rok. Samotná programová skladba se posuzuje na základě:

1. jejího širokého kontaktu s komunitou;
2. předchozích výkonů vysílací stanice a
3. dodržování obecného zákona o sdělovacích prostředcích³².
- 4.

Co se týče prvního kritéria, stanice musí poskytnout důkazy o kontaktu s komunitními skupinami v jejich vysílací oblasti a o podpoře své stanice danou komunitou/tami. Stejně tak tyto komunitní skupiny mohou kontaktovat regulační orgán, nejsou-li v tomto ohledu spokojeny s činností rozhlasové stanice. V rámci druhého kritéria se posuzuje hospodářská stabilita a to, jak stanice plnila své programové závazky v minulosti. Ve třetím případě nesmí

³¹ Zákon o vysílání z roku 1985 (dánské ministerstvo kultury).

³² Pokyny ke grantům na místní nekomerční vysílání z roku 2010, mediální sekretariát, dostupné na adrese www.bibliotekogmedier.dk (získáno dne 6. prosince 2010).

být stanice v rozporu se zákony o mediální zodpovědnosti. V mediální politice je jednoznačně zakotveno, že regulační orgán by měl mít na vyráběný obsah co nejmenší vliv. Jedná se o významnou podmínku pro zachování silné tradice svobody projevu, která má v dánském mediálním systému širokou podporu veřejnosti.

Již zmiňovaných „15 hodin vysílání“ nemůže obsahovat žádný reprízovaný obsah nebo síťově vytvořený obsah (ačkoliv provozovatelé komunitního vysílání smejí tento materiál zařadit do celkového programového schématu). Při výpočtu dotace jsou však přípustné koprodukce s jinými provozovateli komunitního vysílání za účelem vysílání na více stanicích. Příspěvek na koprodukcii se vypočítává na základě zdrojů přidělených na koprodukcii a převedených na jejich ekvivalent v programových hodinách. Grant může také pokrývat modernizaci technologií, přičemž náklady na ni jsou rozloženy na danou dobu životnosti potřebného vybavení.

Granty nesmějí překročit provozní výdaje stanice v daném roce. Stanice musí předložit žádost, která uvádí navrhovanou původní programovou skladbu na nadcházející rok, záznam o porušení stávajícího zákona o sdělovacích prostředcích ze strany stanice v minulosti a důkazy o kontaktech s komunitou v souvislosti s výrobou pořadů. Ačkoliv předchozí plnění podmínek využívání dotace není stanoveným kritériem, následné žádosti stanice, která neplní své programové závazky nebo porušuje dotační pravidla, mohou být diskvalifikovány.

Tento režim bude do budoucna pravděpodobně pokračovat. Výzkum veřejného financování sdělovacích prostředků v Dánsku doporučil pečlivější kontrolu režimu financování, ale panuje všeobecná shoda, že fond je z hlediska služeb, které poskytuje různým komunitám, efektivní³³. Rada RTB také nabízela v rámci dotace zvláštní režimy. Tyto zvláštní režimy skončily v roce 2010 na základě legislativního nařízení z roku 2009. Tyto režimy podporovaly zvláštní složky nekomerčního sektoru a zahrnovaly režim pro studentské rádio a televizi a místní rádio a televizi pro zdravotně postižené. Hodnota těchto režimů činila v roce 2009 2 mil. DKK (335 230 EUR).

Regulaci sektoru sdělovacích prostředků v období od roku 2011 do roku 2014 budou utvářet změny politiky obsažené v nové mediální dohodě (2011–2014). To má určité důsledky pro systém grantů na výrobu pořadů v nekomerčním sektoru. Především bude celkový grant na tvorbu místních médií snížen z 50 mil. DKK (6,7 mil. EUR) na 45 mil. DKK (6 mil. EUR) s očekávaným omezením částky, která putuje k nekomerčním médiím. Zadruhé dohoda stanovila nutnost přezkoumat stávající režim dotací pro provozovatele nekomerčního vysílání. Podle dohody bude jmenován výbor složený z místních zástupců a zástupců rozhlasu a televize, který přezkoumá režim grantů podle tohoto kritéria:

- Navrhne, jak se režim dotací na nekomerční komunitní rádio a televizi může více zaměřit na výrobu a vysílání místního obsahu.

Zatímco cíle přezkumu jsou poměrně vágní, regulační orgán uvádí, že je nutné zajistit, aby režim podporoval místní výrobu (nikoliv programová schémata) komunitních médií. Sdružení, které zastupuje nekomerční komunitní média, SLRTV, se postavilo proti škrtům ve finančním fondu a vnímá je jako překážku svého cíle zajistit zdvojnásobení dostupných finančních prostředků z 50 mil. DKK (6,7 mil. EUR) na 100 mil. DKK (13,4 mil. EUR) (otevřený dopis SLRTV). Obecně řečeno, reprezentativní subjekty SLRTV a SAML zpochybňují současný závazek vlády podporovat komunitní média uvedený v souhrnné politické agendě v oblasti sdělovacích prostředků³⁴. Mluvčí regulačního orgánu naznačil, že v této politice se projevují

³³ Rambol Management (2010), Průzkum veřejné podpory sdělovacích prostředků v Dánsku (ministerstvo kultury).

³⁴ Rozhovor s Ruiem Monteirou, SAML Arhus, 2010.

priority ministerstva kultury podporovat v těžkých časech komerční vysílání, což by mohlo být potenciálně na úkor komunitního vysílání³⁵.

Francie

Ve Francii v současnosti působí 600 rozhlasových služeb, které mají charakter spolku/asociace. Jak je tomu i u ostatních zemí, struktura tohoto sektoru je částečně výsledkem legislativních rámců, které tento sektor vytvořily. Komunitní rádia jsou neziskové organizace, které splňují sociální cíle uvedené v zákoně o vysílání z roku 1986. Orgán regulující vysílání, Conseil Superior de l'Audiovisuel (dále jen „CSA“), zpřesnil charakteristiku kategorie A - komunitní rádia: jedná se o provozovatele rozhlasového vysílání, kteří jsou neziskoví, zaměřeni na komunitu a financováni z veřejných dotací a reklamy. Co se týče financování, provozovatelé rozhlasového vysílání kategorie A nesmějí získávat z reklamních nebo sponzorských zdrojů více než 20 % příjmů. Co se týče vlastnictví, stanice musí vlastnit neziskové sdružení. Spolkoví provozovatelé rozhlasového vysílání s licencí musí vyrábět pořady a v programovém schématu mezi 6:00 hod. a 22:00 hod. musí být zařazeny alespoň čtyři hodiny místních pořadů³⁶. Vyhovují-li provozovatelé rozhlasového vysílání všem těmto charakteristikám, mohou požádat o financování z Fondu pro udržitelné radiofonní vyjadřování (dále jen „FSER“), který poskytuje držitelům licence kategorie A 50 % ročních nákladů.

Fond pro udržitelné radiofonní vyjadřování (FSER) byl zřízen v roce 1982, aby dotoval nové stanice a zajišťoval jejich udržitelnost. Na fond FSER dohlíží CSA, ale řídí jej nezávislý výbor³⁷. Finanční prostředky pocházejí z daně z příjmů z reklamy v sektoru komerčního rozhlasu a televize, který využívá toho, že komunitní sektor působí na reklamním trhu jen omezeně. Výše daně přeposílaná do fondu je dohodnuta mezi ministrem spojů a ministrem pro rozpočet. Hodnota fondu činila v roce 2006 25 mil. EUR a na jednu stanici připadalo v průměru 31 000 EUR. 80 % prostředků z fondu putuje na základní provozní náklady, což podporuje výrobu komunitně zaměřených pořadů. Zbývajících 20 % je využíváno na počáteční náklady pro nové stanice, modernizaci technologií a na malý fond pro zvláštní projekty na podporu sektoru (Buckley, 2009). Fond je tedy účelový (výlučně pro daný sektor) a finanční prostředky jsou poměrně rovnoměrně rozděleny.

Nezávislý výbor dohlíží na fond a usnadňuje distribuci provozních dotací sdruženým provozovatelům komunitního vysílání. Výboru předsedá předseda Nejvyššího soudu nebo Účetního dvora. Jsou v něm čtyři zástupci státu, čtyři zástupci komunitních rádií a alespoň dva zástupci širší veřejnosti. Sekretariát zajišťuje ministerstvo sdělovacích prostředků a spojů. Na zasedáních, kde se rozhoduje o hlavních kolech financování, je přítomen člen CSA. Výbor jmenuje ministr spojů, ale zástupce komunitního rádia nominují reprezentativní subjekty sektoru a schvaluje ministr. Výbor doporučuje rozhodnutí o financování ministroví, který je pak schvaluje. Výbor vykládá pravidla pro rozdělování finančních prostředků podle vyhlášky č. 2006-1067³⁸.

Fond je rozdělen v poměru 80/20, přičemž 80 % finančních prostředků putuje na provozní financování. Zbývajících 20 % je rozděleno mezi další tři režimy s touto strukturou:

³⁵ Rozhovor s Kasparem Lindhardtem, vedoucím sekretariátu pro rozhlas a televizi, dánské Agentury pro knihovny a sdělovací prostředky, ministerstvo kultury, 2010.

³⁶ Buckley, S. (2009), *Third Pillar of Media Pluralism: community broadcasting in the UK and Europe* (Třetí pilíř plurality médií: komunitní vysílání ve Spojeném království a v Evropě), prezentace na konferenci dostupná na adrese www2.lse.ac.uk/media@lse/events/MeCCSA/pdf/papers/SteveBuckley.pdf (získáno dne 3. prosince 2010).

³⁷ Pro přehled o fondu viz http://www.ddm.gouv.fr/rubrique.php3?id_rubrique=40 (získáno dne 3. prosince 2010).

³⁸ Vyhláška č. 2006-1067 ze dne 25. srpna 2006.

Zaváděcí granty: poskytovány novým rozhlasovým službám povoleným radou CSA s cílem pomoci financovat výdaje potřebné k zahájení rozhlasového podnikání. Částka nemůže překročit 16 000 EUR a lze ji poskytnout pouze jednou.

Kapitálové subvence: mají financovat projekty investic do rozhlasového vybavení rozhlasové služby ve výši 50 % maximální potřebné částky a jsou omezeny na 18 000 EUR za pět let. Tato pomoc může být poskytnuta na základě dvou žádostí, přičemž pokaždé jde o dvě platby.

Výběrové granty na působení rádií: zaměřeny na podporu rozhlasových služeb na základě jejich působení v těchto oblastech: diverzifikace zdrojů, odborné vzdělávání zaměstnanců a konsolidace pracovních míst, kultura a vzdělávání, integrace a boj proti diskriminaci, životní prostředí a místní rozvoj, sdílení emisí produkovaných rádiem³⁹ (FSER, 2010).

Podle organizace ICT Toolkit byl fond v roce 2004 rozdělen takto:

- 14 nových rozhlasových stanic obdrželo v průměru 15 228 EUR na své založení, celkový objem činil 213 200 EUR,
- 584 stanic obdrželo v průměru 40 496 EUR na své provozní náklady, celkový objem činil 23,65 miliónu EUR a
- 76 stanic obdrželo v průměru 5 722 EUR na nákup vybavení, celkový objem činil 434 870 EUR.

Ústřední grant, provozní finanční grant, je roční grant, o který se žádá do 15. dubna. Rozhodnutí o grantu se přijímají mezi květnem a prosincem podle toho, kdy byla žádost obdržena. Financování je poskytnuto maximálně do osmi týdnů od přijetí rozhodnutí.

„Výběrový grant na působení rádií“ je volně použitelné výběrové dorovnání provozních dotací. Může činit maximálně 60 % provozní dotace udělené konkrétním stanicím a posuzuje se na základě těchto kvalitativních kritérií:

1. diverzifikace prostředků a rozmanitost zdrojů příjmů;
2. odborná příprava pro zaměstnance a konsolidace pracovních míst v rámci stanice, tj. zvyšování kvalifikace a pracovní příležitosti;
3. kulturní a vzdělávací tvorba;
4. zapojení do kolektivních opatření v oblasti výroby pořadů a do sítě asociativních rádií;
5. opatření ve prospěch integrace a boje proti diskriminaci;
6. opatření v oblasti životního prostředí a místního rozvoje a
7. podíl tvorby vyprodukované příslušnou službou v rámci programového schématu⁴⁰.
(Článek 6, vyhláška 2006-1067 / rozhovor s Erikem Lukesem)

Hodnota výběrového grantu pro provozovatele vysílání může v daném roce činit až 24 000 EUR. O celkové částce finančních prostředků věnovaných na výběrový grantový program opět rozhoduje společná vyhláška ministra spojů a ministra pro rozpočet po konzultaci s výborem (FSER). Je však omezena na 25 % celkového provozního grantu. O granty se žádá v průběhu celého roku a udělují se do 15. dubna následujícího roku.

O grant na „kapitálovou subvenci“ lze požádat kdykoliv v roce; uvedený grant slouží ke spolufinancování modernizace vybavení komunitních rozhlasových stanic. Jedna stanice může požádat o grant ve výši 15 000 EUR a to pět let po předchozí žádosti. Cílem grantu je pokrýt 50 % nákladů na modernizaci vybavení. 60 % grantu je poskytnuto předem a zbyvajících 40 % je poskytnuto po zpracování projektu modernizace technologií /

³⁹ http://www.ddm.gouv.fr/article.php3?id_article=1291 (získáno dne 1. prosince 2010).

⁴⁰ Článek 6, vyhláška 2006-1067, rozhovor s Erikem Lukesem, delegátem pro vzdělávání, SNRL, 2010.

kapitálového projektu. O „zaváděcí grant“ se musí požádat do šesti měsíců od prvního obdržení licence a může přispět částkou 16 000 EUR na počáteční investiční výdaje a provozní náklady.

V současnosti je SNRL, reprezentativní subjekt sektoru komunitních rádií, se strukturou a provozem fondu většinou spokojen. Těší jej také, že se mohl zapojit do jednání o změnách fondu v roce 1997 i 2006 a do hodnotícího procesu. Domnívá se, že fond nabízí solidní základ pro rozvoj komunitních rádií, který vyžaduje také získání dalších smíšených finančních prostředků. Je důležité, že fond je vnímán jako ústřední prvek regionálního rozvoje komunitního vysílání. Subjekt SNRL si však přeje, aby se dostupné finanční prostředky v období 20 let zdvojnásobily, a je zklamán z nedávných finančních přídělů⁴¹. Jedním z klíčových důvodů této potřeby dalších finančních prostředků je proces digitalizace a z toho vyplývající náklady, k nimž v sektoru dojde. SNRL upozorňuje na možnost čerpání širších příspěvků za účelem dorovnání fondu. SNRL také kritizuje nedostatečnou průhlednost kritérií i procesu přidělování „výběrového grantu“.

Nový Zéland

Podle právních předpisů z roku 1989 bylo po celém Novém Zélandě založeno 11 access rozhlasových stanic (umožňující aktivní podíl veřejnosti na vysílání). Od roku 1997 získala licenci pouze jedna další stanice, čímž se aktuální počet zvýšil na 12. Licence pro tyto stanice jsou přidělovány výběrově bez účtování poplatků za využívání spektra. V 90. letech 20. století došlo k založení několika neziskových access stanic na pozadí zrychlené deregulace a liberalizace vysílání. Access rádio se objevilo ve vysílacím prostředí, které zahrnovalo veřejné, komerční, studentské a maorské stanice. Model access rádia, který se rozvinul, byl do velké míry výsledkem politického a finančního rámce vypracovaného koncem 80. let 20. století. Podle Paulinga přizpůsobilo access rádio svou programovou skladbu, aby splňovalo kritéria financování vypracovaná agenturou New Zealand on Air (dále jen „NZOA“) v souladu s obecnými zásadami komunitního rádia zastávanými asociací Amarc⁴².

Agentura NZOA je hlavním poskytovatelem finančních prostředků na vysílanou produkci na Novém Zélandě. Jak bylo uvedeno výše, získala přístup k veřejnému financování v roce 1989 a vytvořila přezkoumatelné fondy pro financování veřejného a místního obsahu v rozhlase a televizi. V roce 2009 tyto fondy podle odhadů představovaly 4,3 mil. dolarů (2,46 mil. EUR). Na orgán dohlíží rada jmenovaná ministrem pro vysílání (na funkční období tří let). Financování 12 provozovatelů access rozhlasového vysílání dosáhlo v roce 2009 1,7 mil. dolarů (935 988 EUR) a přispělo tak na 58 % jejich ročních nákladů. NZOA poskytuje komunitnímu access sektoru financování rozsáhlé programové tvorby považované za „access“ tvorbu, a to prostřednictvím „projektového“ financování a „velkofinancování“ stanic. O projektové financování se mohou ucházet předem určené žánrové pořady vyráběné většími provozovateli komunitního vysílání. To představuje menšinovou část výdajů NZOA na tvorbu „komunitních“ pořadů. Většina finančních prostředků představuje velkofinancování a jsou přidělovány jednou ročně 12 stanicím na výrobu různých kategorií pořadů považovaných za rozmanité (§ 36c zákona o vysílání z roku 1989). Prioritními pořady podle § 36c jsou:

- menšinové jazyky,
- pořady pro ženy,

⁴¹ Tisková zpráva SNRL Fond na podporu iluzí dostupná na adrese <http://www.snrl.fr/Qui-fait-l-info-Les-radios-s-engagent-pour-la-Semaine-de-la-Presse-2011-a90.html> (získána dne 2. prosince 2010).

⁴² Pauling, B. a Ayton, S. (2009) Radio Diversity: a handbook for community access radio (Rozmanitost rádií: příručka pro komunitní access rádia), New Zealand on Air.

- dětské pořady,
- pořady pro zdravotně postižené,
- pořady pro menšinové zájmové skupiny,
- pořady pro mládež a
- pořady o náboženství a etice.

Programové financování komunitních rozhlasových stanic je povoleno podle § 36c zákona o vysílání z roku 1989. Financování je pro sektor významné a může pokrývat až 60 % ročních nákladů na provoz stanice. Stanice jsou způsobilé k financování, jedná-li se o „komunitní access“ stanice, jejichž „trh“ čítá více než 50 000 osob a které poskytují pořady, jež dodržují kritéria podle § 36c. Od přezkumu komunitního vysílání z roku 2009 spadají stanice do čtyř úrovní možného financování podle velikosti jejich trhu, rozsahu působení a iniciativ umožňujících aktivní podíl veřejnosti na vysílání. Podle toho se rozhoduje o úrovni financování.

Tabulka 3 – Odstupňované financování komunitních rádií na Novém Zélandě

Úroveň 1	Velké metropole	Planet FM Auckland	250 000 dolarů (137 646 EUR)
Úroveň 2	Velká města	Wellington Access, Community Radio Hamilton, Plains FM Christchurch	210 000 dolarů (115 623 EUR)
Úroveň 3	Provinciální města	Access Manawatu, Radio Kidnappers Hawke's Bay, Fresh FM Nelson, Toroa FM Dunedin, Radio Southland	165 000 dolarů (90 846 EUR)
Úroveň 4	Malé regiony	Coast Access Kapiti, Arrow FM Masterton	130 000 dolarů (71 576 EUR)

Informace z internetové stránky NZOA⁴³.

NZOA provádí svou politiku podle § 36c prostřednictvím financování sektoru komunitního rádia, které zase utváří svá programová schémata tak, aby splňovala požadavky na tvorbu pořadů podle § 36c. To vedlo k obdobnému modelu uspořádání programové tvorby v různých access stanicích. Financování od NZOA je poskytováno jako provozní financování za účelem usnadnění access agendy, která zase umožňuje tvorbu rozmanitých pořadů. Za předpokladu, že ne všechny pořady budou v kategorii access, může každá stanice také poskytovat typ pořadů označených jako „komunitní“, které mohou zajišťovat komunitní organizace, ale jsou hlavně vytvářeny zaměstnanci stanice na plný úvazek a dobrovolníky. Do této kategorie spadají místní komunitní zprávy a předpověď počasí vyráběné stanicí. A konečně, každá stanice má hudební formát mimo hlavní proud, který vytváří její identitu.

Rozlišení access a komunitních pořadů je obtížné, ale je zřejmé, že pořady podle § 36c mohou vyrábět access i komunitní rozhlasoví tvůrci, ačkoliv NZOA upřednostňuje první kategorii. Finanční prostředky směřují na udržení struktury obou typů pořadů. I když se upřednostňují přímé komunitní access pořady, jsou v rámci režimu přijatelné i pořady vyráběné zaměstnanci stanice pro komunitní skupiny; to znamená, že se striktně nedohlíží na to, aby dotace z finančních prostředků NZOA umožňovaly pouze „access“ tvorbu pořadů podle § 36c⁴⁴. NZOA však uznává tuto nejednoznačnost a řeší to jako politickou otázku. Tato nejednoznačnost má však svůj účel, pokud umožňuje pružně reagovat na potřeby konkrétních stanic. Má-li stanice menší potenciál vyrábět access pořady kvůli velikosti

⁴³ Informace z internetové stránky NZOA:

<http://www.nzonair.govt.nz/CommunityBroadCasting/CBStrategy.aspx> (získáno dne 2. prosince 2010).

⁴⁴ Rozhovor, Keith Collins, manažer pro komunitní vysílání, New Zealand on Air, 2010.

a složení trhu, lze stále podpořit „komunitní“ tvorbu pořadů a zároveň zajistit, že stanice nejsou penalizovány kvůli velikosti a složení trhu.

Pro účely poskytování finančních prostředků provozovatelům komunitního access vysílání vykládá NZOA § 36c takto:

- Pořady vyrábějí lidé z komunity, nikoliv placení zaměstnanci. Zaměstnanci mohou při výrobě pomáhat (usnadňování/iniciace).
- Definice vycházejí z obsahu, nikoliv jen z osoby, která pořad vyrábí a prezentuje.
- Pořady obvykle tvoří lidé/skupiny, kteří nemají přístup k „mainstreamovým“ médiím.
- V programové skladbě by mělo být výrazně zastoupeno mluvené slovo. Programovému schématu podle § 36c by neměla dominovat hudba⁴⁵.

Financování tedy stimuluje přesah (zařazení poplatku za přístup ke zdrojům stanice vybíraného od komunitních skupin však Sdružení provozovatelů komunitního access vysílání — angl. Association of Community Access Broadcasters, dále jen „ACAB“ – považuje za odrazující). Každá stanice žádá o financování každý rok znovu. Cílem NZOA je poskytnout každé stanici alespoň 60 % jejích provozních nákladů na základě ročních osobních nákladů, pevných nákladů a údržby technologií. Stanice musí samy získat zbylých 40 % na své provozní financování, financovat veškerou kapitálovou obnovu a investice, zajišťovat amortizaci a financovat své rozšiřování.

Zásadním rysem tohoto režimu je, že základní financování je považováno za efektivní, jestliže usnadní iniciativy umožňující aktivní podíl veřejnosti na vysílání, které mohou samy o sobě potenciálně generovat příjmy. Rozvoj sektoru se tedy posuzuje na základě usnadnění přístupu. Pro NZOA se přístup rovná rozvoji. Základní dotace v rámci programu podle § 36c snímají z provozovatelů vysílání finanční tlak a umožňují jim plánovat dopředu poskytování rozmanitých pořadů podle access agendy⁴⁶. Access agenda zajišťuje, že pořady jsou tvořeny „komunitou, pro komunitu a o komunitě“. Je to dlouhodobý program, který vyžaduje plánování. Plánování probíhá podle toho, jak spolehlivá je dostupnost zdrojů.

Závěr

Výše uvedených pět fondů pro výrobu ukazuje, do jaké míry jsou utvářeny kombinací příspěvků od regulačního a komunitního sektoru. Mezi fondy jsou podobnosti i rozdíly, jelikož odrážejí různé kontexty a cíle svého působení, ale všechny tvrdí, že se snaží podporovat, udržovat a rozvíjet sektor komunitních rádií. Klíčový rozdíl mezi popsány mi fondy spočívá v tom, zda jsou založeny na základním, nebo projektovém financování. Základní financování je financování provozu stanice, které vede k výrobě komunitně zaměřených pořadů. Projektové financování jsou přímo přidělované granty na zvláštní programové projekty. Základní financování má různý dopad, nese s sebou různé soubory postupů a má podporovat schopnost průběžně vyrábět komunitní pořady. Projektové financování je zaměřeno na financování konkrétních pořadů, sérií pořadů nebo programových okruhů.

I v rámci tohoto širokého rozdělení je však jasné, že mezi těmito dvěma způsoby financování neexistuje jednoduchá dichotomie. Například Francie přidala ke svým ústředním základním fondům zaváděcí granty, granty na technologie a výběrové granty, což jsou granty spojené s výkonností, které se týkají konkrétních projektů. V Rakousku, kde je fond formálně projektový grant, byly učiněny pokusy, aby fond řešil otázky základního financování: Programovými projekty mohou být obecné studiové programové okruhy, kdežto cíle mimo tvorbu pořadů řeší granty na technologie a finanční granty. Ze současného výzkumu

⁴⁵ Radio Diversity (Rozmanitost rádií), 2009, s. 28.

⁴⁶ Rozhovor, Brian Pauling, bývalý vedoucí sdružení ACAB, 2010.

vyplývalo, že základní a projektové financování se vzájemně nevylučuje a prvky obou těchto způsobů lze přizpůsobit jakémukoliv konkrétnímu fondu pro výrobu. Asi nejčistší základní provozní fond mají na Novém Zélandu, kdežto ostatní fondy přešly k různým hybridním formám, které do základního financování začleňují dynamiku projektového financování nebo naopak. Z vývojové povahy každého z těchto fondů a ze způsobů, jakými se časem mění a přizpůsobují, vyplývá základní poznání, že „projektové“ i „základní“ financování prospívá rozvoji a že se hledá ta správná kombinace financování pro konkrétní stanice v konkrétní dobu, což je klíčový úkol pro sektor komunitních rádií, financující orgány i regulační orgány.

Příloha: Irsko

Podle pokynů asociace AMARC jsou stanice financovány z různých zdrojů. Reklama, dary a sponzorské příspěvky poskytují různou úroveň financování stanic. Veřejné financování tedy tvoří jeden prvek širší skladby příjmů. Co se týče veřejného financování, mnoho stanic úspěšně čerpá granty od ministerstev a různých agentur – včetně grantů od ministerstva školství, společnosti Pobal, předních společností a ministerstva pro komunity, rovnost a gaelsky hovořící regiony. Základní personální strukturu většiny stanic zajišťují projekty komunitní zaměstnanosti financované Národní agenturou pro odborné vzdělávání a zaměstnanost (dále jen „FÁS“) spolu s programem komunitních služeb společnosti Pobal (angl. Community Services Programme, dále jen „CSP“). Tato personální struktura podporuje širší kohortu dobrovolníků a komunitních skupin, které se zabývají různými aspekty aktivit stanic.

Za řadu režimů financování, které poskytují podporu komunitním rozhlasovým stanicím, je zodpovědný úřad BAI⁴⁷. Tyto režimy zahrnují:

- Režim na podporu komunitního vysílání (angl. Community Broadcasting Support Scheme, dále jen „CBSS“): Rozvojový fond, který umožňuje komunitním rozhlasovým a televizním stanicím provádět interně i externě hodnotící činnosti. Režim také financuje činnosti skupiny CRAOL (zastupuje irská komunitní rádia) v oblasti vytváření sítí a odborného vzdělávání⁴⁸.
- Režim Nová dobrodružství ve vysílání: Původně spuštěn v roce 1996, financoval výrobu pořadů sektorem nezávislého vysílání a podporoval stanice ve „výběru a uvádění speciálně vyrobených původních pořadů“ (BCI, 2005). Režim Nová dobrodružství ve vysílání byl součástí širšího závazku BCI⁴⁹ zastávat kromě své základní regulační činnosti rozvojovou úlohu v sektoru vysílání. V rámci režimu bylo možno podávat žádosti ve třech okruzích: inovační jednorázové pořady, udržitelná tvorba pořadů a tvorba pořadů v irštině⁵⁰.
- Významným zdrojem příjmů sektoru se za uplynulých pět let stal režim financování vysílání nazvaný Zvuk a obraz. Za správu a rozvoj režimu je od jeho zavedení v roce 2006 zodpovědný úřad BAI.

Původ režimu Zvuk a obraz: režim financování vysílání

Režim financování vysílání byl zřízen na základě zákona o vysílání z roku 2003.

⁴⁷ Irský regulační orgán pro vysílání.

⁴⁸ Ty mohou zahrnovat formulaci hlavního cíle stanice, strategické plánování nebo průzkum mezi posluchači.

⁴⁹ Původní akronym irského regulačního orgánu.

⁵⁰ Režim Nová dobrodružství ve vysílání byl zaveden v roce 1996 a následně v roce 2007 dostal nový impuls. Viz http://www.bai.ie/funding_development.html (získáno dne 3. prosince 2010).

Režim byl oficiálně spuštěn v roce 2006 a od té doby vypsal úřad BAI 10 kol financování rozhlasové a televizní produkce ze sektoru komerčního, státního i komunitního vysílání.

Zavedení režimu následovalo po rozsáhlé diskusi o veřejnoprávním vysílání v Irsku. Ve veřejné konzultaci byly vzneseny otázky jako například financování a regulace provozovatele státního vysílání; konzultace vyústila ve zveřejnění zprávy *Fórum o vysílání* ministerstvem spojů, loďstva a přírodních zdrojů v srpnu 2002. Zpráva přiznala, že veřejnoprávní vysílání není činnost svázaná pouze s RTE, a také uznala komunitní rádio jako jasně odlišený třetí sektor a cenný prvek, který by měl být podporován. Závěrečná zpráva *Fóra o vysílání* nastínila, jak by ostatní provozovatelé vysílání mohli rozvinout svou veřejnoprávní působnost prostřednictvím změny struktury koncesionářských poplatků oznámené tehdejším ministrem Dermotem Ahernem.

(Ministr) také považuje za důležité, aby malá část koncesionářského poplatku (tj. 5 %) byla využívána na podporu a rozvoj tohoto procesu, a navrhuje tedy poskytnout až 5 % z koncesionářského poplatku na tento režim, který bude provozován v rámci Úřadu Irska pro rozhlasové a televizní vysílání (angl. Broadcasting Authority of Ireland, dále jen „BAI“), přičemž podrobnosti, kritéria a působnost nového režimu budou zveřejněny v roce 2003⁵¹.

Fórum o komunitním rádiu předložilo ministerstvu spojů, loďstva a přírodních zdrojů podání⁵², které obsahovalo zvláštní návrhy na vyplácení finančních prostředků z fondu komunitnímu rádiu. Podání navrhuje účelově vázat jednu třetinu v rámci režimu pro sektor komunitního rádia, která bude vyplácena pomocí modelu spolupráce vypracovaného pro vyplácení finančních prostředků na tvorbu pořadů v irštině⁵³. Tento navrhovaný model vyzýval stanice k předkládání návrhů dlouhodobých tematických pořadů. Stanice by také musely využít školení v oblasti veřejnoprávního vysílání, které by koordinoval vyhrazený zaměstnanec BCI.

Jak se plány na režim financování vysílání vyvíjely, zahájilo Fórum o komunitním rádiu lobbying a sešlo se s tehdejším ministrem, aby formálně požádalo o účelově vázaný režim. Důvodem bylo, že sektor komunitních rádií je v oblasti vysílání jasně odlišený a neměl by být nucen účastnit se veřejné soutěže s nezávislým komerčním sektorem⁵⁴.

Legislativní souvislosti

První legislativní rámec pro režim Zvuk a obraz stanovil zákon o financování vysílání⁵⁵ zavedený v roce 2003 na základě Fóra o vysílání. Zákon určil řadu tematických oblastí tvorby pořadů, včetně:

- irské kultury, odkazu a zkušeností v současném nebo historickém kontextu,
- tvorby pořadů v irštině,
- pořadů týkajících se umění a životního prostředí a
- pořadů o gramotnosti dospělých.

Zákon také předpokládá, že úkolem režimu bude archivace vysílaného materiálu. Z působnosti režimu byly vyňaty pořady na téma zpravodajství a aktuální události.

⁵¹ Ke stažení na adrese www.dcenr.gov.ie/files/FINLREPT3.DOC (získáno dne 2. října 2012).

⁵² Návrh skupiny Craol předložený ministerstvu spojů, loďstva a přírodních zdrojů. Tištěná verze dostupná na požádání u skupiny Craol.

⁵³ Tento model vypracoval Poradní výbor pro irský jazyk a tehdejší IRTC.

⁵⁴ Podání skupiny Craol předložené BCI, srpen 2006. K dispozici u skupiny Craol.

⁵⁵ <http://www.bci.ie/documents/2003fundingact.pdf> (získáno dne 3. prosince 2010).

Základním cílem režimu stanoveným v právních předpisech je rozšířit přístup k vysoce kvalitním pořadům, které reflektují irskou kulturu, odkaz a zkušenosti. Dalším stanoveným cílem je „rozvoj místního a komunitního vysílání“.

Zákon povolil financování režimu prostřednictvím 5 % z koncesionářského poplatku. BCI byla přisouzena zodpovědnost za koordinaci, rozvoj a správu režimu. V rámci této úlohy musela komise BCI provádět každé tři roky přezkum režimu.

Změny režimu podléhají právním předpisům a zákon o vysílání z roku 2009⁵⁶, zavedený ministrem spojů, energetiky a přírodních zdrojů, Eamonem Ryanem, obsahoval řadu změn. Změny zákona, které se týkají komunitního rádia, zahrnují § 154 odst. 5, jenž stanoví, že: *Úřad (tj. BAI) může při přípravě režimu zohlednit rozvojové potřeby provozovatelů komunitního vysílání.*

Zákon z roku 2009 také režim rozšířil na financování tvorby pořadů v oblasti mediální gramotnosti a světových událostí. 5 % koncesionářských poplatků, které měl režim k dispozici, bylo zvýšeno na 7 %.

Režim Zvuk a obraz také vyžaduje schválení Evropské komise vzhledem k možnému dopadu na hospodářskou soutěž v Evropské unii. Režim byl Komisí poprvé schválen v roce 2005 a to do roku 2009. Podruhé byl režim schválen v roce 2009 až do roku 2014⁵⁷.

Politika BAI týkající se režimu Zvuk a obraz

Politika BAI v oblasti režimu Zvuk a obraz rozvíjí cíle režimu a stanovuje rámec působnosti, ve kterém se posuzují žádosti a vyplácejí finanční prostředky. Politika se od zavedení režimu vyvinula, aby zjednodušila provozní aspekty režimu na základě konzultace se zainteresovanými subjekty ze všech sektorů vysílání. Obecné politické pokyny k žádostem o finanční prostředky jsou dostupné v pokynech k podáním na internetové stránce BAI. Návod pro žadatele byl nedávno zrevidován a představen jako Zvuk a obraz II⁵⁸. To následovalo po prvním komplexním zákonném přezkumu režimu, který provedla v roce 2008 společnost Ipsos MORI⁵⁹. Pokyny, které upravují část Zvláštní režimy v rámci režimu Zvuk a obraz, se zabývá samostatný politický dokument.

Obecné politické pokyny

Podle pokynů musí být pořady nové, musí zohledňovat témata podle právních předpisů a musí je vysílat subjekt s licenci. Podporu má rozmanitost a doplňkovost. Způsobilé jsou všechny programové žánry. V rámci režimu obvykle není povoleno financování odborněvzdělávacích a rozvojových činností. Pořady nemají předepsanou délku, trvání ani počet. Žadatelé musí předložit rozsáhlý formulář žádosti s podrobnostmi o navrhované produkci společně s dopisem provozovatele vysílání s licenci, který se zavazuje vysílat pořad ve špičce, tj. mezi 7:00 hod. a 19:00 hod.⁶⁰

⁵⁶ <http://www.bai.ie/pdfs/BroadcastingAct2009.pdf> (získáno dne 1. prosince 2010).

⁵⁷ Ustanovení čl. 107 odst. 3 Smlouvy o fungování EU (zdroj Zvuk a obraz II).

⁵⁸ Dostupné na adrese <http://www.bai.ie/pdfs/soundandvisionschemedoc.pdf> (získáno dne 1. prosince 2010).

⁵⁹ K dispozici u BAI.

⁶⁰ Režim Zvuk a obraz II povoluje vysílat dokumenty mezi 7:00 hod. a 21:00 hod. Z tohoto požadavku jsou vyňaty pořady pro děti, vzdělávací pořady a pořady v irštině.

Zvláštní režimy

Koncem roku 2006 zavedla komise BCI v rámci režimu Zvuk a obraz iniciativu nazvanou Zvláštní režimy. Na rozdíl od jiných součástí režimu povoluje tato iniciativa podporu rozvojových aspektů výroby pod podmínkou, že existuje partnerství mezi žadatelem a státní agenturou. Iniciativa je zaměřena na financování nízkorozpočtových produkcí s „nedostatečným komerčním potenciálem“ (BCI, 2006, s. 2). Finanční prostředky z okruhu Zvláštní režimy v rámci režimu Zvuk a obraz přiděluje BAI na základě vlastního uvážení na podporu vývoje pořadů s konkrétním tématem nebo připomínajících události zvláštního historického či kulturního významu pro stát. Přidělování finančních prostředků se řídí politickým dokumentem⁶¹, který stanoví konkrétní cíle. Tyto cíle zahrnují vytváření vazeb s provozovateli vysílání a reakci na potřeby sektoru.

Na projekty v rámci Zvláštních režimů se každoročně přiděluje maximálně 425 000 EUR. Nejsou-li finanční prostředky v rámci Zvláštních režimů rozděleny, jsou pak přesměrovány do následných kol v rámci režimu Zvuk a obraz.

Vyplácení finančních prostředků

Finanční prostředky v rámci režimu Zvuk a obraz se vyplácejí v kolech. BAI vydává veřejnou výzvu k předkládání žádostí, která je mezi provozovateli vysílání a příslušnými zainteresovanými subjekty propagována prostřednictvím celostátních tištěných sdělovacích prostředků a internetové stránky BAI. Žádosti o rozhlasové pořady se předkládají odděleně od žádostí o televizní pořady a přibližná data dalších kol jsou dostupná na internetové stránce BAI.

Výrazná prodleva mezi schválením právních předpisů a prvním spuštěním režimu vedla k nahromadění dostupných finančních prostředků v prvních čtyřech kolech. Do konce roku 2007 byly tyto nahromaděné prostředky zcela vyčerpány.

Níže uvedená tabulka uvádí dosud vyplacené finanční prostředky. Poměr financování v současnosti činí 80 % pro televizi a 20 % pro rádio⁶².

Tabulka 4 – Financování v rámci režimu Zvuk a obraz 2006–2010⁶³

Kolo č.	Přiznané financování – rádio	Přiznané financování – televize	Celkové poskytnuté finanční prostředky
1	0,500 mil.	10,500 mil.	11,00 mil.
2	0,468 mil.	9,590 mil.	10,058 mil.
3	1,43 mil.	9,000 mil.	10,143 mil.
4	0,954 mil.	8,700 mil.	9,654 mil.
5	0,707 mil.	3,800 mil.	4,507 mil.
6	1,126 mil.	4,1 mil.	5,226 mil.
7	1,240507 mil.	4,4 mil.	5,64 mil.
8	960 000		
9	956 000	7 mil.	7,956 mil.
10	1,2 mil.	6,728500 mil.	7,928 mil.

⁶¹ http://www.bci.ie/documents/special_schemes_policy_sep06.pdf (získáno dne 3. prosince 2010).

⁶² Zvuk a obraz II.

⁶³ Čísla získána z tiskových zpráv BCI/BAI a od skupiny Craol.

V únoru 2010 úřad BAI oznámil, že omezí výši dostupných finančních prostředků v jednom kole na 1,5 mil. EUR pro rádio a 7 miliónů EUR pro televizi⁶⁴.

Žadatel musí poskytnout odpovídající financování (peněžní nebo věcné) ve výši od 5 % z celkové požadované částky do 15 % a více v závislosti na požadované částce.

2. Srovnávací analýza režimů na výrobu pořadů

Na základě předchozího popisu kontextu, struktury a uspořádání režimů pro výrobu pořadů se tato kapitola zaměří na specifické prvky rakouských, kanadských, dánských, francouzských a novozélandských režimů. Za účelem toho budou režimy rozloženy na jednotlivé základní prvky. Jednotlivé oddíly se zabývají všemi rozměry režimů pro výrobu, včetně:

- cílů,
- způsobilosti,
- postupu (proces podávání žádostí, rozhodování a uvolnění finančních prostředků),
- kritérií pro udělení / způsobilost (organizačních a kvalitativních),
- sledování financování,
- odborněvzdělávacích prvků a
- rozdělení finančních prostředků v rámci sektoru.

Tato kapitola nejdříve zhodnotí, jak jsou v rámci příslušné politiky formulovány cíle režimu. Pak posoudí strukturu způsobilosti k financování. Analýza zhodnotí proces podávání žádostí - bude se zabývat tím, co zahrnuje žádost o financování pořadů (jaká jsou kritéria pro získání grantu), jaké jsou časové lhůty a požadavky na předkládání žádostí o financování. V souvislosti s kritérii pro udělení bude posuzovat kritéria, podle kterých jsou žádosti přijímány. Bude také hodnotit provozní a obsahová kritéria, podle kterých jsou přidělovány finanční prostředky. Z hlediska monitoringu se bude zabývat systémy dohledu, které hodnotí využívání finančních prostředků úspěšnými příjemci. Vezme také v úvahu prvky každého režimu pro výrobu, které se zabývají prostředky na odborné vzdělávání v oblasti výroby jakožto rozvojovými aspekty celého režimu. Dále se bude zabývat rozdělením finančních prostředků v rámci sektoru a důvody a argumenty pro konkrétní rozhodnutí o přidělení. A nakonec budou posouzeny celkové rozvojové aspekty financování výroby.

Cíle

Každý režim financování je inspirován souborem cílů pro sektor komunitního rádia / komunitních médií vypracovaných na základě příspěvků od zákonodárců, regulačních orgánů a sektoru samotného. Tyto cíle stanovují důležitá kritéria a objasňují účel celkových záměrů a procesní působnosti režimů financování. To umožňuje jeden způsob měření výkonnosti režimů – do jaké míry jejich cíle zapadají do celkových cílů politiky sektoru komunitních médií. U každého fondu je také zřejmé, že cíle stanovené v rámci režimů financování představují základ, podle kterého lze v průběhu času pružně přizpůsobovat strukturu a výklad politiky. Pro sektor komunitního rádia je životně důležité podílet se na navrhování cílů financování, stejně jako je životně důležité jednoznačné určení účelů fondu určeného na rozvoj komunitního rádia.

⁶⁴ http://www.bai.ie/about_news_art007.html (získáno dne 1. prosince 2010).

V Rakousku jsou cíle nejnovějšího fondu zřetelně stanoveny v pokynech regulačního orgánu k fondu. Pokyny stanoví, že účelem fondu je prosazovat nekomerční vysílání, jelikož se vyvinulo na rakouské mediální scéně. Prostředkem k tomu je podpora poskytování „rozmanitých a vysoce kvalitních pořadů“, které přispívají k rakouské kultuře a kulturní rozmanitosti, a informačních a vzdělávacích pořadů, jež přispívají k zapojení a osvětě obyvatelstva⁶⁵. Prostředkem k tomu je kombinace financování projektů, financování odborného vzdělávání a financování výzkumu. Fond je konkrétně určen na podporu komunitního vysílání chápaného jako nekomerční vysílání a zahrnuje celou řadu programových projektů přípustných v rámci režimu. Režim také financuje raději projekty než pořady opět proto, aby byl způsob finanční podpory tvorby pořadů do určité míry pružný. Obsahuje také neprogramové prvky jako odborné vzdělávání a výzkum jakožto prostředky podpory sektoru a jeho aktivit prostřednictvím zvyšování kvalifikace personálu a dobrovolníků a prováděním nekomerčního průzkumu mezi posluchači.

V Kanadě je CRFC fond určený pro komunitní sektor, jehož cílem je poskytovat podporu sektoru komunitního rádia za účelem „podporovat dobře zajištěný, dynamický a přístupný sektor“⁶⁶ (výroční zpráva za roky 2009/2010). Ve svých cílech stanoví fond čtyři prioritní oblasti:

- usnadňovat rozvoj vysoce kvalitních, přístupných, komunitně zaměřených a neziskových audio pořadů a souvisejících služeb pro všechny Kanadany,
- přispívat k udržitelnému sektoru komunitních médií v Kanadě, ve kterém se projevuje rozmanitost komunit, jimž slouží, budováním kapacit komunitních rozhlasových stanic, provozovatelů vysílání, producentů a distributorů,
- nabízet a rozdělovat granty a jiné formy podpory výrobcům a distributorům kanadských komunitně zaměřených a neziskových audio pořadů a k dalším účelům, které podporují cíle komunitního vysílání v Kanadě, a
- podporovat propojenost kanadského sektoru komunitních médií s posluchači, komunitami, vládou a jinými zainteresovanými subjekty a rozvíjet komunitní média jako základní kanadskou kulturní instituci.

Cíl režimu odráží přesvědčení, že podpora výroby by měla zahrnovat „projektová“ i dlouhodobá „provozní“ kritéria, jelikož rozvoji sektoru mohou prospět oba soubory kritérií. Fond uznává, že vhodnost „projektového“ a „provozního“ financování se liší podle podmínek v jednotlivých stanicích. Podle zástupců fondu může projektové financování podpořit návyky správného rozdělování zdrojů, kdežto provozní financování může prosazovat celkovou udržitelnost stanic, a tedy dlouhodobou efektivitu přidělených zdrojů.

V Dánsku existuje fond na podporu nekomerčního komunitního rádia a televize. Cílem grantů je poskytnout provozní výdaje na nezávislou tvorbu nekomerčních rozhlasových pořadů. Cílem financování je podporovat místní komunitní rozhlasové služby, které prosazují místní demokracii. Vzhledem k dlouhé tradici svobody projevu v mediální politice financování nepředepisuje obsahové aspekty. Cíle fondu jsou záměrně minimalistické, jelikož záměrem grantů je prosazovat místní demokracii a svobodu projevu podporou vývoje obsahu bez zasahování do něj. Podle regulačního orgánu by příliš preskriptivní soubor cílů mohl tento záměr ohrozit⁶⁷.

⁶⁵ RTR (2010): Fondy na podporu nekomerčního vysílání: pokyny, Vídeň: RTR.

⁶⁶ CRFC (2010) – Kanadský fond pro komunitní rádia, výroční zpráva, dostupná na adrese http://www.communityradiofund.org/index.php?option=com_content&view=frontpage&Itemid=1&lang=en (získáno dne 2. prosince 2010).

⁶⁷ Rozhovor, Kaspar Lindhardt, vedoucí sekretariátu pro rozhlas a televizi, dánské Agentury pro knihovny a sdělovací prostředky, ministerstvo kultury, 2010.

Ve Francii je cílem FSER podporovat komunitní rozhlasové stanice a zajistit jejich udržitelnost. Dalším záměrem je zajistit, aby komunitní rozhlasové stanice plnily své sociální cíle, tj. sociální začlenění, pluralitu názorů a dialog mezi skupinami, podle zákona z roku 1986 (viz předchozí kapitola), kombinací pobídkových grantů na založení, provoz, údržbu technologií a projekty.

Na Novém Zélandu jsou finanční prostředky od NZOA přímo spojeny s požadavky § 36 příslušného zákona, podle kterých musí uvedený subjekt poskytovat určité typy menšinových pořadů. Prostřednictvím právních předpisů i vládní politiky agentura NZOA určila, že nejlepší předpoklady k uskutečnění těchto cílů má komunitní access sektor, a podle toho jej financuje. Prvořadým cílem financování je zajistit, aby access skupiny podporované zaměstnanci a dobrovolníky ve stanici vyrobily co nejvíce odvysílaných hodin. Toho je dosaženo provozním financováním, které upřednostňuje iniciativy umožňující aktivní podíl veřejnosti na vysílání a zároveň uznává omezení při výrobě těchto pořadů.

V každé zemi jsou cíle grantů přímo spojeny s legislativními a politickými cíli politiky pro sektor komunitního rádia. Mezi cíli fondů a celkovými účely komunitního sektoru v rámci politiky vysílání je zřetelná hranice. Bez ohledu na původ režimu financování je významným prvkem při vývoji každého z těchto fondů jeho přizpůsobení a přeorientování pro potřeby a účely zainteresovaných subjektů (sektor komunitního rádia).

Způsobilost

Každý program financování má kritéria způsobilosti týkající se toho, kdo může o financování v rámci režimů žádat. Jednou z klíčových otázek, která tento sektor ovlivňuje, je poměrná výlučnost dostupného financování. Všechny fondy, kterými se tento dokument zabývá, jsou buď výlučné (Francie, Kanada), nebo obecné fondy, jež mají účelově vázané částky pro sektor komunitních médií (Rakousko, Dánsko, Nový Zéland). V rámci rakouského i novozélandského fondu je výlučně odlišeno financování komunitní rozhlasové a televizní tvorby. U všech těchto fondů jsou způsobilí požádat o financování provozovatelé vysílání, nikoliv tvůrci pořadů. U všech fondů, s výjimkou kanadského, je způsobilost také zárukou přístupu k financování za předpokladu, že jsou splněna procesní kritéria.

V Rakousku je fond účelově vázaný výlučně pro provozovatele vysílání, kteří mají licenci jako provozovatelé nekomerčního vysílání podle zákonů o soukromém rádiu a televizi a působí více než jeden rok. Je zde účelově vázaný fond pro rádio, který je oddělený od grantů pro televizi. Způsobilí provozovatelé vysílání musí také již vyrábět čtyři hodiny premiérových pořadů denně. Provozovatelé vysílání smějí uzavírat partnerství s neziskovými mezinárodními organizacemi, ale musejí zajistit, aby veškeré vyrobené pořady byly konkrétně určeny rakouskému publiku. Pro účely právních předpisů jsou provozovatelé nekomerčního vysílání vymezeni jako „provozovatelé vysílání, kteří jsou neziskoví a jejichž program neobsahuje žádnou reklamu a zajišťuje otevřený přístup veřejnosti k tvorbě pořadů v rámci jejich programu“⁶⁸.

V Kanadě mohou komunitně zaměřené rozhlasové stanice s licenci od CRTC požádat o financování dostupné v rámci různých režimů CRFC. Takových provozovatelů vysílání je 140 a musí zpracovat návrhy projektů, aby splnili kritéria zvláštních dostupných projektových grantů. Fond je tedy výlučně pro sektor komunitního rádia.

V Dánsku je fond výlučnou dotací pro provozovatele nekomerčního komunitního vysílání, kteří nemají příjmy z reklamy. Hodnota grantu se určuje vydělením celkové výše poskytnutých finančních prostředků množstvím programových hodin, o které se žádá. Výše

⁶⁸ Novela spolkového zákona o zřízení Rakouského komunikačního úřadu (KommAustria) a Nejvyšší spolkové rady pro komunikace z roku 2009 (dále jen „zákon o úřadu KommAustria – KOG“).

grantů však zahrnuje televizní i rozhlasové hodiny, přičemž televize dostává desetkrát víc než rádio. RTB rozděluje finanční prostředky v poměru 65/35 pro televizi a rádio. O grant mohou požádat všechny komunitní rozhlasové a televizní stanice s programovou licenci. V roce 2010 o dotaci požádalo a dotaci obdrželo 175 stanic. Existují samostatné postupy podávání žádostí pro sektor rádia, ale jak bylo řečeno, programové fondy pro televizi jsou větší a pravděpodobně se ještě rozrostou, jelikož digitalizace umožňuje více televizních licencí.

Ve Francii je FSER výlučně pro sektor komunitního rádia. Komunitní rádia jsou neziskové organizace, které splňují sociální cíle uvedené v zákoně z roku 1986. Orgán CSA zpřesnil charakteristiku kategorie A (komunitní rádia) jakožto provozovatelů rozhlasového vysílání, kteří jsou neziskoví, zaměřeni na komunitu a financováni z veřejných dotací a reklamy. Co se týče financování, provozovatelé rozhlasového vysílání kategorie A nesmějí získávat z reklamních nebo sponzorských zdrojů více než 20 % příjmů. Co se týče vlastnictví, stanice musí vlastnit neziskové sdružení. Pořady musí vyrábět provozovatelé rozhlasového vysílání (sdružení) s licenci a v programovém schématu mezi 6:00 hod. a 22:00 hod. musejí být zařazeny alespoň čtyři hodiny místních pořadů. Vyhovují-li provozovatelé rozhlasového vysílání všem těmto charakteristikám, mohou požádat o financování z fondu FSER, který poskytuje držitelům licence kategorie A 50 % ročních nákladů.

Na Novém Zélandu je okruh financování podle § 36c otevřen pouze 12 provozovatelům access komunitního vysílání s licenci. Tyto stanice musejí mít základní publikum čítající nejméně 50 000 osob, musí to být neziskové organizace a musí zastupovat různá uskupení v rámci komunity. Fond pro access rádio je součástí širšího fondu na podporu rozmanitosti rozhlasových a televizních pořadů, ale je od uvedených sektorů oddělen ministerskou vyhláškou. NZOA podle vlastního uvážení kontroluje, kolik z celého fondu je věnováno komunitnímu access rádiu.

Kritéria způsobilosti mají důsledky pro rozvoj fondů, jelikož jsou významnou složkou při určování potenciálních zdrojů dostupných pro komunitní sektor; umožňují plánovat dopředu a tím pádem relativně zabezpečit tyto finanční prostředky do budoucna. Ve Francii, na Novém Zélandu a v Rakousku lze financování do určité míry předvídat, neboť způsobilost k financování je spojena s nárokem na financování. Ovšem v Dánsku skutečnost, že celkový fond je rozdělován mezi komunitní rádio i televizi, vytváří určitý stupeň nejistoty ohledně výše finančních prostředků věnovaných každému z těchto sektorů. V Dánsku se tento sektor neustále pokouší vyvážit poměr finančních prostředků přidělovaných rádiu a televizi. Na Novém Zélandu zaručuje způsobilost subjektu přístup k financování, ale výše finančních prostředků na tvorbu pořadů podle § 36c je diskriminační. Ačkoliv výše finančních prostředků dostupných pro komunitní rádio je konzistentní, panují obavy, že měnící se priority NZOA by mohly mít nepříznivý dopad na dostupné financování.

Proces podávání/posuzování žádostí o granty

V rámci všech zmíněných režimů je nutné každoročně žádat o dotaci a musejí se předkládat podrobné formuláře žádostí spolu s různými formuláři včetně dokumentace. V každém případě vnímají regulační/financující orgány každoroční žádosti o financování jako klíčový prostředek, jak zajistit odpovědnost sektoru při využívání finančních prostředků. V každé zemi trvá proces rozhodování rozdílně dlouho. Klíčové otázky, relevantní pro zástupce sektoru komunitních rádií, lze vyjmenovat následovně: každý režim je jasný z hlediska kritérií pro udělení (viz další oddíl), průhledný z hlediska posuzování žádostí, včasný a poskytuje zpětnou vazbu v souvislosti s přidělenými nebo zamítnutými granty.

V Rakousku programovou nabídku předkládanou orgánu RTR formulují provozovatelé vysílání, nikoliv tvůrci pořadů. V žádosti o finanční prostředky na výrobu pořadů musejí

žadatelé uvést informace o stanici, její hlavní cíl, informace o osobách, které se podílejí na projektu, výkaz celkových nákladů na pořad, jenž má být financován (včetně všech prvků, které lze uplatňovat, jak je uvedeno výše), a jiné granty, jež žadatel získal. U grantu na odborné vzdělávání musejí být poskytnuty informace o účastnících a účelech odborněvzdělávacího programu. U výzkumných grantů musejí žadatelé uvést informace o personálu, účelech a nákladech na projekt.

Orgán RTR zřídil poradní výbor pro místní vysílání, který se skládá z pěti nezávislých akademiků / zaměstnanců provozovatelů vysílání; konečná rozhodnutí však spočívají na RTR. Rozhodnutí tedy přijímá externí skupina odborníků, kteří spolupracují s ředitelem RTR. Podle vyjádření regulačního orgánu byl učiněn pokus snížit byrokracii spojenou se zpracováváním žádostí o financování požadavkem, aby každá stanice předkládala pouze tři žádosti o financování za stanici. Stanice musejí regulační orgán informovat o pořadí důležitosti žádostí. Regulační orgán je také nakloněn požadavku, aby byli do procesu udělování zapojeni i zástupci komunitních médií, a hodlá se tímto procesním nedostatkem zabývat v budoucnu. Rozhodnutí o udělení grantů jsou přijata do tří měsíců od uplynutí lhůty pro předložení návrhů a poté regulační orgán zpracuje programovou smlouvu.

Po podepsání dohody o výrobě je provozovatelům vysílání zasláno 50 % dohodnutých nákladů na pořad. Dalších 30 % nákladů na tvorbu pořadů je zasláno uprostřed programového kalendářního roku. Posledních 20 % je zasláno v následujícím roce po úspěšném výsledku auditu využití finančních prostředků.

V Kanadě byly v platnosti ve dvou po sobě následujících letech 2009 a 2010 dva režimy financování. Podle CRFC musejí žadatelé „předložit vyplněný formulář žádosti, kopii své patentové listiny a první strany své licence od CRTC, poslední provozní rozpočet a auditované výkazy (jsou-li k dispozici), seznam členů správní rady a zaměstnanců a různé biografické informace“⁶⁹. Výzva je oznámena s lhůtou jednoho měsíce pro předkládání žádostí.

CRFC jmenuje nezávislou tříčlennou porotu, která posuzuje žádosti obdržené od sektoru. Posuzování trvá šest týdnů, ve kterých mají hodnotitelé přístup do soukromého interaktivního on-line prostoru, jenž obsahuje veškerou příslušnou dokumentaci, včetně vyhodnocovací tabulky CRFC. Po uplynutí tří týdnů požádá porota některé žadatele prostřednictvím výkonného pracovníka CRFC o objasnění určitých informací. Žadatelé mají na odpověď jeden týden. Na základě těchto odpovědí může porota upravit bodové hodnocení. V šestém týdnu zprostředkuje výkonný ředitel celodenní schůzku porotců, kde se dává dohromady bodové hodnocení a předkládají se doporučení. Poté jsou informováni úspěšní žadatelé.

Každý úspěšný žadatel obdrží 90 % z celkového grantu, jakmile je podepsána dohoda o financování. Dohoda rozvádí „podmínky, povinnosti, schválené činnosti, schválené výdaje, výstupy a mechanismy vykazování obou smluvních stran“⁷⁰. Posledních 10 % CRFC uvolní po obdržení a zpracování závěrečné zprávy.

V Dánsku musejí stanice s licenci předložit elektronickou žádost, která konkretizuje navrhovanou původní programovou skladbu na nadcházející rok, rozpočtové příjmy a výdaje (včetně informací o platech), záznam o porušeních stávajícího zákona o sdělovacích prostředcích ze strany stanice v minulosti a informace o kontaktech s komunitou v souvislosti s výrobou pořadů. Lhůta pro podání žádostí je konec září, aby grant mohl začít působit na začátku následujícího roku.

⁶⁹ CRFC (2010) – Kanadský fond pro komunitní rádia, výroční zpráva.

⁷⁰ CRFC (2010) – Kanadský fond pro komunitní rádia, výroční zpráva.

O grantech rozhoduje rada RTB, která sestává z osmi členů jmenovaných ministrem. Rada také čerpá z podkladů od čtyřčlenné speciálně svolané skupiny odborníků pro místní vysílání. Rada rozhodne o provozních dotacích udělených na následující rok a rozhodnutí je předáno k potvrzení mediálnímu sekretariátu. Stanicím je výše grantu oznámena do poloviny prosince a mezi RTB a příjemcem grantu je podepsána smluvní dohoda.

Ve Francii vyhlašuje každoroční kolo žádostí FSER a stanice musejí vyplnit jednu žádost o základní provozní granty a výběrový grant a o další grantové režimy žádají zvlášť. Žádosti musejí být předloženy do poloviny dubna a rozhodnutí se přijímají od května do prosince. Platby se uskutečňují 6–8 týdnů od oznámení. Žádosti se vyřizují v pořadí, ve kterém byly obdrženy.

Žádost o základní provozní a výběrový grant obsahuje podrobný přehled příjmů (tržby, granty [obecní/regionální], reklama a sponzorské dary) získaných v předchozím roce a dokumentaci, která prokazuje zákonnost stanice. Sdružení také musí poskytnout podrobný přehled zaměstnanců (placených i neplacených) a programové tvorby za předchozí rok (včetně podrobností o původu pořadů). Před podáním musí schválit účty autorizovaný účetní. Každá stanice také musí vyplnit podrobný formulář žádosti. Provozní grant se pak vypočítá na základě ročních provozních nákladů rozhlasové stanice, které odpovídají klouzavé sazbě grantů vypracované orgánem CSA. Výše dotace také souvisí s nekomerčními příjmy získanými stanicemi se záměrem odměnit jejich aktivity v oblasti získávání finančních prostředků.

Nezávislý výbor dohlíží na fond a usnadňuje distribuci provozních dotací provozovatelům komunitního vysílání (sdružením). Výboru předsedá předseda Nejvyššího soudu nebo Účetního dvora. Jsou v něm čtyři zástupci státu, čtyři zástupci komunitních rádií a alespoň dva zástupci širší veřejnosti. Sekretariát zajišťuje ministerstvo sdělovacích prostředků a spojů. Na zasedáních, kde se rozhoduje o hlavních kolech financování, je přítomen člen CSA. Výbor jmenuje ministr spojů, ale zástupce komunitních rádií nominují reprezentativní sektorové subjekty a schvaluje ministr. Výbor doporučuje rozhodnutí o financování ministroví, který je pak schvaluje. Výbor vykládá pravidla pro rozdělování finančních prostředků podle předepsané známkové tabulky.

Všechna rozhodnutí přijímá výbor a schvaluje ministr. Je-li žádost o grant zamítnuta, mohou se provozovatelé vysílání do dvou měsíců od oznámení zamítnutí odvolat ke Správnímu soudu v Paříži. Hodnotící a monitorovací kritéria jsou zabudována do postupu podávání žádostí, který vyžaduje přehled účtů a programové tvorby za předchozí rok. Rozdělení finančních prostředků reguluje „tabulka“, podle které výbor při posuzování žádostí postupuje. Udělování výběrových grantů také zahrnuje soutěžní prvek.

Na Novém Zélandu každá stanice s licenci každý rok znovu žádá NZOA o finanční prostředky. Každoročně se také koná schůzka NZOA a manažerů stanic, kde se ventilují a projednávají obavy sektoru a zástupců fondu. Rozhodnutí o dalším financování se přijímají jednou ročně, což NZOA poskytuje mechanismus průběžné kontroly, stanice nicméně mohou předpokládat, že financování bude pokračovat, jakmile splní přístupová kritéria. Stanice předkládají NZOA podrobnou výroční finanční zprávu. Agentura NZOA zpracovala příručku Rozmanitost rádií, která je pro access komunitní rádio biblí z hlediska toho, co od něj financující subjekt očekává. Obsahuje zřetelné pokyny ke zpracování výročních zpráv a stanoví kritéria pro výroční zprávu access stanic předkládanou agentuře NZOA.

V každé zemi jsou různé způsoby, jak zajistit, aby byl proces průhledný, včasný a produktivní. V Kanadě a Francii je jedním ze způsobů, jak zajistit průhlednost a produktivitu žádostí o financování, zapojení nezávislých skupin a zástupců sektoru komunitních médií do samotného procesu. V Rakousku a Dánsku dodává hodnotícímu postupu na důvěryhodnosti nezávislá skupina známá svými odbornými znalostmi z oblasti sdělovacích

prostředků/komunitních médií. V Rakousku omezení žádostí na tři za stanici také zajišťuje efektivitu procesu podávání žádostí (provozovatelé vysílání) i hodnotícího procesu (regulační orgán). V zemích s provozním financováním (Dánsko, Francie, Nový Zéland) je kladen důraz na normalizaci postupů vedení účetnictví a záznamů, které představují základ programových žádostí, což zajišťuje vypracování osvědčených postupů řízení stanic a efektivní správy. Finanční prostředky jsou přidělovány jednou ročně, jelikož ve všech zemích se regulační orgány zdráhají přejít k víceletému financování, neboť omezuje odpovědnost. Na Novém Zélandu má určitou podporu myšlenka, že by větší, dobře fungující stanice měly mít možnost žádat o víceleté financování na základě stability svého fungování a zvyšující se ambicióznosti jejich projektů.

Kritéria pro udělení / oprávněné náklady

Tento oddíl se zaměří na zveřejněná programová kritéria pro udělení, různé metriky používané regulačními orgány/financujícími subjekty při posuzování grantových žádostí a oprávněné náklady zahrnuté do výroby pořadů. Různé cíle a struktury režimů financování znamenají, že ke stanovení kritérií pro udělení existují různé přístupy. Ve všech případech utvářejí kritéria pro udělení grantů kombinace posuzování výsledků a uspořádání. V každé zemi je prvořadou složkou kritérií pro udělení rozpočtová a provozní efektivita, i když výkony v minulosti a dodržování obecného zákona o sdělovacích prostředcích jsou také měřítky potenciálního úspěchu.

Rakouský fond je rozdělen na tři potenciální okruhy. V rámci tzv. obsahového fondu žádají stanice o zvláštní programové projekty a jsou podle toho posuzovány. Nemusí to být uzavřené programové bloky, ale mohou to být živé (live) programové okruhy. Jak bylo ukázáno v předchozí kapitole, způsobilé pořady mohou spadat do řady obecných programových okruhů a splňovat obecný soubor kritérií.

Účelem obsahové a projektové podpory je pobízet vznik kulturní tvorby vyráběné v Rakousku a Evropě v podobě pořadů nebo programových okruhů, které přispívají k rozmanitosti, kvalitě a inovacím v tvorbě pořadů, jež prosazují rozvoj občanské společnosti. Obecně řečeno posuzování jakéhokoliv z těchto širokých programových okruhů musí dodržovat soubor kritérií; každý jednotlivý návrh pořadu musí:

1. prostřednictvím svého obsahu nebo svých účastníků prokázat jedinečnou rakouskou, regionální či místní identitu;
2. zachovávat, posilovat a rozvíjet rakouskou, regionální nebo místní identitu v evropských souvislostech;
3. být angažována veřejnost z území pokrytého danou službou;
4. v případě zpravodajských pořadů zabývat se místními otázkami;
5. být v jazyce, jímž se v Rakousku hovoří;
6. odrážet jazykovou rozmanitost uznávaných etnických skupin v Rakousku;
7. reprezentovat občanské skupiny nebo jazyky občanské společnosti, podporovat dialog o občanské společnosti a přispívat k sociální soudržnosti;
8. podporovat pochopení evropské integrace a mezinárodního soužití a zabývat se evropskými a mezinárodními otázkami;
9. podporovat kulturní, umělecký a politický dialog a stimulovat kreativitu v Rakousku;
10. šířit mediální gramotnost mezi širšími masami obyvatel a podporovat kritické uvažování o sdělovacích prostředcích a jejich obsahu;
11. přispívat k intenzivnímu vytváření sítí různých sociálních, kulturních a občanských organizací, iniciativ a zařízení;
12. mít redakční dohled s příslušnou zodpovědností;

13. přinášet zprávy pouze o živých událostech regionálního nebo místního významu⁷¹.

Na základě těchto kritérií jsou projektovým žádostem přidělovány body. Provozovatelé vysílání musejí také prokázat, jak bude navrhovaný programový projekt zasazen do stávající programové skladby stanice. Návrh odborněvzdělávacího grantu na odborné vzdělávání personálu a dobrovolníků musí odůvodnit, jak odborné vzdělání zlepší tvorbu stanice, kdežto podání pro granty na kvalitativní výzkum by měla uvádět, jak tvorba stanice rozvine její znalosti o zapojení posluchačů.

Oprávněné náklady na financování obsahu a projektů zahrnují:

1. přímé náklady na zaměstnance;
2. přímé materiální náklady včetně nakoupeného materiálu, nákladů na výrobu původních pořadů, nákladů na techniku a rozvoj, nákladů na koprodukcii, titulkování, audio popisu, znakové řeči a
3. obecné nepřímé náklady, jako jsou osobní a administrativní náklady, náklady na vybavení, nájemné a náklady na infrastrukturu.

Fond výslovně zakazuje účtování nákladů spojených se získáním práv na sportovní a hudební pořady a na hudební videoklipy, pokud tyto pořady nejsou nedílnou součástí povahy širšího programového obsahu.

V Kanadě stávající projektové granty, projekt mládežnických stáží a program rozvoje rozhlasových talentů, umožňují stanicím předkládat koncepce pořadů, které zahrnují mládežnické stáže nebo školení personálu. Klíčová kritéria hodnotící tabulky vycházejí z toho, co je stanoveno pro odborné vzdělávání z hlediska cíleného odborného vzdělávání i odborného vzdělávání prostřednictvím výroby obsahu, a ze skutečnosti, kolik toho ve stanici zůstane, až finanční prostředky dojdou. Hodnocení zahrnuje posouzení praktických náležitostí úspěšného vyplnění návrhu společně s otázkami služby komunitě. Stanice musí prokázat svou finanční a provozní stabilitu, aby získaly finanční prostředky. Výbor/porota posuzuje žádosti podle tohoto známkovacího schématu / kritérií:

- Časový rozvrh – 5 %
- Odborněvzdělávací mentorství a vzdělávání – 25 %
- Tvorba místních pořadů – 25 %
- Rozpočet – 10 %
- Hodnota a význam návrhu – 35 %⁷²

Hodnota a význam se posuzují na základě jednoznačné souvislosti tvorby pořadů s obecnými politikami a prioritami CRFC a CRTC a na základě zvládnutelnosti, inovativnosti a dlouhodobých přínosů pro žadatele i komunitu. Ve své žádosti v rámci každého režimu žadatelé rozepisují programovou myšlenku a potenciální zdroje potřebné k jejímu dokončení, které mohou zahrnovat plat, vybavení, odborné vzdělávání, cestovné a materiály.

V Dánsku jsou kritéria pro udělení grantů procesní, nikoliv projektová, tzn. že hodnotící kritéria vycházejí z řízení finančních prostředků a z toho, jak prostředky přispívají ke schopnosti vyrábět nezávislé pořady, nikoliv ze zvláštního obsahu pořadů. Jsou také poměrně minimalistické vzhledem k nezávislému vztahu mezi regulačním orgánem, tvorbou obsahu a provozní povahou grantu. Kritéria pro udělení jsou zaměřena na široký kontakt licencovaného tvůrce pořadů s komunitou, na plánovanou výkonnost stanice z hlediska její nezávislé tvorby pořadů a na dodržování obecného zákona o sdělovacích prostředcích. Provozovatelé vysílání musejí předložit rozpočet na nadcházející rok a údaje o počtu hodin

⁷¹ RTR (2010): Fondy na podporu nekomerčního vysílání: pokyny, Vídeň: RTR.

⁷² CRFC (2010) – Kanadský fond pro komunitní rádia, výroční zpráva.

nezávislých pořadů, o které žádají. Velký důraz je kladen na předchozí i průběžné účetní postupy provozovatelů vysílání a na předchozí i průběžnou schopnost prokázat, jak dotace umožňuje výrobu nezávislých programových schémat. Nezávislá programová schémata mohou zahrnovat koprodukce, síťové pořady, na jejichž výrobě se stanice podílela, a uvádění předem nahraného obsahu vyrobeného jinde (např. hudební pořady).

Granty jsou vypočítány tak, aby poskytovaly podporu až na 15 hodin rozhlasového přenosu týdně a provozní podporu, která přispívá na uvedenou výrobu. Přenosový materiál je vymezen jako „premiérové vysílací hodiny“ stanice⁷³. V mnoha případech mohou tyto stanice poskytovat ve svém vysílání trochu více než 15 hodin týdně, jelikož se více podobají provozovatelům access vysílání než samostatným stanicím. V článku 31 nařízení z roku 2006 je stanoveno, že cílem provozních grantů je pomáhat s financováním výdajů stanic, včetně obecných pevných nákladů. Grant může také subvencovat výplaty, pokud jsou tyto platy ve výši, která je stanovena v rámci vládních pokynů o výši platů komunitních pracovníků. Grant lze také použít na nákup vybavení za schválené tržní sazby a náklady lze rozložit v rámci grantů do několika let.

Ve Francii jsou kritéria pro provozní granty také procesní a částečně retrospektivní, nikoliv obsahová. Žádost obsahuje podrobný přehled příjmů (tržby, granty (obecní/regionální), reklama a sponzorské dary) získaných v předchozím roce a dokumentaci, která prokazuje zákonnost stanice. Sdružení také musí poskytnout podrobný přehled zaměstnanců (placených i neplacených) a programové tvorby za předchozí rok (včetně podrobností o původu pořadů). Provozní grant se pak vypočítá na základě ročních provozních nákladů rozhlasové stanice, které odpovídají klouzavé sazbě grantů vypracované orgánem CSA. Výše dotace také souvisí s nekomerčními příjmy získanými stanicemi se záměrem odměnit jejich aktivity v oblasti získávání finančních prostředků.

„Výběrový grant na působení rádií“ je volně použitelné výběrové dorovnání provozních dotací. Je omezen na 60 % provozní dotace udělené konkrétním stanicím a posuzuje se na základě mnoha kvalitativních kritérií, jako je diverzifikace zdrojů, odborná příprava zaměstnanců, kulturní a vzdělávací tvorba atd. (viz předchozí kapitola). Klíčovým cílem výběrového grantu je podpořit konkrétní projekty a tvorbu pořadů na straně provozovatele vysílání. Jde o další realizaci cílů a záměrů sektoru komunitního rádia ve Francii.

Na Novém Zélandu se přispívá na umožnění aktivního podílu veřejnosti na vysílání. Co se týče základního financování, jsou kritéria opět procesní a retrospektivní. Klíčovým kritériem je účinné řízení finančních prostředků v rámci celkového efektivního a účelného řízení access komunitní stanice. Za předpokladu, že ne všechny pořady budou v kategorii access, může každá stanice také poskytovat typ pořadů označených jako „komunitní“, které opět mohou zajišťovat komunitní organizace, ale jsou hlavně vytvářeny zaměstnanci stanice na plný úvazek a dobrovolníky. Do této kategorie spadají místní komunitní zprávy a předpověď počasí vyráběné stanicí. A konečně, každá stanice má hudební formát mimo hlavní proud, který vytváří její identitu.

V konzultačním dokumentu z roku 2008 byla klíčová měřítka výkonnosti pro posuzování komunitních access pořadů takováto:

- Klíčové měřítka výkonnosti access rádia se musí zaměřovat na množství a rozmanitost tvůrců pořadů, kteří využívají zařízení konkrétní stanice. Důraz by měl být kladen na pořady vyráběné tvůrci pořadů, kteří tvoří pořady pro konkrétní posluchače o konkrétních tématech, jež uvedené posluchače zajímají.

⁷³ Pokyny ke grantům na místní nekomerční vysílání z roku 2010, mediální sekretariát, dostupné na adrese www.bibliotekogmedier.dk (získáno dne 6. prosince 2010).

- Mají-li access rozhlasové stanice efektivně sloužit svým komunitám, musejí udržovat styk se svými komunitami a zejména musejí podporovat své služby a vybízet k využívání svých zařízení. Každá stanice by měla do své každoroční žádosti předkládané agentuře NZOA zařadit informace o svých plánech na průzkum mezi komunitou a na konzultace. To nemusí nezbytně znamenat, že by stanice měly provádět kvantitativní průzkumy mezi posluchači, ale spíše že by měly požadovat a vykazovat zpětnou vazbu od svých komunit ohledně potřeb tvůrců pořadů a posluchačů⁷⁴.

Jsou zřetelně odlišena kritéria pro udělení základních provozních dotací a projektových grantů. Kritéria základních dotací se soustředí na zajištění účinného a efektivního využívání grantů při údržbě stanic, které mají široké komunitní zaměření. Kritéria vycházejí z výkonů a tvorby v minulosti i z plánovaného rozpočtu a tvorby pořadů. Projektové granty v Rakousku a Kanadě jsou určeny k financování zvláštní tvorby. Oba tyto fondy však projevují určitý zájem o přizpůsobení výhod základního provozního financování z hlediska budování kapacit; to znamená, že se každý fond snaží zajistit, aby stanice získala co nejvíce zdrojů a aby financování mělo po završení konkrétního projektu dlouhodobější přínos. To se měří přínosem v oblasti odborného vzdělávání a vybavení, zabezpečením zaměstnanců a v rakouském případě diverzifikovanou tvorbou pořadů, která může vybudovat schopnost stanice vyrábět pořady.

Monitoring

Každý režim financování má různé metody sledování toho, jak jsou přidělené zdroje využívány. Opět je zde rozdíl mezi sledováním fondů založených na základním provozu a fondů založených na projektech. Všechny režimy financování uznávají, že sledování využívání finančních prostředků je důležitou součástí při zajišťování toho, aby byl fond politicky obhajitelný. Pro všechny fondy je společné, že soustředí monitoring na rozpočtové otázky, liší se pouze v posuzování výsledků, a to buď z hlediska kvality pořadů, dopadu na komunitu, nebo výsledků odborného vzdělávání. Jakmile jsou finanční prostředky řízeny efektivně, je financování považováno za úspěšné.

V Rakousku se na konci kalendářního roku provádí audit. RTR může vyžadovat navrácení finančních prostředků, nejsou-li splněny podmínky dohody založené na předložené žádosti. Žadatel musí souhlasit, že bude veškeré finanční prostředky využívat efektivně a v rámci právních ustanovení o vysílání. Stanice jsou povinny oznámit RTR, jestliže z jakéhokoliv důvodu nejsou finanční prostředky z grantu využívány nebo stanice nemůže splnit své programové závazky. Žadatel se také musí zavázat, že otevře své záznamy o nákladech, výrobě a rozvoji, aby k nim orgán RTR měl přístup a mohl provést audit využívání finančních prostředků. Orgán RTR si vyhrazuje právo provést na místě posouzení záznamů o využívání finančních prostředků sám nebo prostřednictvím soukromé společnosti, která jedná jeho jménem. Provozovatelé vysílání musí dodat veškeré kalkulace nákladů / záznamy o tvorbě pořadů do šesti měsíců od skončení vysílání, aby získali závěrečnou platbu.

V Dánsku je posuzování využívání grantů retrospektivní na základě předložení záznamů o pořadech a účtů. Finanční prostředky jsou vypláceny čtvrtletně, ale 25 % z dotace je ponecháno v rezervě, dokud není na konci roku předloženo celkové účetnictví. Musí být předloženy účty za všechny celoroční činnosti stanice spolu se zvláštním účetnictvím k využívání grantů. U grantů nad 100 000 dánských korun (13 411 EUR) musí být proveden audit. Na všechny účetní postupy dohlíží správní rada i vedení stanice. Stanice si také musí ponechat kopii nahrávky prvních 15 hodin pořadů a písemné záznamy o následném vysílání.

⁷⁴ NZOA (2008): Přeškum regionálních politik financování rádia a televize provedený agenturou New Zealand on Air, Wellington: Nový Zéland.

Stanice mohou potenciálně přijít o programovou licenci v situacích, kdy dotace z grantu převyšuje provozní výdaje, účetní opatření jsou neúplná/opožděná nebo finanční prostředky jsou nesprávně využívány.

V Kanadě příjemci grantů získají 90 % z celkového příspěvku, jakmile je podepsána dohoda o prvotním financování. Zbývajících 10 % je poskytnuto po posouzení a schválení závěrečné zprávy. Formulář závěrečné zprávy vyžaduje podrobnosti o tom, jak organizace využila financování, o hodinách, na kterých se podílel personál a dobrovolníci, o dalších dobrovolnících přijatých kvůli tvorbě pořadů, o přínosu projektu pro osoby mimo stanici, výpovědi osob, jež získaly z projektu prospěch, podrobnosti o výhodách z hlediska odborného vzdělávání a mentorství, o osobách podílejících se na výrobě pořadů, které ve stanici zůstaly, o zdrojích získaných při tvorbě pořadů, o úspěšném řízení projektu, o počtu hodin vyrobených pořadů, o zařazení pořadů do programového schématu, o využití pořadů mimo vysílání (podcasty atd.), o zapojení komunity do tvorby pořadů a úvahy o úspěšnosti a neúspěšnosti vyrobených pořadů i o potížích a náročných úkolech při jejich výrobě. Závěrečnou zprávu pak posuzuje CRFC.

Ve Francii jsou hodnotící a monitorovací kritéria zabudována do postupu podávání žádostí, který vyžaduje přehled účtů a programové tvorby za předchozí rok.

Na Novém Zélandu jsou stanice sledovány prostřednictvím čtvrtletních zpráv. Za účelem odpovědnosti předkládají stanice čtvrtletní zprávy o využívání finančních prostředků, které jim byly poskytnuty. Zpráva vyžaduje prohlášení o počtu hodin pořadů podle § 36c, které byly odvysílány v předcházejícím čtvrtletí. Vyžaduje také podrobnosti o tvorbě premiérových pořadů, místních pořadů, opakovaných pořadů, síťových pořadů a komunitních pořadů. NZOA má přístup k počítačům stanic, kde může sledovat programové schéma a zařazení pořadů podle § 36 do uvedených programových schémat. Stanice také poskytují čtvrtletní a výroční finanční výkazy vlastních výrobních nákladů, které agentuře NZOA umožňují posoudit objem pořadů podle § 36c vyrobených díky její dotaci.

Jak bylo uvedeno, velký důraz se klade na efektivní využívání programových finančních prostředků a ke skutečnému dopadu uvedeného financování v souvislosti s širšími cíli komunitního vysílání se přihlíží jen málo. V Kanadě se usiluje o vypracování kritérií založených na „výsledcích“ pro měření celkové úspěšnosti těchto forem financování. I když sledování zdrojů a tvorby je důležité, je také důležité vypracovat metriku, která posoudí dopad financování na dobrovolníky, stanice a komunity z hlediska růstu a rozvoje.

Odborněvzdělávací rozměry

Každý programový fond obsahuje explicitní i implicitní závazky k odbornému vzdělávání, což je klíčový cíl podpory výroby pořadů. U základních provozních fondů v Dánsku, Francii a na Novém Zélandu je nedílnou součástí ročních dotací odborné vzdělávání personálu i dobrovolníků. Odborné vzdělávání může být poskytováno personálu, dobrovolníkům a provozovatelům access vysílání. Projektové financování v Kanadě a Rakousku obsahuje výslovné závazky v oblasti odborněvzdělávacích aspektů.

Jak bylo uvedeno, rakouský fond má zvláštní odborněvzdělávací rozměr, na který je věnováno 10 % z fondu. 10 % finančních prostředků je využíváno k dotování činností v oblasti vzdělávání a odborné přípravy. Účelem je zvýšit kvalifikaci manažerů i zaměstnanců v oblasti výroby, technologií a vedení. To může zahrnovat účast zaměstnanců ve stávajících odborněvzdělávacích programech v oblasti žurnalistiky, vzdělávání, technologie a obchodu s potenciálním dalším přenosem těchto dovedností na zúčastněné osoby ve stanici nebo poskytování specifikovaného odborného vzdělávání na poli komunitních médií na úrovni stanic.

Lze uplatňovat z náklady na institucionální odborné vzdělávání, náklady účastníků kurzů i cestovné. Kromě toho lze započítat výdaje vzniklé v souvislosti s poskytnutím materiálů a vybavení i odpisy těchto nástrojů a vybavení. Lze také účtovat náklady na poradenství v souvislosti s poskytováním odborného vzdělávání spolu s administrativními náklady, nájemným a režijními náklady na vedení odborněvzdělávacího programu. Účastníci kurzů si také mohou vyúčtovat hodiny odborného vzdělávání jako odpracované hodiny, a to v souvislosti s odborným vzděláváním i přípravou. Odborněvzdělávací aspekt fondu však kritizoval orgán VFRO za to, že neuznává kolektivní povahu odborněvzdělávacích cvičení v rámci sektoru. Protože pro jednotlivé stanice je obtížné zorganizovat příslušné odborné vzdělávání, žádá jich o finanční prostředky jen málo.

V Kanadě v současnosti finanční prostředky CRFC na tvorbu pořadů směřují na zvyšování kapacity provozovatelů vysílání vyrábět pořady. Finanční prostředky jsou poskytovány na zvláštní tvorbu pořadů, ale uvedený proces musí mít odborněvzdělávací nebo vzdělávací složky. Financovaná tvorba pořadů je tedy založena na odborněvzdělávacích iniciativách, které zahrnují „režim pro rozvoj rozhlasových talentů“ a „režim pro rozvoj mládežnických stáží“. Základní složkou každého z těchto režimů je podle CRFC odborné vzdělávání a tvorba místních pořadů. V každém z těchto režimů je ročně k dispozici 80 000 dolarů (57 568 EUR). Tyto režimy umožňují tvorbu pořadů, přičemž v rámci projektů v oblasti výroby dochází k odbornému vzdělávání. Například jeden grant zahrnoval školení ředitele zpravodajství v oblasti nové tvorby stanice. Školení umožnilo výrobu studiových zpráv a také zajistilo, že na stanici zůstal kvalifikovaný personál ještě dlouho poté, co se finanční příspěvek snížil.

V Dánsku nejsou s programovými granty spojeny žádné výslovné požadavky na odborné vzdělávání. Odborné vzdělávání není kritériem pro schvalování žádostí, předchází výkony nebo vykazování výdajů. V Dánsku je však dlouholetá tradice výrazné podpory dobrovolníků.

Ve Francii je odborněvzdělávací rozměr provozovatelů komunitního vysílání zdůrazněn v rámci doplňkového výběrového grantu. Klíčovými kritérii pro získání grantu jsou odborná příprava pro zaměstnance, konsolidace pracovních míst v rámci stanice, zvyšování kvalifikace a pracovní příležitosti. Výběrový grant může poskytnout finanční prostředky až do výše 60 % provozní dotace, a působí tak na stanice jako značný motivační faktor pro vývoj odborněvzdělávacích iniciativ.

Na Novém Zélandu se při financování klade důraz na umožnění aktivního podílu veřejnosti na vysílání, kdy skupiny i jednotlivci potřebují odborné vzdělání a zprostředkování, aby se dostali do vysílání. Svě stálé místo mají při poskytování komunitních pořadů také dobrovolníci, na což se rovněž klade důraz. Každá stanice musí převzít zodpovědnost za odborné vzdělávání svých dobrovolníků a tvůrců pořadů, tzn. že ústřední část činnosti stanice a většina konferencí sdružení ACAB je věnována otázkám odborného vzdělávání. Odborněvzdělávací iniciativy provozovatelů vysílání jsou součástí čtvrtletních zpráv pro NZOA i každoročních žádostí. Provozovatelé vysílání mohou uvádět a odepisovat odborněvzdělávací iniciativy v rámci nákladů na zaměstnance za dotýčný rok.

Odborné vzdělávání členů komunity, personálu, dobrovolníků a subjektů, které stanice využívají jako provozovatelé access vysílání, je ústřední součástí zajišťování toho, že na tvorbě pořadů se v co největší míře podílí komunita a že si stanice udrží kontakt s komunitou. U základních provozních fondů ve Francii a na Novém Zélandě je odborné vzdělávání součástí podmínek udržení provozního grantu. Ve Francii se usiluje o stimulaci odborněvzdělávacích iniciativ prostřednictvím výběrových grantů. V Kanadě jsou pobídky k odbornému vzdělávání začleněny do kritérií pro udělení grantu. V Rakousku je 10 % z fondu výslovně věnováno na financování odborného vzdělávání.

Rozdělení finančních prostředků v rámci sektoru

Otázka způsobu rozdělení finančních prostředků v rámci sektoru má pro rozvoj sektoru komunitního rádia ústřední význam. Rozdělení omezených finančních prostředků je předmětem diskusí mezi regulačními orgány a zástupci komunitních rádií. Existuje zde mnoho průřezových otázek, například zda by měly být finanční prostředky rozloženy v rámci sektoru rovnoměrně, zda by se v rozhodnutích o financování měly odrážet potřeby, nebo zásluhy, zda by mělo být omezeno udělování licencí stanicím, dokud nebudou navýšeny dostupné zdroje, aby bylo možné podporovat další stanice, a zda by „potřeby“ menších, méně financovaných stanic měly být na stejné úrovni jako potřeby větších stanic vyžadujících více zdrojů.

V Rakousku byly v prvním kole financování v rámci nového režimu poskytnuty finanční prostředky každé fungující komunitní rozhlasové stanici. Než byl režim zaveden v plném rozsahu, uspořádaly orgány RTR a VFRO jednání o způsobu rozdělování finančních prostředků. Zatímco orgán VFRO původně požadoval rovné financování všech rozhlasových stanic, orgán RTR to odmítal na základě toho, že to omezuje jeho volné uvážení při poskytování finančních prostředků podle zásluh. I když v současnosti jsou stanicím poskytovány různé částky finančních prostředků, orgán RTR souhlasil, že nesrovnalosti omezí na minimum, dokud nevypracuje politiku rozdělování finančních prostředků. Regulační orgán i reprezentativní organizace komunitních rádií souhlasí, že ve způsobu poskytování finančních prostředků jde pouze o nepatrné rozdíly. Pokud jde o granty na odborné vzdělávání a výzkum, jsou kritéria zcela založena na zásluhách.

Také v Kanadě vedla otázka rozdělování finančních prostředků ke změnám politiky. Jelikož se jedná o omezený přezkoumatelný fond, týká se otázka rozdělování toho, zda by žádosti o financování měly být posuzovány na základě potřeb i zásluh. V prvním kole financování výroby pořadů byla do posuzování žádostí zařazena kritéria „založená na potřebách“. Další kritéria pro rozhodnutí o financování v roce 2009 byla takováto:

- zeměpisná lokalita žadatelů, a zda jsou v městských, nebo venkovských/vzdálených oblastech,
- dostupnost jiného financování, včetně posouzení toho, zda malý počet obyvatel vede k omezeným darům od posluchačů nebo k omezené reklamě,
- přístup k jiným grantům a stipendiím, například k provinčním dotacím nebo místním poplatkům,
- stávající příjem versus potřeby označené stanicí a
- popřípadě udržitelnost navrhovaného projektu nebo zdroje po uzavření dohody o příspěvcích⁷⁵.

V roce 2010 přestala komise CRTC výše uvedená kritéria svých rozhodnutí o grantech založená na potřebách uplatňovat. Důvodem bylo, že upřednostňování potřeb nad zásluhami u jakéhokoliv návrhu vedlo k subjektivním výkladům potřeb. Komise rozhodla, že není dobré zakládat rozhodnutí o financování na něčem, co ve skutečnosti představuje subjektivní rozhodnutí.

V Dánsku jsou finanční prostředky rozdělovány na základě způsobilosti a závazků k nezávislé výrobě určitého počtu hodin. Mnozí držitelé licence dostávají horní sazbu financování za 15 hodin nezávislé výroby týdně. Podle regulačního orgánu stanice, které nežadají o celých 15 hodin týdně, se nechtějí zavazovat k plnění obtížných požadavků na výrobu. Tyto stanice však mohou rozšířit svou nezávislou výrobu v každý rok v rámci podávání žádostí. Stanice, které svou výrobní kapacitu na nadcházející rok přecení, jsou

⁷⁵ CRFC (2009): Výroční zpráva CRFC.

povinný vrátit finanční prostředky, jestliže nebyl vyroben odpovídající počet hodin. Podle regulačního orgánu vychází systém z kapacity stanic vyrobit určitý počet hodin nezávislých pořadů, který se může časem zvýšit, což znamená, že dostupné financování zvyšuje kapacitu.

Ve Francii stanoví CSA pásma financování, ve kterých je vyměřováno provozní financování stanic. Provozní grant se vypočítá na základě ročních provozních nákladů rozhlasové stanice, které odpovídají klouzavé sazbě grantů vypracované orgánem CSA. Výše dotace také souvisí s nekomerčními příjmy získanými stanicemi se záměrem odměnit jejich aktivity v oblasti získávání finančních prostředků. Výběrové granty jsou založeny na volném uvážení a mají podporovat rozvoj stanic. Podle FSER může k rozvoji dojít až tehdy, kdy je stabilní základní provoz a zaručena udržitelnost.

Na Novém Zélandu byla otázka rozdělování finančních prostředků vyřešena vypracováním čtyř úrovní, které odrážejí zeměpisný a demografický kontext každé komunitní access stanice. Podle financujícího subjektu NZOA je rozdělování finančních prostředků pokusem vyvážit otázky potřebnosti a otázky cílů. Kdyby menší venkovské stanice musely soutěžit o finanční prostředky s většími stanicemi, pak by uvedené finanční prostředky získávaly obtížně, a tedy by obtížně dosahovaly svých cílů, což podkopává veřejnou politiku. Přesto je třeba uznat, že stanice umístěné v městských oblastech, které slouží různorodým komunitám, mají vyšší požadavky na zdroje. Řešením tohoto hlavolamu je odstupňovaná struktura financování. Stanovisko NZOA je, že si nepřeje příliš velké rozdíly mezi financováním různých stanic, ale stanice, která vyrábí 20 hodin pořadů podle § 36 denně, si peníze zaslouží pravděpodobně více než stanice, jež vyrábí mnohem méně hodin. Zde dochází k hlavním rozdílům ve financování a zástupci sektoru je považují za spravedlivé a oprávněné.

Otázka rozdělení finančních prostředků v rámci sektoru trápí všechny regulační orgány a zástupce komunitních médií, kteří byli v rámci tohoto výzkumu dotazováni. Panuje shoda, že rozdíly ve financování by měly být pokud možno minimalizovány, ale nelze ignorovat rozdíly v kontextu a výkonech různých rozhlasových stanic. Řešením ve Francii a na Novém Zélandu bylo vytvořit pásma financování, která odrážejí demografický/zeměpisný kontext i schopnosti různých stanic. V Dánsku jsou finanční částky svázané s počtem licencí, které daná stanice má, a odrážejí tedy kapacitu stanic. V Rakousku pořádá regulační orgán široké konzultace o vypracování politiky v tomto ohledu a zatím zachovává rozdíly ve financování na minimu. S tím souvisí otázka, do jaké míry může omezení financování zabránit vydávání nových licencí v sektoru, což je překážkou jeho rozšiřování. Na Novém Zélandu se sektor rozšiřuje málo a pravděpodobně to tak zůstane, pokud nebude mít NZOA k dispozici více finančních prostředků. Neodmyslitelně je zde tedy určité napětí v souvislosti s aspekty růstu a udržitelnosti v rámci „rozvoje“ sektoru.

Rozvojové otázky

Jak zvláštní fondy přispívají k rozvoji v rámci sektoru a které prvky každého fondu zajišťují rozvoj nejlépe? Chceme-li zodpovědět tento dotaz, je opět zapotřebí propojit otázku rozvoje s udržitelností. Sektor komunitního rádia je pořád ve fázi vzniku a zásady a praxe jeho rozvoje jsou stále formativní. Z tohoto důvodu je významným krokem k rozvoji sektoru vytvoření stabilního organizačního, sociálního, regulačního a finančního základu v každé zemi, ve které se tento sektor rozvinul. Jedním z prvních kroků k rozvoji sektoru je zajištění udržitelnosti.

Na základě výzkumu lze v souvislosti s tím, jak financování výroby může zajistit udržitelnost a rozvoj komunitního rádia, rozpoznat tři konsensuální postoje. První konsensuální odpověď, která vyplynula z výzkumu, je, že financování výroby bez ohledu na to, jakou má podobu, by mělo být samo o sobě předvídatelné a udržitelné. Provozovatelé vysílání by měli mít

možnost spolehnout se na formy financování, jakmile jsou splněna určitá kritéria jeho dosažení. Tento postoj stručně shrnuje Keith Collins z financujícího subjektu NZOA ve své diskusi o významu finanční podpory NZOA pro sektor:

„Základem rozvoje je poskytnout stanicím určitou finanční jistotu; mohou tak plánovat, obecně nedochází k žádným náhlým posunům; a mohou plánovat poměrně dobře, 3 roky dopředu, protože vědí, že mohou počítat s určitou úrovní financování. Samy musí také vytvářet určité příjmy, ale myslím, že to pomáhá. Jste-li v určitém prostředí a vaše financování je každý rok z ruky do úst, mohlo by být plánování obtížné; a odrazovalo by to od jakýchkoliv dlouhodobějších iniciativ; náš fond stanice motivuje, aby myslely do budoucna⁷⁶.“

Druhým stanoviskem je, že bez ohledu na podobu financování výroby by mělo být vynaloženo maximální úsilí na zajištění toho, aby financování bylo pro provozovatele vysílání / stanici dlouhodobě přínosné ještě dlouho po odvysílání pořadů. To souvisí s koncepcí budování kapacit a s potenciálem takových prvků financování, které budou pro danou stanici nebo provoz přínosné ještě dlouho po vyrobení a odvysílání projektu či pořadu. Ať se jedná o provozní nebo projektové fondy, pro financující subjekty by měl být klíčovým cílem financování růst stanice či její kapacity (personál, dobrovolníci, technologie, odborné vzdělávání). Financování tak zajistí výhody do budoucna spojené s klíčovými cíli, kterými je přístupnost, účast a komunitní pořady v rámci sektoru. Tyto celkové argumenty dobře shrnul Kevin Matthews z NCRA v Kanadě:

„Kdykoliv je financování svázáno s produkcí služby, musí stanice zpracovat projekt, který vyhovuje kritériím udělovajícího subjektu, pak musí projekt provést, pak jsou všechny či téměř všechny finanční prostředky z grantu vydány na projekt, a jakmile grant skončí, musí stanice pokračovat v projektu vlastními silami, nebo od něj upustit, a to není zvlášť udržitelný model. Hlavní výhrady, které jsme od stanic v souvislosti s žádáním o stávající finanční prostředky na projekty slyšeli, zní, že někdy jen těžko zdůvodňují, proč by měly trávit čas žádáním o tyto finanční prostředky, když projekt začne a zase skončí, stanice z něj nebude mít čistý zisk a ve skutečnosti ji ještě bude stát peníze za personál, jenž na projekt dohlíží, zpracovává jej a řídí jej⁷⁷.“

V Rakousku i Kanadě, kde v současnosti fungují režimy financování projektů, mělo velkou podporu začlenění výhod základního financování do projektových režimů v souvislosti s odborněvzdělávacími iniciativami, podporou dobrovolníků a rozvojem stanic.

Třetím stanoviskem, které vyplynulo, bylo, že je zapotřebí, aby výrobní fondy dokázaly skloubit regulační požadavky na přístup k veřejným fondům a základní prvořadě účely financování provozovatelů komunitního vysílání. I když je zapotřebí, aby financování bylo efektivní, průhledné, spravedlivé a přiměřené, bylo také zapotřebí, aby tato kritéria brala v úvahu, jak efektivita, průhlednost, přiměřenost a spravedlivost přispívají k dosažení zvláštních cílů a záměrů komunitního vysílání. To vyžaduje sektorový výklad toho, co může být někdy vnímáno jako univerzálně uplatňované regulační požadavky, a pružný přístup k jejich provádění. Kasper Lindhardt z RTB, dánského orgánu regulujícího vysílání, ve své obhajobě poměrně nekomplikované povahy dánského programového fondu argumentuje:

„Jednoduchá a přímočará povaha kritérií poskytuje stanicím čas vyvinout obsah, jenž jim připadá zajímavý, a ubírat se směrem, kterým chtějí. To je nejlepší způsob, jak usnadnit místní demokracii a místní svobodu projevu. Financování není našim nejtěžším úkolem. Obecně lze říci, že komunitní rádia přežívají, stále poskytují své služby a expandují.“⁷⁸

⁷⁶ Rozhovor, Keith Collins, manažer pro komunitní vysílání, New Zealand on Air, 2010.

⁷⁷ Rozhovor, Kevin Matthews, výkonný ředitel, Národní sdružení komunitních a univerzitních rádií, 2010.

⁷⁸ Rozhovor, Kasper Lindhardt, vedoucí sekretariátu pro rozhlas a televizi, dánské Agentury pro knihovny a sdělovací prostředky, ministerstvo kultury, 2010.

Kromě těchto větších konsensuálních bodů je zřejmé, že neexistují dva stejné režimy. Proto je vhodné zamyslet se nad některými zřetelně formulovanými kritérii v souvislosti s potenciálním směřováním vývoje výrobních fondů a nad tím, jak se mohou klíčové prvky uvedených fondů z hlediska postupu a kritérií přizpůsobit udržitelné dynamice vývoje. Cíle jakéhokoliv fondu v jakékoliv zemi by měly být zřetelně propojeny s celkovými cíli komunitního vysílání a politiky komunitního vysílání. Část cílů výrobních fondů by měla zajišťovat, aby financování bylo alespoň částečně zaměřeno na budování kapacity stanic. To zajistí dlouhodobě efektivní financování, pokud budou mít stanice díky financování větší kapacitu vyrábět více pořadů. Zatímco z této dynamiky vycházejí základní provozní fondy, může podobných výsledků dosáhnout i projektové financování. Rakouský fond ukazuje, jak toho může dosáhnout projektový fond. Využívání finančních prostředků na odborné vzdělávání, výzkum i na programové okruhy vyráběné ve studiu je spojeno s kritérii budování kapacity. Také kanadský fond ukazuje, jak lze dynamiku budování kapacit zpětně zabudovat do kritérií financování.

Je žádoucí určitá úroveň předvídatelnosti a zabezpečení financování, má-li být zajištěna udržitelnost v rámci sektoru. Toho lze dosáhnout propojením financování s kritérii způsobilosti a účelovým vázáním finančních prostředků, takže sektor má zřetelné nároky a znalosti potenciálního financování v daném roce. Splnění kritérií způsobilosti nemusí nutně zaručovat přístup k financování, ale může být součástí posuzování. Regulační orgány stále mohou ponechat udělování finančních prostředků svému volnému uvážení zabudováním finančních pásem (Rakousko, Francie, Nový Zéland) a dalších výkonnostních kritérií (Francie).

Významným kritériem financování je pružnost. Jelikož se stanice vyvíjejí v různých zeměpisných oblastech s různými demografickými skupinami, kterým slouží, a dosahují různé úrovně růstu v poměru k těmto faktorům, mají různé potřeby. Výrazným aspektem vznikajícího kanadského fondu je míra, v jaké vnímá nutnost propojit v jednom režimu financování „projektové“ s financování „provozním“. Jedna stanice může potřebovat zdroje na financování komunitních novinářů, větší stanice může potřebovat projektové financování pro ambiciózní access programový okruh. Tyto různé potřeby by měly být posuzovány případ od případu, a proto by měl být každý fond dostatečně pružný, aby se s nimi dokázal vypořádat. Na Novém Zélandu vyžaduje zaměnitelnost tvorby access a komunitních pořadů na různých úrovních pružnost založenou na potřebách a kapacitě.

Procesní základ financování, pokud jde o žádosti, udělování prostředků a sledování fondů, by měl být produktivní. Představuje pro sektor příležitost učit se a hodnotit své vlastní výkony. Fondy by měly poskytovat zpětnou vazbu k žádostem a zajistit průhlednost kritérií pro udělení a rozhodnutí o financování. Produktivní je zveřejňovat komise odborníků i známkové tabulky pro schvalování projektů. Proces podávání žádostí a zajišťování financování se ze všeho nejvíc musí vyhnout vytváření nadbytečných nákladů pro provozovatele komunitního vysílání, kdy se ve snaze získat finanční prostředky využívají nadměrné správní a personální zdroje. V tomto ohledu si opět lze vzít příklad z kanadského modelu. Zde se celý postup průběžně vyvíjí.

Financování je produktivní, když provozovatele vysílání neomezuje ve výběru pořadů. Při zpracování projektů je zapotřebí určitá míra samostatnosti, aby se zajistilo, že provozovatelé vysílání vyrobí pořady, které zapadají do jejich celkové koncepce a programového schématu. Preskriptivní volba pořadů může vést k nevyváženému programovému schématu a může mít i dopad na pracovní postup rozhlasových stanic, jelikož se zdroje věnují na dosažení požadovaných cílů v jednotlivých programových odděleních, a nikoliv napříč programovým schématem. Rakouský fond, který umožňuje vývoj studiových „nepřetržitých“ pořadů i samostatných „běžných“ pořadů je příkladem režimu, jenž je citlivý k charakteristice komunitního rozhlasového vysílání, neboť umožňuje vyrábět zvláštní projekty ve formátech, které prospívají celkové udržitelnosti a rozvoji rozhlasové stanice.

Pro celkový rozvoj sektoru je také důležité zajistit určitou spravedlnost z hlediska financování stanic. V Dánsku, Francii, na Novém Zélandu a v Rakousku existují různé mechanismy, které zajišťují, aby komunitní rozhlasové stanice neměly přístup k nesourodým částkám výrobních finančních prostředků. Financující subjekty musí uznat nepoměrné zdroje, které mají provozovatelé komunitního vysílání k dispozici, a nerovnoměrnou úroveň vývoje napříč sektorem. Je však obtížné vypočítat/zrovnoprávnit potřeby daných stanic, aniž by bylo penalizováno úsilí a potřeby stanic, které musí působit v prostředí náročném na zdroje. Jedním z možných způsobů je vytvořit odstupňované financování jako na Novém Zélandě a ve Francii.

A konečně, bez ohledu na typ fondu lze pozorovat vakuum z hlediska zpracované vhodné metriky pro konkrétní měření výkonnosti provozovatelů komunitního vysílání v poměru k jejich finančním prostředkům na access výrobu. Provozovatelé komunitního vysílání vytvářejí v rámci své, na komunitu zaměřené, komunikace sociální vazby, možnosti přístupu a zapojení, přesto většina fondů nemá žádné prostředky, jak jakýkoliv z těchto výsledků změřit. Příznivý vývoj pro sektor představuje iniciativa CRTC vytvořit model posuzování založený na výsledcích, kdy se jako výsledky financování hodnotí změna pro komunity, dobrovolníky a provozovatele komunitního vysílání jakožto složky komunity.